

Programm „Siseturvalisus 2022–2025“

Programmis keskendutakse inimeste teadlikkuse suurendamisele, vajaduse korral hoiakute ja käitumise turvalisemaks muutmisele ja kinnistamisele, et vähendada riskide avaldumise tõenäosust, õnnetusi ja vajadust tegeleda õnnetuste tagajärgedega. Samuti tegeletakse reageerimisvõimekuse kindlustamise ja tugevdamisega, et vajaduse korral tagada kiire ja asjatundlik abi. Programmiga aidatakse kaasa, et riskide avaldumisel oldaks valmis võimalikult palju vähendama nende negatiivseid mõjusid nii riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtjate kui ka elanike kaasabil.

PROGRAMMI „SISETURVALISUS 2022–2025“ SISU LÜHIKOKKUVÕTE

Programmi nimetus	Siseturvalisus
Tulemusvaldkond	Siseturvalisus
Valdkonna arengukava	Siseturvalisuse arengukava 2020–2030
Programmi periood	2022–2025
Tulemusvaldkonna ja programmi eesmärk	Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.
Peavastutaja	Siseministeerium
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma osade teenuste raha selles programmis	Häirekeskus, Kaitsepolitsei, Politsei ja Piirivalveamet, Päästeamet, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi infotehnoloogia ja arenduskeskus
Kaasvastutajad või teised partnerid, kes aitavad programmi eesmärkide saavutamisele kaasa, kuid ei planeeri oma teenuste raha selles programmis	Avalik sektor: Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Keskkonnaministeerium, Kultuuriministeerium, Maaeluministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Riigikantselei, Eesti Pank, Terviseamet, Eesti Kohtueksperitiisi Instituut, Tervise Arengu Instituut, Haigekassa, Maksu- ja Tolliamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Veterinaar- ja Toiduamet, Transpordiamet, Välisluureamet, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Riigi Infosüsteemide Keskus, Vanglateenistus, Prokuratuur, Rahapesu Andmebüroo, Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus, Kaitsevägi, Kaitsepolitsei, Finantsinspeksioon, Ravimiamet, Registre ja Infosüsteemide Keskus, Andmekaitse Inspeksioon, Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Vedelikutevaru Agentuur, Kaitseväge Akadeemia, Keskkonnaamet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Sotsiaalkindlustusamet, Eesti Töötukassa, Tööinspeksioon, SA Archimedes, SA Innove, Startup Estonia, kohaliku omavalitsuse üksused ja nende koostööorganid (eeskätt maakondlikud arendusorganisatsioonid) Kolmas sektor: küla- ja asumiseltsid, siseturvalisusega tegelevad ühingud (Eesti Abipolitseinike Kogu, Päästeliit, Eesti Vabatahtlik Mere- ja Järvepääste MTÜ, Saaremaa Vabatahtlike Merepääste Selts MTÜ, Naabrivalve, Eesti Turvaettevõtete Liit, Eesti Päästeala Töötajate Ametiühing MTÜ). Töötajate, töandjate jm katusorganisatsioonid, õppeasutused jm välismaalastega kokku puutuvad esindusorganisatsioonid ning teised rahvastikuhalduse teema sotsiaalpartnerid Erasektor: elutähtsat teenust ja veebi majutust osutavad ettevõtjad, kindlustusseltsid, tuleohutusettevõtted, turvaettevõtted

Programmis keskendutakse inimeste teadlikkuse suurendamisele, vajaduse korral hoiakute ja käitumise turvalisemaks muutmisele ja kinnistamisele, et vähendada riskide avaldumise tõenäosust, õnnetusi ja vajadust tegeleda õnnetuste tagajärgedega. Samuti tegeletakse reageerimisvõimekuse kindlustamise ja tugevdamisega, et vajaduse korral tagada kiire ja asjatundlik abi. Programmiga aidatakse kaasa, et riskide avaldumisel oldaks valmis võimalikult palju vähendama nende negatiivseid mõjusid nii riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtjate kui ka elanike kaasabil. **Programmi eesmärgi täitmiseks on kavandatud viis meetet:**

Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine	Kiire ja asjatundlik abi	Kindel sisejulgeolek	Eesti arengut toetav kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika
Tark ja innovaatiline siseturvalisus			

SISUKORD

1. PROGRAMMI EESMÄRK, MÕÕDIKUD JA EELARVE 5

Programmi eesmärk	5
Programmi mõõdikud	5
Programmi eelarve	6
Nimekiri programmi olulisema mõjuga tegevustest aastatel 2022–2025	6

2. OLUKORRA ANALÜÜS 7

3. MEETMED JA PROGRAMMI TEGEVUSED 11

MEEDE 1. ENNETAVA JA TURVALISE ELUKESKKONNA KUJUNDAMINE 12

Kokkuvõte	12
Meetme mõõdikud	13
Olukorra analüüs	13

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.1. ÕNNETUSTE, SÜÜTEGUDE JA VARAKAHJUDE ENNETAMINE 19

Võimekus 1.1.1. Valdkondadeülese ennetuse tõhustamine	21
Võimekus 1.1.2. Ohtude ennetamine ning tervist ja elu säästva käitumise kujundamine	23
Võimekus 1.1.3. Vägivalla ennetamine ja selle riski varajane märkamine	25
Võimekus 1.1.4. Vägivalla eest kaitstud kannatanud	27
Võimekus 1.1.5. Isikute ja ettevõtjate teadmiste ja oskuste parendamine oma vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuse eest	30

ALAMEEDE, EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.2. SISETURVALISUSE VABATAHTLIKE KAASAMINE 32

Võimekus 1.2.1. Siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste mitmekesistamine	33
--	----

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.3. TURVALISE AVALIKU RUUMI KUJUNDAMINE 34

Võimekus 1.3.1. Inimeste oskuste edendamine avalikus kohas ohtusid ennetada ja märgata ning nende ilmnemisel käituda	35
Võimekus 1.3.2. Avaliku ruumi kujundamine ohutut ja turvalist käitumist soodustavaks	35
Võimekus 1.3.3. Asutuste suutlikkus ennetavalt toetada korra tagamist avalikus ruumis	36

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 1.4. TEGEVUS- JA RELVALUBADE VÄLJAANDMINE 37

Võimekus 1.4.1. Tegevuslubade välja andmine	37
Võimekus 1.4.2. Relvalubade välja andmine	38

MEEDE 2. KIIRE JA ASJATUNDLIK ABI 39

Kokkuvõte	39
Meetme mõõdikud	40
Olukorra analüüs	40

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.1. HÄDAABI- JA INFOTEADETE VASTUVÕTMINE NING ABI VÄLJASAATMINE 46

Võimekus 2.1.1. Hädaabiteadete menetlemine	47
Võimekus 2.1.2. Operatiivressursside ja operatiivinfo juhtimine	48
Võimekus 2.1.3. Abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine	49

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.2. AVALIKU KORRA TAGAMINE 50

Võimekus 2.2.1. Avaliku korra tagamine	50
--	----

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.3. DEMINEERIMINE 52

Võimekus 2.3.1. Demineerimine	52
-------------------------------	----

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.4. PÄÄSTMINE MAISMAAL JA SISEVEEKOGUDEL 53

Võimekus 2.4.1. Päästmine maismaal ja siseveekogudel	53
--	----

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.5. ABI OSUTAMINE EESTI MEREALADEL JA PIIRIVEEKOGUDEL 55

Võimekus 2.5.1. Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel	56
---	----

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 2.6. SÜÜTEOMENETLUSE TÕHUSTAMINE 58

Võimekus 2.6.1. Järelevalve automatiseerimine	58
Võimekus 2.6.2. Menetluste digiteerimine	59
Võimekus 2.6.3. Abitus seisundis isikute asukoha väljaselgitamine ja abistamine	60
Võimekus 2.6.4. Isikute kinnipidamine	61

MEEDE 3. KINDEL SISEJULGEOLEK 62

Kokkuvõte	62
Meetme mõõdikud	63
Olukorra analüüs	64

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.1. PÕHISEADUSLIKU KORRA TAGAMINE 77

Võimekus 3.1.1. Majandusjulgeoleku suurendamine	77
Võimekus 3.1.2. Radikaliseerumise ennetamine ja tõkestamine	78
Võimekus 3.1.3. Terrorismivastane võitlus	79
Võimekus 3.1.4. CBRN sündmused	81

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.2. RASKE JA ORGANISEERITUD KURITEGEVUSE VASTANE VÕITLUS

Võimekus 3.2.1. Küberkuritegevuse vastane võitlus	83
Võimekus 3.2.2. Narkokuritegevuse vastane võitlus	85
Võimekus 3.2.3. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine	86
Võimekus 3.2.4. Korruptsiooni tõkestamine ja ennetamine	88
Võimekus 3.2.5. Majanduskuritegevuse vastane võitlus	89
Võimekus 3.2.6. Kriminaaltulu tuvastamise ja konfiskeerimise võimekus	90
Võimekus 3.2.7. Inimkaubanduse tõkestamine	91
Võimekus 3.2.8. Kriminallistika arendamine	92

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.3. OBJEKTIVALVE JA ISIKUKAITSE

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.4. ELANIKKONNAKAITSE, KRIISIDEKS VALMISOLEK JA NENDE LAHENDAMINE

Võimekus 3.4.1. Ohtude tuvastamine ja riskide maandamine	95
Võimekus 3.4.2. Kriisideks valmistumine	96
Võimekus 3.4.3. Kriisijärgne taastamine	98

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 3.5. PIIRIHALDUS

Võimekus 3.5.1. Piirikontroll, riigipiiri valvamine ja kaitse, piiriolukorra info haldamine ning operatiivkoostöö	100
--	-----

MEEDE 4. EESTI ARENGUT TOETAV KODAKONDSUS-, RÄNDE- JA IDENTITEEDIHALDUSPOLIITIKA

Kokkuvõte	103
Meetme mõõdikud	104
Olukorra analüüs	104

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 4.1. RÄNDE- JA KODAKONDSUSPOLIITIKA KUJUNDAMINE NING ELLUVIIMINE

Võimekus 4.1.1. Eesti arenguvajadustest lähtuva tasakaalustatud sisserändepoliitika kujundamine	115
Võimekus 4.1.2. Sisserändepoliitika tõhus ja kliendikeskne elluviimine	116
Võimekus 4.1.3. Eestist kui sihtriigist ja Eesti sisserändepoliitikast teadlikkuse suurendamine	117
Võimekus 4.1.4. Avalikkuse teavitamine rändeteemadel	118
Võimekus 4.1.5. Põhiõigusi järgiva tagasisaatmispoliitika elluviimine	119

Võimekus 4.1.6. Rahvusvahelise kaitse menetlemine	120
Võimekus 4.1.7. Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtusüsteemi arendamine	121
Võimekus 4.1.8. Eesti kodakondsuse saamise valmiduse suurendamine ja kodanikustaatus väärtustamine	122

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 4.2. MIGRATSIOONIJÄRELEVALVE

Võimekus 4.2.1. Tõhusa migratsioonijärelevalve elluviimine	124
---	-----

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 4.3. ISIKUTE TÕSIKINDEL TUVASTAMINE JA DOKUMENTIDE VÄLJA ANDMINE

Võimekus 4.3.1. Identiteedihaldusvaldkonna stabiilsuse tagamine ning turvaline ja tõsikindel isikutuvastus	127
Võimekus 4.3.2. Identiteedihaldusvaldkonna turvaline ja nutikas arendamine	128
Võimekus 4.3.3. Isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihalduspoliitika valdkonna rahvusvaheline koostöö ning Eesti kui eduka e-riigi kuvandi jätkuvuse tagamine	129
Võimekus 4.3.4. Identiteedihalduspoliitika valdkonna tõhus juhtimine, haldamine ning koostöö	130

MEEDE 5. TARK JA INNOVAATILINE SISETURVALISUS

Kokkuvõte	131
Meetme mõõdikud	131
Olukorra analüüs	132

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 5.1. TASEMEÕPE JA TÄIENDUSKOOLITUS SISEKAITSEAKADEEMIAS

Võimekus 5.1.1. Sisekaitseakadeemia tasemeõpe ja täiendkoolitus	136
--	-----

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 5.2. SISEKAITSEAKADEEMIA TEADUS-, ARENDUS- JA INNOVATSIOONITEGEVUS

Võimekus 5.2.1. Teadus- ja tõenduspõhise poliitikakujundamise toetamine	137
--	-----

ALAMEEDE EHK PROGRAMMI TEGEVUS 5.3. IKT TEENUSTE PAKKUMINE SIM VALITSEMISALAST VÄLJAPOOLE

4. PROGRAMMI JUHTIMISKORRALDUS

1. Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk

Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igapäevane väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

Programmi mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Eestit turvaliseks riigiks hindavate elanike osakaal	94%	92% (92%)	≥ 92%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peavad riigi peamiseks mureks Eestis	3%	≤ 3% (1%)	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	≤ 3%	Standard Eurobaromeeter
- kuritegevust,	12%	≤ 12% (15%)	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	
- sissērännet, terrorismi	1%	≤ 1% (0%)	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	≤ 1%	
Siseturvalisuse tagamisse kaasatud elanike osakaal		17% (17%)	> 17%	≥ 20%	≥ 20%	≥ 25%	≥ 25%	Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Siseturvalisuse asutuste usaldusväärsus:								Turu-uuringute institutsioonide usaldusväärsus uuring
- Politsei- ja Piirivalveamet	89%	≥ 89% (91%)	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	≥ 89%	
- Päästeamet	97%	≥ 97% (95%)	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	
- Häirekeskus	94%	≥ 94% (93%)	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	≥ 94%	
Vigastussurmade arv ¹	687	< 680 (768)	< 670	< 660	< 650	< 640	< 630	Statistikaamet

¹ „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ ja selle programmiga „Siseturvalisus“ mõjutatakse otseselt uppunute, tulekahjus hukkunute, sõidukiõnnetustes hukkunute, tapmiste ja mõrvade tagajärjel ning uimasti üledoosi tagajärjel hukkunute arve, kuid kaudset mõju avaldavad meetmed ka teistele vigastuste liikidele nagu enesetappudele, kukkumistele, külmumistele. Seetõttu kajastatakse üldeesmärgi mõõdikuna vigastustest põhjustatud suremust kõikide vigastussurmade liikide osas. Antud mõõdik on nimetatud „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ mõõdikute saavutamise ühe eeldusena. Sotsiaalministeerium on ka alates 2015. aastast vigastuste ennetamise valdkonna üldkoordineerija. Sõidukiõnnetustes hukkunute arvu vähendamise abinõud on käsitletud liiklusohutusprogrammis.

Programmi eelarve

Eelarve jaotus	2021 eelarve	2022 eelarve	Muutus (eur)	Muutus (%)	eelarve		
					2023	2024	2025
Kulud	405 224 075	434 329 088	29 105 013	7%	412 896 185	403 026 709	400 979 590
sh välistoetused ja kaasrahastus	12 733 754	24 382 440	11 648 687	91%	23 369 639	27 232 723	27 256 741
sh amortisatsioon	20 634 797	20 589 811	-44 987	0%	19 800 803	20 194 592	19 482 502
Investeeringud	24 391 691	27 011 844	2 620 153	11%	16 897 682	8 647 832	17 921 508
sh välistoetused ja kaasrahastus	6 020 564	4 110 212	-1 910 353	-32%			

Nimekiri programmi olulisema mõjuga tegevustest aastatel 2022–2025

- Inimeste kaasamine ja kogukondade võimestamine.** Tulemuslikumaks ennetustööks suurendatakse kogukondlikke võimalusi turvalisuse tagamisel, luuakse püsivaid kogukonnakeskseid koostöövorme ja lepatakse kokku vastutajad kohalikul ja riiklikul tasandil ennetuse tegevuste kavandamiseks, läbiviimiseks, tulemuste mõõtmiseks. Piirkondlikul ja kogukonna tasandil määratakse kindlaks ennetuse eest vastutav valdkondadeülese mandaadiga koordinaator ja koostöövõrgustik, kuhu kuuluvad kõigi poolte esindajad (sh Sotsiaalkindlustusamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet). **Jätkatakse sihistatud ennetustegevustega. Selle jaoks viiakse nt ellu tõendus- või teadmispõhiseid ennetusprogramme, et vähendada elu-, tervise- ja varakahjusid.**
- Luuakse eeldusi, et hoida korrakaitseorganite ja päästevõrgustiku reageerimissuutlikkus ohtudele **vastaval tasemel.** Näiteks laiendatakse õnnetustele ja ohtudele reageerimise võrgustikku, tihendatakse koostööd võrgustiku eri osaliste vahel. Samuti suurendatakse avaliku korra tagajate hulka, kaasates turvaettevõtteid ja teisi selleks ettevalmistatud ja volitatud ühinguid ja asutusi senisest enam avaliku korra tagamiseks. Jätakuvalt toetatakse ka üleriigilisi ja kohalikke siseturvalisuse vabatahtlike ühinguid nii reageerimisvõime suurendamiseks kui ennetustöö laiendamiseks.
- Piisaval arvul töötajate tagamiseks jätkatakse ka **taseme- ja täiendusõppe paindlikumaks muutmise ja e-õppevormide arendamisega.** Eesmärk on muuta õppevormid paindlikumaks, sh kombineerida tasemeõpet töökohapõhise õppega, arendada välja kvaliteetne e-õppekeskkond. Jätkatakse ka tegevustega, et muuta SKA pakutav päästekorraldaja õpe töökohapõhiseks õppeks, uuendatakse politsei haridusmodelit. Muudetakse üha paindlikumaks siseturvalisuse töötajate ümberõppe võimalusi.
- Parandatakse kriisideks valmisolekut.** Siseministeeriumi haldusala asutused hoiavad ajakohasena hädaolukorra riskianalüüsid ja hädaolukorra lahendamise plaanid, samuti on valmis **abistama partnereid kriiside lahendamisel** (näiteks Terviseamet ja COVID kriis). Päästeamet nõustab kohalikke omavalitsusi kriisideks valmisoleku tõstmisel. Ühtlustatakse hädaolukordadeks ja riigikaitse **kriisideks valmistumise ning kriisiaegse juhtimise ja koostöö korraldust.** Luuakse senisest paremad eeldused elanike hakkamasaamiseks kriisilukordades (nt teavitustegevused, riskikommunikatsioon). Lisaks antud programmi tegevusele on ka Riigikantselei eestvedamisel ühtlustamisel hädaolukordadeks ja riigikaitse kriisideks valmistumise ning kriisiaegse juhtimise ja koostöö korraldus. On võetud suund koostada Riigikantselei eestvedamisel uus seaduse eelnõu, mis ühendab endas riigikaitse seaduse, hädaolukorra seaduse ja erakorralise seisukorra seaduse teemad.
- Kasvatatakse ja säilitatakse IKT võimekust ning parandatakse siseturvalisuse valdkonna tehnilist **valmisolekut.** Mitmed olulised infosüsteemid riigis on vanad ja teenuste kvaliteetseks jätkamiseks on vaja neid uuendada. Uuendatakse valdkonna tehnikat, et politseinikud ja päästjad saaks oma tööd hästi teha.

2. Olukorra analüüs

Elanike hinnangud turvalisusele

Eesti elanikud on andnud turvalisusele kõrge hinnangu. **Eestit elamiseks turvaliseks riigiks pidavate elanike arv on viimastel aastatel suurenenud**, sealjuures on oluliselt suurenenud nende hulk, kes nõustuvad selle väitega täielikult. 2015. aasta Eurobaromeetri uuringu järgi leidis 92% vastanuid, et Eesti on elamiseks turvaline riik. **2018. aastal tehtud siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu järgi pidas Eestit elamiseks turvaliseks riigiks koguni 94% vastanuid ja 2020. aastal 92%.**

Oma kodu ümbruskonda turvaliseks pidavate elanike osakaal on püsinud stabiilselt kõrgena (2015. aastal 92% ja 2018. aastal 96% ja 2020. aastal 92%). Väärib märkimist, et Kirde-Eesti elanike hinnangud Eesti turvalisusele on madalamad (2020. aastal 82%), kuid kodupiirkonna kohta antud hinnang teiste vastanute omast märkimisväärselt ei erinenud (2020. aastal 88%). Peale Kirde-Eesti elanike hindavad Eesti riiki pisut vähem turvaliseks elukohaks muust rahvusest inimesed (82% hindab turvaliseks), suurlinnade elanikud (91% hindab turvaliseks) ning inimesed vanuses 35–44 (86% hindab turvaliseks). Neile küsimustele vastamisel on ilmselt tähtis piirkonna sotsiaalmajanduslik olukord laiemalt, mitte üksnes rahvus, ja vähendades piirkondlikke erinevusi vähenevad ka erinevused vastustes.

Võrreldes Euroopa keskmisega peavad eestlased Eurobaromeetri uuringu järgi oma riiki turvalisemaks – 28 riigi pingereas 7. koht.² Euroopas keskmiselt on turvalisusele antud hinnangud püsinud samal tasemel. Küll on võrreldes 2015. aastaga vähenenud eurooplaste, sh eestlaste veendumus, et Euroopa on elamiseks turvaline koht. Toimunud terroriaktid ei ole mitte niivõrd mõjutanud seda, kuidas inimesed tajuvad oma isiklikku turvalisust, vaid need on rohkem mõjutanud Euroopa üldise turvalisuse tajumist.

2020. aasta siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringule vastanute hinnangul suurendavad turvalisust kõige enam kuulumine NATO-sse ja Euroopa liitu (vastavalt 63% ja 54%). Inimeste arvates vähendavad Eesti turvalisust põgenike sissevoolust tingitud olukord Euroopa Liidus (77%) ning üldine vaesus ja sotsiaalne tõrjutus (73%). Neli kõige olulisemat kodukoha turvalisust väga palju suurendavat tegurit on inimeste hinnangul valvekaamerad avalikes kohtades (55%), politseipatrullid tänavatel (48%), kogukonna suurem sidusus ehk see, et naabrid tunnevad üksteist (44%) ning kohaliku omavalitsuse tegevus turvalise keskkonna kujundamisel (38%).

Kuigi Eesti elanikud hindavad Eesti siseturvalisust väga heaks juba praegu, tuleb sellele tähelepanu pöörata ka edaspidi. Programmi elluviimisel on eesmärk hoida elanike hinnang siseturvalisusele samal tasemel või seda mõnevõrra suurendada. Programmiga elluviidavad meetmed avaldavad positiivset mõju Eesti turvalisusele, kuid samas on väliskeskkonna tingimused ebastabiilsed ja võivad elanike hinnangut mõjutada negatiivses suunas.

Elanike hinnangud olulisematele probleemidele riigis ja Euroopa Liidus

Kuritegevus oli Eesti elanike arvates aastatel 2004–2008 pidevalt peamiste mureteemade hulgas, seda pidas 2006. aastal põhiprobleemiks koguni 48% vastanuid³. Alates 2009. aastast ei ole kuritegevus olnud riigi ees seisva kolme peamise mure hulgas. Aastatel 2009–2010 vähenes näitaja 10%-le ja järgmistel aastatel vähenemine jätkus, 2019. aastal pidas kuritegevust riigi olulisimaks probleemiks vaid 3% elanikke ja 2020. aastal 1%. Taustaks võib välja tuua, et registreeritud kuritegude arv on 15 aastat olnud langustrendis, kuid 2018. aastal suurenes 0,5% ja 2019. aastal 0,2%⁴. Kuritegevuse struktuuris on varavastaste kuritegude

² Eurobaromeeter. Special Eurobarometer 464b (2017) Europeans' attitudes towards security. Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/yearFrom/1974/yearTo/2017/surveyKy/1569> (22.03.2018)

³ Uuringut on tehtud alates 2004. aastast, kui Eesti liitus Euroopa Liiduga. Aastatel 2004–2008 oli kuritegevus esimese kolme probleemi hulgas.

⁴ Justiitsministeerium. Kuritegevus Eestis 2019. Kättesaadav internetis aadressil <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/> (20.04.2020).

osakaal vähenenud ja üldise trendina on suurenenud isikuvastaste kuritegude arv⁵. Üldjoontes kinnitab ametlikku statistikat ohvriuuring ehk inimeste küsitlus⁶.

2015. aastal kerkis Euroopa rändekriisi mõjul Eesti elanike arvates kõige tähtsamaks probleemiks, millega Eesti riik vastamisi seisab, sisseränne. Mure sisserände pärast vähenes 2016. aastal märkimisväärselt (45%-lt 19%-ni), 2017. aastal veelgi (19%-lt 14%-ni) ja 2019. aastal pidas seda riigi peamiseks mureks 12%⁷ ja 2020. aastal 15%, ehk viimase kahe aasta võrdluses erilist erinevust ei ole, kuid mõnevõrra võib seda seletada nt teema kajastatusega.

Eestis on terrorismioht väike. Seda tajuvad ka Eesti elanikud, sest terrorismi pidas 2019. aastal Eesti riigi põhimureks 1% elanikke ja 2020. aastal 0%. Samas peame arvestama Euroopas ja mujal toimuvate relvakonfliktide, äärmusluse leviku ja rändetrendidega, sest need võivad mõjutada ka meie riigi julgeolekut. Samuti on Eesti elanike puhul kasvanud oht sattuda välismaal terrorirünnaku piirkonda. Samas on Eesti elanikud arvamusel, et terrorism (20% vastajaid) ja sisseränne (52% vastajaid) on kõige olulisemad teemad, millega Euroopa Liidu tasandil tegeleda (2019 a.).

Möödiku näitajad on soovitud väikesed ja sõltuvad paljudest teguritest. Pingestunud väliskeskkonna tõttu on vaja programmi meetmete kavandamisel ja elluviimisel vaeva näha, et ei kasvaks nende elanike osakaal, kes peavad kuritegevust, sisserännet ja terrorismi riigi peamiseks murekohaks. Silmas tuleb pidada ka erinevat statistikat nende teemade kohta ja esilekerkivate probleemidega aegsasti tegeleda. Möödiku hoidmisele ja parandamisele aitavad kaasa kõige enam meetmed „Ennetav ja turvaline elukeskkond“, „Tõhus rahvastikuhaldus“ ja „Kindel sisejulgeolek“.

Elanike valmisolek panustada siseturvalisuse valdkonda

Siseturvalisuse arengukava üks olulisi eesmärke on suurendada igaühe panust turvalisuse tagamisel. Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu järgi on 17% elanikest viimase aasta jooksul osalenud mõnes turvalisusega seotud vabatahtlikus tegevuses⁸. Samas, siseturvalisuse vabatahtlikke on 2020. aastal võrreldes 2014. aastaga rohkem: abipolitseinike arv on 884-lt suurenenud 1236-ni, vabatahtlike päästjate arv 1768-lt 2163-ni ja vabatahtlike merepäästjate arv 237-lt 444-ni. Peamiseks takistuseks turvalisusega seotud vabatahtlikus tegevuses osalemisel nimetati ebasobivat vanust (40%), muid kohustusi ja vähest vaba aega (37%) ning füüsilistele võimetele esitatavaid nõudeid (29%). Arengukava elluviimisel püütakse elanike kaasatust siseturvalisuse tagamisse parandada. On olemas tugevad eeldused suurendada elanike panust enda ja kodukoha turvalisuse parandamisel: inimesed on enamasti veendunud, et peaksid ise aktiivselt osalema omaenda ja kodukoha turvalisuse tagamisel (88%). Turvalisusega seotud vabatahtlikus tegevuses osalemise suurendamisel on samuti potentsiaali. Seda ilmestab inimeste valmisolek panustada vabatahtlikusse tegevusse: naabrivalves on osalenud 6% elanikke, samas kui 47% vastanuid on valmis selles edaspidi samuti osalema; abipolitseinike ja päästjate töös on osalenud vaid 1% vastanuid, kuid iga viies 15–49-aastane Eesti elanik on huvitatud abipolitseinikuks või vabatahtlikuks päästjaks hakkamisest.⁹ Kõige olulisemaks motiveerijaks peetakse soovi muuta oma kodukoht turvalisemaks¹⁰. Programmi elluviimisel on vaja luua selliseid võimalusi ja kavandada sobivaid teavitustegevusi, et elanike panus omaenda kodukoha turvalisusesse ja kaasatus siseturvalisuse tagamisse suureneks. Eelkõige on selle jaoks suunatud meede „Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine“.

⁵ Justiitsministeerium. Kuritegevus Eestis 2018. Kättesaadav internetis aadressil https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_eestis_2018_viidetega_lisadele.pdf

⁶ Justiitsministeerium. Kuritegevus Eestis 2018.

⁷ Standard Eurobaromeeter 92. Rahvuslik aruanne. Avalik arvamus Euroopa Liidus, Eesti sügis 2019. Kättesaadav internetis aadressil https://ec.europa.eu/estonia/sites/estonia/files/docs/st92-report-repee_v2.pdf

⁸ Elanike kaasatus siseturvalisuse tagamisse näitab, kui suur osakaal vastanutest on viimase 12 kuu jooksul osa võtnud ühest või mitmest järgmisest tegevusest: turvalisusega seotud õppused või kursused; naabrivalve; korraldanud või aidanud läbi viia üritusi või arutelusid turvalisuse teemal; turvalisusega seotud talgud (õnnetuse tagajärgede likvideerimine, keskkonna turvalisemaks tegemine); osalenud mõne siseturvalisuse valdkonna organisatsiooni tegevuses; osalenud abipolitseinike, vabatahtlike päästjate või merepäästjate töös.

⁹ Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2020.

¹⁰ Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2018.

Usaldus siseturvalisusesse panustavate asutuste ja vabatahtlike suhtes

Usaldus vabatahtlike organisatsioonide vastu on suur (2020. aastal 75–84%). Samuti püsib endiselt suur elanike usaldus siseturvalisust tagavate asutuste vastu – Päästeametit usaldas 2020. aastal 95%, Häirekeskust 93% ning Politsei- ja Piirivalveametit 91% küsitlusele vastanutest. Siseturvalisuse asutuste personali professionaalsus on oluline, kuid samas on asutuste legitiimsuse ja töö tulemuslikkuse jaoks vajalik, et neid ühiskonnas usaldataks. Kuna nimetatud näitajaid on igal mitu aastat olnud võrdlemisi suured, on sihiks seatud praeguse taseme hoidmine või kasvatamine. Siinjuures on oluline välja tuua, et lähiaastatel võib siseturvalisuse teenuste pakkumine olla senisest suurema surve all rahvastiku vananemise ja tööturule sisenevate noorte arvu vähenemise, samuti suure hulga eriteenistujate pensionile siirdumise tõttu. Siseturvalisuse teenuste nutika ja mõjusa pakkumise, sh tehnoloogia ja innovaatiliste lahenduste arendamiseks on eelkõige mõeldud meetmed „Kiire ja asjatundlik abi” ja „Tark ja innovaatiline siseturvalisus”.

Tõsised inimkahjud

Vigastussurmade arv on aastate 2007 ja 2019 võrdluses üle 40% vähenenud¹¹. Vigastustest, mürgitustest tingitud suremuse vähenemisele on aidanud kaasa peamiselt liiklus-, tule- ja uppumissurmade vähenemine. Sellegipoolest on Eestis EL-i keskmisest tasemest lähtudes võimalik säästa aastas veel umbes 300 inimest¹². Oluline probleem, millega arvestada on ka meeste ja naiste surmajuhtude erinevus, mis on aastate jooksul püsinud samal tasemel: arvestades rahvaarvu hakkab mehi vigastuste tõttu igal aastal ligi neli korda rohkem.¹³ Oluline roll ohtude märkamisel ja nende ennetamisel on inimeste teadmistel, hoiakutel, oskustel ja käitumisel. Kuigi hoiakute näol on olemas eeldused kahjude ärahoidmiseks (2018. aasta siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu järgi 95% vastanuid nõustus või pigem nõustus, et peavad oluliseks käituda ohte ennetavalt ja 2020. aasta uuringu järgi arvasid 92%, et igaüks vastutab ise ohutusnõuete täitmise eest oma kodus), on vaja suuremat ennetustööd käitumuslikest teguritest tingitud õnnetuste ja vigastussurmade vähendamiseks. Vigastussurmade hulk on vähenenud vaid neis valdkondades, kus tehakse süsteemset ennetustööd, mistõttu on vaja sellele endiselt tähelepanu pöörata nii siseturvalisuse, rahvatervise kui ka teistes valdkondades. Ennetamisele ja inimeste käitumise ja hoiakute mõjutamisele on suunatud meede „Ennetav ja turvaline elukeskkond”, kuid inimkahjude ärahoidmisele on suunatud ka meede „Kiire ja asjatundlik abi” ja „Kindel sisejulgeolek”.

Põhimõtted, millega arvestada programmi tegevuste kavandamisel ja elluviimisel

1. **Turvalisus algab igaühest endast.** Igaühe üksteisest hooliv käitumine loob võimalused ühiskonna turvalisuse säilitamiseks ja suurendamiseks. Turvalisust saab suurendada igaüks, kui parendab enda ja oma lähedaste käitumist. Hädasolija päästmine ei ole pelgalt tema enda asi. Siiski teeb abivajaja teadlikkus ja ettevalmistus, kuidas hädaolukorras toime tulla, tema päästmise kergemaks. Vajaduse korral peab osutama abi ise või edastama teabe õnnetusest professionaalidele. Tähtis on aidata kaasa selle mõtteviisi juurdumisele ning parendada elanike teadmisi ja oskuseid.
2. **Turvalisuse tagamine on terviklik ja eeldab eri poolte jõupingutusi.** Turvalisus nõuab paljude asutuste ja inimeste ühist panust. Parima tulemuse selle tagamisel annab eri poolte tähelepanu ja pingutus – Siseministeeriumi valitsemisala asutuste asjatundlik tegutsemine, teiste valitsemisalade asjakohane panus, kohalike omavalitsuste, vabaühenduste, erasektori ja kogukonnaliikmete sammud oma piirkonnas siseturvalisuse suurendamiseks. See võib tähendada näiteks vabatahtlike, politseinike ja päästjate tööd, elutähtsate teenuste toimepidevust korraldavate asutuste rolli, aga ka inimeste endi valmisolekut

¹¹ „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030” ja selle programmiga „Siseturvalisus” mõjutatakse uppunute, tulekahjus hukkunute, sõidukiõnnetustes hukkunute, tapmiste ja mõrvade tagajärjel ning mürgistuste tagajärjel hukkunute arvu, kuid kaudset mõju avaldavad need meetmed ka teistele vigastuste liikidele, nagu enesetapud, kukkumised, külmumised. See mõõdik on nimetatud „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030” mõõdikute saavutamise ühe eeldusena. 2021. aasta bigastussurmade täpne statistika avaldatakse juunis.

¹² Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030. Tallinn: Sotsiaalministeerium. Kättesaadav aadressil

https://www.sm.ee/sites/default/files/rta_2020-2030_22.01_visioonidokument.pdf (28.06.2019).

¹³ Vigastused Eestis 2017. Tervise Arengu Instituut. Kättesaadav aadressil

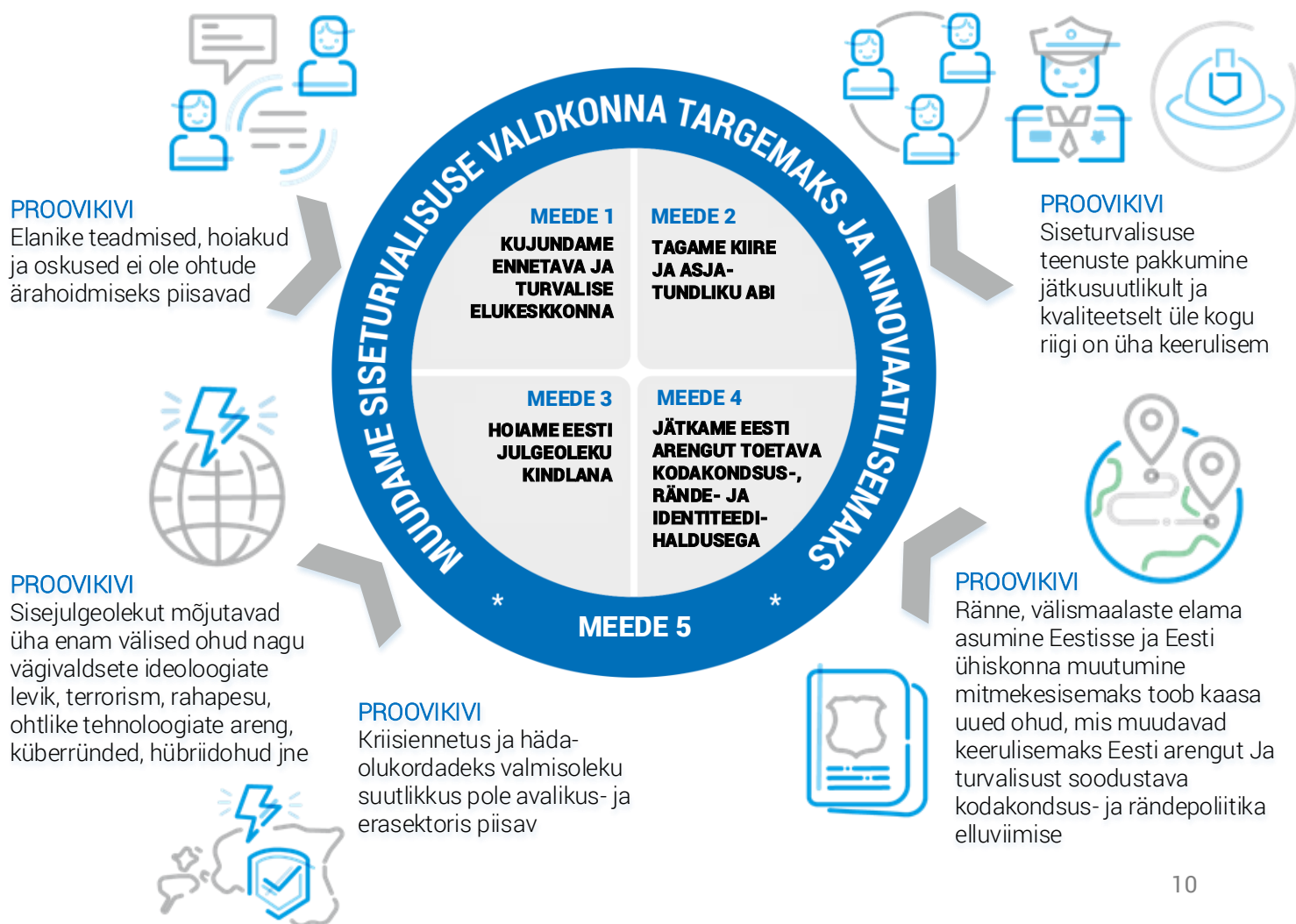
https://intra.tai.ee/images/prints/documents/15385597148_Vigastused%20Eestis_2017.pdf

võimalikeks hädalukordadeks jne. Vaja on välja selgitada takistused eesmärkide saavutamisel ja leida, kuidas neid ühiselt kõrvaldada nii siseturvalisuse valdkonna kui ka teiste valdkondade eesmärkide elluviimise abil.

- 3. Kõige mõistlikum on ohte ennetada.** Turvalisuse tagamisel on korrakaitsjatel ja päästjatel oluline roll ja neilt oodatakse vajaduse korral kiiret ja oskuslikku sekkumist. Siiski tuleb meeles pidada, et õnnetuse korral on kahju inimese elule, tervisele, varale või loodusele juba sündinud. Vaja on saavutada turvalisem ühiskond, kus kogukondlik elu ja keskkond oleksid korraldatud viisil, mis vähendaks kuritegevuse, sõltuvuste, vägivalda ja muude negatiivsete nähtuste tekkimise juba eos. Tähtis eeldus on kujundada selleks sobivad hoiakud ja oskused, aga ka keskkond, mis soodustaks positiivseid valikuid ja arenguvõimalusi.
- 4. Oluline on jõuda teadmistepõhiselt probleemide põhjusteni ja need koostöös lahendada.** Siseturvalisuse tagamisel on vaja välja selgitada probleemide tegelikud põhjused, sh miks ei tunne inimesed endid turvaliselt või miks nad käituvad riskialtalt ega arvesta võimalikku ohtu.
- 5. Probleemide lahendamisel kasutatakse ajakohaseid, mõjusaid, nutikaid ja optimaalseid lahendusi.** Turvalisuse tagamisel ja probleemide lahendamiseks on vajalik leida tõhusaid ja nutikaid lahendusi, kuidas inimeste tööpanust hästi kasutada ja selle kõrval rakendada uuenduslikku tehnoloogiat. Kasutatavate lahenduste mõjususe ja asjakohasuse kriteeriumiks on ka mõistmine, kuidas leida sihtrühmale sobilik lahendus. Selle jaoks tuleb programmi elluviimisel hinnata erinevate tegevuste sobivust sihtrühmadele ja kohandada tegevusi selliselt, et need avaldaks soovitud mõju. Näiteks on eriti oluline tähelepanu pöörata valdkondadele, mille mõõdikute seirel on näha, et sihtrühmade vahel on olulised erinevused (nt meeste ja naiste surmajuhtude erinevus) ja viia ellu tegevusi, mis avaldaksid suurimat mõju.

Kesksed lahendamist vajavad probleemid ja meetmed

Siseturvalisuse arengukava kavandamisel tuvastati viis kesket probleemi, mis mõjutavad oluliselt üldeesmärgi saavutamist. Probleemide lahendamiseks on kavandatud viis meetet.

3. MEETMED JA PROGRAMMI TEGEVUSED

Programm: siseturvalisus

Eesmärk: Eesti inimesed tunnevad, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad ühe turvalisima riigi Euroopas. Koostöös parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

Meede 1: Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine

Eesmärk: Eesti on ohutu elukeskkonna ja turvaliste kogukondadega ühiskond, kus elanikud oskavad turvalisusriske märgata, neid vältida ja vajadusel neile adekvaatselt reageerida. Tehakse mitmekesist ennetustööd, mida iseloomustab valdkondade-ülesus, kogukonnakesksus ja eri partnerite koostöö. Igaühe kaasatus ja panus iseenda ning kogukonna turvalisusesse vähendab ohtu elule, tervisele, keskkonnale ja varale.

Alameede/programmi tegevus 1.1: Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine

Alameede/programmi tegevus 1.2: Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine

Alameede/programmi tegevus 1.3: Turvalise avaliku ruumi kujundamine

Alameede/programmi tegevus 1.4: Tegevus- ja relvalubade väljaandmine

Meede 2: Kiire ja asjatundlik abi

Eesmärk: Inimesed tunnevad ennast kaitstuna ja avalikus kohas turvaliselt. Ohtu sattumisel on abi saamine ja osutamine kiire ja asjatundlik. Suurendatud on võimekust paljude kaasabil ohule reageerida ja leevendada ohu realiseerumisel tekitatud kahju. Järelevalvet avaliku ruumi üle ja sündmuste lahendamist toetavad vähem bürookraatlik õiguskeskkond ning jätkusuutlikud innovaatilised infotehnoloogia- ja sidelahendused.

Alameede/programmi tegevus 2.1: Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine

Alameede/programmi tegevus 2.2: Avaliku korra tagamine

Alameede/programmi tegevus 2.3: Demineerimine

Alameede/programmi tegevus 2.4: Päästmine maismaal ja siseveekogudel

Alameede/programmi tegevus 2.5: Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel

Alameede/programmi tegevus 2.6: Süüteomenetluse tõhustamine

Meede 3: Kindel sisejulgeolek

Eesmärk: Eesti sisejulgeolek on kindel ning seda ohustavad tegurid on hästi teadvustatud ja maandatud mitmesuguste riigisiseste tegevuste ja rahvusvahelise koostöö kaudu. Eesti elanikud ning avalik, kolmas ja erasektor on valmis tulema toime erinevate Eestit ohustavate kriisidega.

Alameede/programmi tegevus 3.1: Põhiseadusliku korra tagamine

Alameede/programmi tegevus 3.2: Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus

Alameede/programmi tegevus 3.3: Objektivalve ja isikukaitse

Alameede/programmi tegevus 3.4: Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek ja nende lahendamine

Alameede/programmi tegevus 3.5: Piirihaldus

Meede 4: Eesti arengut toetav kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika

Eesmärk: Eesti kodakondsus, rände- ja identiteedihalduspoliitika on usaldusväärsed, innovaatilised ja inimesekesksed, toetades Eesti arengut, ühiskonna sidusust ja toimimist ning tagades siseturvalisust.

Alameede/programmi tegevus 4.1: Migratsioonijärelevalve

Alameede/programmi tegevus 4.2: Rände- ja kodakondsuspoliitika kujundamine ning elluviimine

Alameede/programmi tegevus 4.3: Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide väljaandmine

Meede 5: Tark ja innovaatiline siseturvalisus

Eesmärk: siseturvalisuse asutused on atraktiivsed tööandjad ja inimesed teevad tähendusrikast tööd. Siseturvalisuse valdkonnas tegutsevad asjatundlikud, võimekad ja pühendunud inimesed. Siseturvalisuse tagamisel ollakse uuendusmeelsed, kasutatakse tarku ja innovaatilisi lahendusi.

Alameede/programmi tegevus 5.1: Tasemeõpe ja täienduskoolitus Sisekaitseakadeemias

Alameede/programmi tegevus 5.2: Sisekaitseakadeemia teadus- arendus- ja innovatsioonitegevus

Alameede/programmi tegevus 5.3: IKT teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole

MEEDE 1. ENNETAVA JA TURVALISE ELUKESKKONNA KUJUNDAMINE

EESMÄRK: Eesti on ohutu elukeskkonna ja turvaliste kogukondadega ühiskond, kus elanikud oskavad turvalisusriske märgata, neid vältida ja vajadusel neile adekvaatselt reageerida. Tehakse mitmekesist ennetustööd, mida iseloomustab valdkondade-ülesus, kogukonnakesksus ja eri partnerite koostöö. Igäihe kaasatus ja panus iseenda ning kogukonna turvalisusesse vähendab ohtu elule, tervisele, keskkonnale ja varale.

Kokkuvõte

Peavastutaja	Siseministeerium				
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes	Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus				
Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes <i>Nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal.</i>	Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Kultuuriministeerium, Maaeluministeerium, Maksu- ja Tolliamet, Sotsiaalkindlustusamet, Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus, Keskkonnaamet, Tervise Arengu Instituut, Terviseamet, Transpordiamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Veterinaar- ja Toiduamet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve amet, Eesti Pank, kohaliku omavalitsuse üksused ja nende koostööorganid (eestkätt maakondlikud arendusorganisatsioonid), vabatahtlikud ühendused, Eesti Haigekassa, Kaitseliit, kindlustusseltsid, tuleohutusettevõtted, turvaettevõtted				
Meetme lühikokkuvõte	Meede on suunatud turvalise elukeskkonna kujundamisele ja inimeste teadmiste, oskuste, hoiakute ja käitumise mõjutamisele, et vähendada sellega ohte, ohtu sattumist, ning luua eeldused turvalisuseks ja sh turvatundeks. Selleks kujundatakse eri poolte oskusi ja hoiakuid, võimestatakse inimesi ja kogukondi, täpsustatakse eri asutuste, ühingute ja kogukondade rolle ja arendatakse nende vahel koostööd. Meede koosneb neljast alameetmest ehk programmi tegevusest: <table><tr><td>Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine</td><td>Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine</td><td>Turvalise avaliku ruumi kujundamine</td><td>Tegevus- ja relvalubade väljaandmine</td></tr></table>	Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine	Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine	Turvalise avaliku ruumi kujundamine	Tegevus- ja relvalubade väljaandmine
Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine	Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine	Turvalise avaliku ruumi kujundamine	Tegevus- ja relvalubade väljaandmine		

Meetme mõõdikud

Meetme mõõdikud	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Oma elukohta turvaliseks hindavate elanike osakaal	96%	≥ 96% (92%)	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	≥ 96%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindavad oma oskusi ennast ja teisi õnnetuse korral aidata piisavaks	61%	> 61% (61%)	> 61%	> 61%	≥ 65%	≥ 66%	≥ 66%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Siseturvalisuse vabatahtlike arv								SIM
- vabatahtlikud päästjad	1938	≥ 2250 (2163)	≥ 2400	≥ 2550	≥ 2700	≥ 2700	≥ 2700	
- vabatahtlikud merepäästjad	511	≥ 575 (444)	≥ 500	≥ 550	≥ 600	≥ 600	≥ 750	
- abipolitseinikud	1038	≥ 1100 (1236)	≥ 1200	≥ 1400	≥ 1600	≥ 1800	≥ 1800	
Elanike osakaal, kel on valmidus hakata vabatahtlikuks								SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- naabrivalves	56%	> 56% (47%)	> 56%	> 56%	> 56%	> 56%	> 56%	
- abipolitseinikuna	13%	> 13% (13%)	> 13%	> 13%	> 13%	> 13%	> 15%	
- vabatahtliku päästjana	15%	> 15% (17%)	> 15%	> 15%	> 15%	> 15%	> 17%	
Siseturvalisuse vabatahtlike usaldusväärsus								SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- naabrivalve	78%	≥ 78% (77%)	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	
- abipolitsei	78%	≥ 78% (75%)	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 78%	≥ 80%	
- vabatahtlik pääste	87%	≥ 87% (84%)	≥ 87%	≥ 87%	≥ 87%	≥ 87%	≥ 90%	

Olukorra analüüs

Inimeste teadmistel, hoiakutel, oskustel ja käitumisel on oluline roll ohtude märkamisel ja nende ennetamisel ning turvalise elukeskkonna kujundamisel. **Elanike praegused teadmised, hoiakud, oskused ja neist tingitud käitumine ei aita piisavalt ära hoida ohtusid elule, tervisele ja varale.** Alaprogrammis „Ennetav ja turvaline elukeskkond“ keskendutakse ennetus- ja sealhulgas teavitustööle, et parandada inimeste suutlikkust ja hoiakuid, mis aitaksid hoida ära erinevaid ohtusid elule, tervisele ja varale. Eelkõige on tähelepanu all vigastuste ja vigastussurmade (täpsemini liikluses¹⁴, tulekahjus, uppumise, mürgistuste, sh gaasimürgistuste ning tapmist ja mõrvade tagajärjel hukkunud või vigastatud), varavastaste süütegude, avaliku korra rikkumiste ja hädaolukordade kahjude ärahoidmine. Samuti käsitletakse vägivalda ennetamist laiemalt.¹⁵

Elu, tervise ja vara kahjud ning süsteemse ennetustöö olulisus

Vigastussurmade arv on aastate 2007 ja 2017 võrdluses üle 40% vähenenud¹⁶. Vigastustest, mürgitustest tingitud suremuse vähenemisele on aidanud kaasa peamiselt liiklus-, tule- ja uppumissurmade vähenemine.

¹⁴ Liiklusohutuse valdkonna tegevused on üksikasjalikult kokku lepitud dokumendis „Liiklusohutusprogramm 2016–2025“.

¹⁵ Vägivalda teema oli siiani olnud käsitletud Justiitsministeeriumi kureeritavas vägivalda ennetamise strateegias. Teemat käsitletakse mitmes arengudokumendis, kuid valitsemisalade ülesed kokkulepped on dokumendis „Vägivaldaennetuse kokkulepe 2021–2025“.

¹⁶ „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ ja selle programmiga „Siseturvalisus“ mõjutatakse uppunute, tulekahjus hukkunute, sõidukiõnnetustes hukkunute, tapmist ja mõrvade tagajärjel ning mürgistuste tagajärjel hukkunute arvu, kuid kaudset mõju avaldavad need meetmed ka teistele vigastuste liikidele, nagu enesetapud, kukkumised, külmumised. See mõõdik on nimetatud „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“ mõõdikute saavutamise ühe eeldusena.

Sellegipoolest on Eestis EL-i keskmisest tasemest lähtudes võimalik säästa aastas veel umbes 300 inimest¹⁷. Oluline probleem, millega arvestada on ka meeste ja naiste surmajuhtude erinevus, mis on aastate jooksul püsinud samal tasemel: arvestades rahvaarvu hakkab mehi vigastuste tõttu igal aastal ligi neli korda rohkem¹⁸.

Liiklusohutusprogrammi täitmise perioodil (2012–2018) on liiklusõnnetustes hukkunute arv olnud langustrendis. 2018. aastal see langus peatus, kui hukkus 83 inimest, 2020. a esialgsetel andmetel on liiklusõnnetustes hukkunuid 68¹⁹. Viimased aastad näitavad, et muutused liiklusolukorras võivad olla ootamatud ja raskesti põhjendatavad. Veeõnnetustes uppunute arv on alates 2010. aastast, mil alustati süsteemse ennetustööga, vähenenud umbes kaks korda (2010. aastal 90 uppunut ja 2018. aastal 43 uppunut). 2020. aastal oli uppunuid aga viimase viie aasta võrdluses rohkem (kokku 52). Kusjuures enamuse tule- ja veeõnnetustes uppunute olid mehed, üle pooled olid joobes. Võib arvata, et uppunute arvu suurus on mõjutanud alkohol, oma mõju on olnud ilmastikul ja isolatsiooniperioodil. Samuti on üha rohkem uppunute eakad, kusjuures 2019. a kui oli kampaania eakatele, hukkus eakaid veeõnnetustes vähem kui sellele eelnenud kolmel aastal. Alates 2006. aastast, kui alustati tulesurmade süsteemse ennetamisega on tulesurmade arv vähenenud üle kolme korra (2005. aastal 164, 2018. aastal 50, 2020. aastal 30).

2020. aastal registreeriti perevägivald kuritegusid võrreldes 2019. aastaga 3 % vähem, kuid murettekitav on, et perevägivaldaga seotud tapmisi ja mõrvu (või nende katseid) oli 14 ehk üle kahe korra enam kui 2019. aastal.²⁰ 2017. aastal alustati Pärnu maakonnas lähisuhtevägivalda katseprojektiga, mille eesmärk oli vägivallatseja kodust ära viia ja juhtunu võimalikult kiiresti lahendada. Järgmistel aastatel on vaja leida lahendused, et juurutada kogu Eestis projektis katsetatud koostöötegevusi, ning leida teisi mõjusaid lahendused vägivalda vähendamiseks.

Tapmiste ja mõrvade tagajärjel hukkunute arvu vähenemine peatus 2019. aastal (2015. aastal 45, 2017. aastal 33 ja 2018. aastal 26²¹, kuid 2019. aastal oli neid 34 ja 2020. aastal 40). Tapmistest ja mõrvadest ligi 90% pandi 2020. a. toime alkoholijoobes. Üle poole vägivallategudest pandi toime eluruumides, kusjuures avalikus kohas pandi toime 14% vähem vägivallategusid kui varasemal aastal – seda saab selgitada COVID-19 viiruse tõkestamiseks kehtestatud piirangute mõjuga.

Murettekitavad on ka teised vigastussurmad, näiteks narkosurmad, enesetapud ja kukkumised, kuid nende, nagu ka teiste vigastussurmade ennetamine ei ole võimalik üksnes siseturvalisuse valdkonna meetmetega.²² Enesetappude arv on viimasel aastal suurenenud (Tervise Arengu Instituudi andmetel oli 2015. aastal 203, 2016. aastal 186 ja 2017. aastal 226 surmajuhtumit esialgsetel andmetel)²³. 2017. aastal vajas vigastuste tõttu ravi 156 400 Eesti elanikku, neist ligi pooled kukkumise tagajärjel. Surmasid oli 111 ja kukkumine leidis 70% juhtudest aset kodus²⁴. Viimaste aastate jooksul ei ole vähenenud ka kukkumiste tõttu juhtunud õnnetussurmad, mida 2019. aastal oli 110 ja 2020. aastal koguni 181. Narkootikumide tarvitamise ja väikeses koguses omamisega seotud juhtude arv on ajavahemikul 2014–2017 kasvanud kolmandiku võrra (2014. aastal 2723 ja 2017. aastal 4180 juhtu). Mõjutusvahendina kasutatakse peamiselt rahatrahvi. Narkosurmad on sellel sajandil olnud püsivalt kasvutrendis (keskmiselt 100 juhtu aastas: kõige vähem oli neid 2000. aastal, kui oli 35 juhtu, ja kõige enam 2012. aastal, kui oli 170 juhtu). 2018. aastal oli narkootikumidest põhjustatud surmade arv viimaste aastate väikseim (esialgsete andmete kohaselt 34). Seega, kui Eesti oli narkosurmade poolest

¹⁷ Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030. Tallinn: Sotsiaalministeerium. Kättesaadav aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/rta_2020-2030_22.01_visioonidokument.pdf (28.06.2019).

¹⁸ Vigastused Eestis 2017. Tervise Arengu Instituut. Kättesaadav aadressil https://intra.tai.ee/images/prints/documents/15385597148_Vigastused%20Eestis_2017.pdf

¹⁹ Surma põhjuste register 22.06.2019, PPA

²⁰ Kuritegevus Eestis 2020.

²¹ Kuritegevus Eestis 2017. Kättesaadav aadressil

http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuseestis_2017_veebi01.pdf (10.09.2018).

Kuritegevus Eestis 2018. Kättesaadav aadressil <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kuritegevus-eestis-2018> (28.02.2019).

²² Narkosurmade, enesetappude ja kukkumiste vähendamist puudutavat käsitletakse dokumendis „Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030“.

²³ TAI tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas. Kättesaadav aadressil http://pxweb.tai.ee/PXWeb2015/pxweb/et/01Rahvastik/01Rahvastik_04Surmad/SD21.px/table/tableViewLayout2/?rxid=ee518c7b-95a3-4c1c-a7e7-06fd09a034d0 (10.09.2018).

²⁴ Tervise Arengu Instituut

Euroopas veel 2016. aastal esirinnas – 2016. aastal oli EL-is miljoni elaniku kohta keskmiselt 21 surmajuhtu üledoosi tõttu, kuid Eestis 103²⁵ –, siis 2018. aastal oli miljoni elaniku kohta surmajuhtumeid mitu korda vähem²⁶. **Tänu politsei jõupingutustele vähenes 2017. aastal uimastite pakkumine märgatavalt ja sellega võib seletada ka narkosurmade vähenemist. Samas, oluliselt ei kasvanud ravi ja sotsiaalteenuste saamiseks pöördunud sõltlaste arv.** Sõltlastel takistab abi otsimist ja ravile jõudmist ühiskonna stigmatiseeriv hoiak uimasteid tarvitavate isikute suhtes, aga ka narkorehabilitatsiooniteenuste kättesaadavus. Puudusi esineb ka asutuste koostöös ja infovahetuses ning teenuste sidususes, mille tulemuseks on uimastitarvitajatest õigusrikkujatele karistamisele alternatiivsete meetmete (ravi, rehabilitatsioon, kahjude vähendamine, nõustamine jm tervisteenused) vähene kasutamine. Uimastiprobleemide, vaimse tervise probleemide, koolist puudumiste ja õigusrikkumiste põhjused on sageli samad, mistõttu tuleb ennetusse panustada eri valdkondadega seotud asutuste koostöös.

Vigastussurmade hulk on vähenenud vaid nende teemade puhul, kus tehakse süsteemset tõenduspõhist ennetustööd, mistõttu on vaja sellele jätkuvalt tähelepanu pöörata nii siseturvalisuse, rahvatervise kui ka teistes valdkondades.

Õnnetusjuhtumite kõrval on ohuks inimeste varale erinevate varavastaste süütegude toimepanemine. Nende arv on alates 2010. aastast olnud langustrendis – 2020. aastal oli varavastaseid süütegusid 18 954, mis on üle 50% väiksem kui 2010. aastal. Varavastaste süütegude vähenemise üheks põhjuseks võib pidada muutusi väliskeskkonnas. Näiteks, tööpuuduse vähenemine ja üldine majandusareng vähendavad süütegusid, kuna inimestel on toimetulekuks enam seaduslikke võimalusi. Teisalt on oluline politsei töö tulemuslikkus ühe või teise süüteo liigi või konkreetse toimepanijate rühmaga ning inimeste endi tegevus turvalise elukeskkonna loomiseks. 2020. aastal oli mõju kahtlemata kevadisel eriolukorral, ning suveperioodil, kui nt rahvarohkeid üritusi toimus vähem.

Inimeste teadmised, hoiakud ja käitumine kahjude ärahoidmisel

Inimeste teadmistel, hoiakutel ja käitumisel on oluline roll, et hoida ära elu, tervise ja vara kahjustamist. Hoiakute poolest on eeldused kahjude ärahoidmiseks suuresti olemas. 2018. aastal tehtud avaliku arvamuse uuringu järgi 95% vastanuid nõustus või pigem nõustus, et peavad oluliseks käituda ohte ennetavalt. Viimase nelja aasta jooksul on inimesed ka ise astunud rohkem samme turvalise elukeskkonna loomiseks. Sealhulgas on kasvanud suitsuanduri (2016. a 90% ja 2020. a 95%), vingugaasianduri (2016. a 13% ja 2020. a 25%) ning enda paigaldatud valveseadmete (2016. a 9% ja 2020. a 18%) omanike osakaal. 49%-l vastajatest on turvauks või -lukk ja 44%-l tulekustuti ja/või tulekustutustekk (kuid ainult 28% mitte-eestlastel). 24% elanikest arutanud naabritega oma ümbruskonna turvalisuse teemadel ja 11% on teinud turvalisusega seotud ettepanekuid kohalikule omavalitsusele. Riik ja kohalik omavalitsus omakorda peaksid aga märkama ja abistama neid inimesi, kellel puudub raha oma kodu turvaliseks muutmisel, näiteks teha korda küttekolle või elektrisüsteemid. Aastatel 2018–2019 juhtis Päästeamet projekti „500 kodu tuleohutuks“, kus jagati omavalitsuste vahel 1,5 miljonit eurot, et korda teha riskikodude küttekolded ja elektrisüsteemid. Abi vajavate kodude ülesleidmisel on olulisel kohal koostöö ametite vahel.

Suur osa õnnetustest ja vigastussurmadest juhtub aga siiski käitumuslike tegurite tõttu, sh alkoholi liigtarvitamine, hooletu suitsetamine. Näiteks 2020. aastal olid enamuse tule- ja veeõnnetustes hukkunustest joobes, tapmistest ja mõrvadest pandi 2020. aastal ligi 90% toime joobes.

Alkoholi tarvitanud mootorsõidukijuhtide põhjustatud inimkannatanuga liiklusõnnetusi oli 2020. aastal pisut vähem kui 2019. aastal (2019. a. 131 ja 2020. a. 123). Liiklusolukorra parandamiseks on vaja eri valdkondade koostöös leida senisest mõjusamad lahendused liiklusohutuse suurendamiseks ja liiklusjärelvalve korraldamiseks. Näiteks oleks vaja üle vaadata liiklusõnnetuste komisjoni pädevused, tõhustada trahvimenetlust, anda kohalikule omavalitsusele võimalus paigaldada kohalikele teedele kiiruskaameraid, võtta kasutusele mobiilseid kiiruskaameraid, leida lahendused kõrvaliste tegevuste automaatseks fikseerimiseks, võtta kasutusele sissetulekupõhised trahvid ja veapunktiüsteem, tagada kvaliteetne sõidukoolitus ja

²⁵ The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Kättesaadav aadressil <http://www.emcdda.europa.eu/> (10.09.2018).

²⁶ Uuem võrdlus Euroopa riikidega puudub.

teehooldus jpm²⁷. Ennetava ja turvalise elukeskkonna parandamiseks on vaja eri valdkondade koostöös leida senisest mõjusamad lahendused. Kuigi enamus inimesi peab oluliseks ohtude ennetamist (95%), siis tundub vähem on neid, kes peavad piisavaks enda valmisolekut ennast või teisi õnnetuse korral aidata (61%)²⁸. Seega tasub ka edaspidi panustada ennetus- ja teavitustegevustesse, mille puhul on oluline sihtgrupipõhine lähenemine (nt lapsed, erivajadusega inimesed, teise emakeelega inimesed jm).

Siseturvalisuse vabatahtliku tegevuse soodustamine on oluline eeldus mõjusaks ennetuseks ja paremaks reageerimiseks²⁹

Kutseliste teenistujate kõrval on oluline vabatahtlike panus. „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ elluviimise ajavahemikul on suurenenud siseturvalisuse tagamisse kaasatud vabatahtlike arv, samuti on suurendatud vabatahtlikele mõeldud toetusi. **Vabatahtliku tegevuse jätkusuutlikkuse tagamiseks peab vabatahtlike tegevust senisest enam toetama nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil.** Samuti on vaja jätkata vabatahtlike tegevuse rahastamisega. Inimeste valmisolek siseturvalisuse vabatahtlikes tegevustes osalemiseks tundub suurem võrreldes tegeliku osalemisega. See näitab, et vabatahtliku tegevuse edendamiseks on palju arenguruumi. Inimeste informeeritus võimalustest osaleda vabatahtlikuna on aga pigem väike. Väga heaks või heaks pidas oma informeerituse taset naabrivalves osalemise kohta 33%, abipolitseinikuna osalemise kohta 16%, vabatahtliku päästjana osalemise kohta 15%, vabatahtliku merepäästjana osalemise kohta 10%³⁰. **Vabatahtlike potentsiaali ei kasutata praegu täielikult – vabatahtlikud panustavad pigem reageerimisse. Vabatahtlike tegevust oleks võimalik aga mitmekesistada, näiteks luua enam võimalusi panustada ennetustegevustesse ja teisi paindlikke võimalusi. Samuti oleks võimalik vabatahtlike päästjate ja abipolitseinike abil tagada parem valmisolek siseturvalisuse ülesannete täitmiseks kriiside korral.** Vabatahtlike tegevuse planeerimisel võib esineda probleeme, kui ei arvestata jätkuvalt sellega, et on inimesi, kes on mitme vabatahtliku tegevusega seotud (näiteks tegutsemas nii abipolitseiniku kui vabatahtliku päästjana).

Teised eeldused turvalise elukeskkonna kujundamiseks ja kahjude vähendamiseks

Elanike teadmiste, hoiakute ja tegevuste kõrval on kahjude vähendamise ja turvalise elukeskkonna kujundamise eelduseks õnnetusi ja süütegusid ennetav ruumikujundus. Samuti on olulised kohalike omavalitsuste, asutuste, ettevõtete ja vabatahtlike piisav suutlikkus ja võimalused turvalisust toetavale elukeskkonnale ja ennetusele kaasa aidata ning teadlikkus kuhu oma tegevusi ja teenuseid suunata. Mitmeid tegevusi nii avaliku ruumi turvalisemaks muutmiseks, vara kaitsmiseks kui ka keskkonna ohutumaks muutmiseks on aasta-aastalt ellu viidud, kuid on võimalusi muuta need mõjusamaks. Sealhulgas on vaja ka edaspidi tegeleda kogukonnakeskse turvalisuse³¹ **juurutamise ja tugevdamisega.** On vaja arvestada, et turvalisusprobleemide lahendamine eeldab eri osaliste koostööd, sh eri teenuste koordineeritud osutamist. Näiteks, läbimõeldud noorsootöö, noorte vabaajavõimaluste mitmekesistamine aitab vähendada noorte sattumist kuritegelikule teele. Kindlasti aitab laste teadlikkuse kasvule kaasa ohutuse ja tervise teema asjakohasem käsitlemine meie lasteaedades ja üldhariduskoolides. Samas mõjutavad rahvastikutrendid, linnastumine ning peale nende ka elanikkonna mõningane mitmekesistumine ja individualistliku elulaadi suurem esiletõus kogukonnakeskset lähenemist, eeskätt **kogukonna mõiste muutumise kaudu.** Jättes loetletud suundumused arvestamata, võivad need pärssida turvalise elukeskkonna loomiseks vajalike tugevate kogukondade teket.

²⁷ Liiklusohutuse teemadega seonduvad tegevused on planeeritud dokumendis „Liiklusohutusprogramm 2016–2025“.

²⁸ Siseministeerium, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2016., 2018. ja 2020.

²⁹ Reageerimist puudutav on kajastatud programmis „Kiire ja asjatundlik abi“

³⁰ „Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2018“

³¹ Kogukonnakeskne lähenemine on arusaam ja tööviis, mille kohaselt selgitatakse probleeme välja ja leitakse neile lahendus koos nende rühmadega (kogukondadega), kes on enim puudutatud. Keskkel kohal on kogukondade tunnustamine oluliste osalistena ja nende võimestamine aktiivselt osalema ning elu- ja toimekeskkonda kujundama.

Olulisemad lahendamist vajavad küsimused

- 1 Kuidas arendada terviklikku, süsteemset ja teadmispõhist ennetustegevust, sh katsetada Eesti oludesse sobivaid uusi lähenemisviise ohutuks käitumiseks ja riskide vähendamiseks?
- 2 Kuidas siseturvalisuse vabatahtlike võrgustikku terviklikumalt kujundada, vabatahtlikku tegevust mitmekesistada ja tugevdada vabatahtlike kaasamist?
- 3 Kuidas kujundada hoiakuid ja soodustada käitumist end ja teisi abistada, ohtudest hoiduda ja neile reageerida?
- 4 Kuidas tagada erasektori asjatundjate poolt pakutavate turva ja ohutusteenuste kvaliteet?

Negatiivne mõju, mis võib kaasneda, kui küsimuste lahendamisega ei tegeleta

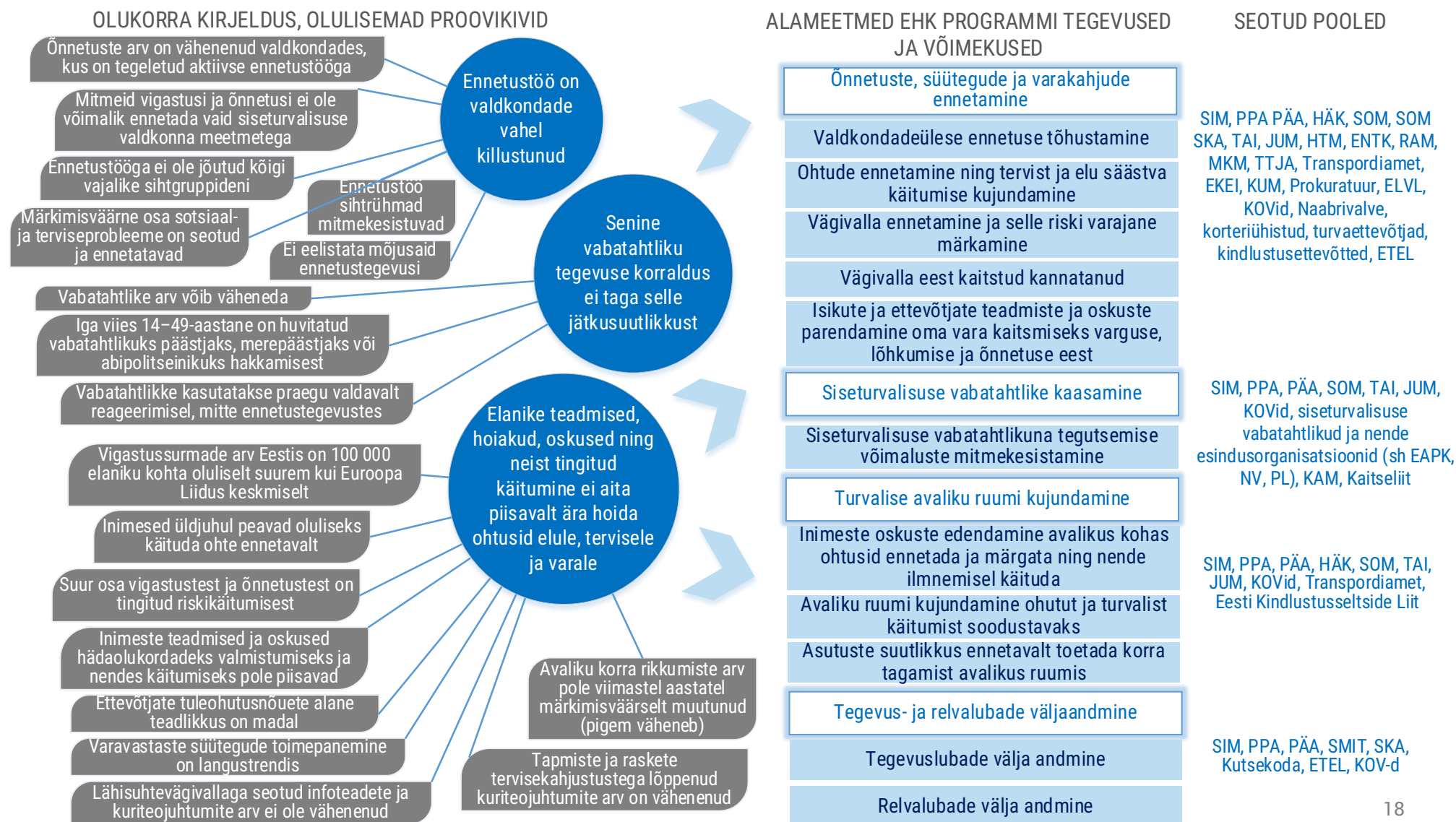
- Inimeste turvatunne väheneb.
- Suureneb kulu reageerimisele.
- Suureneb inimeste elu, tervist ja vara ning keskkonda ohustavatele sündmusele reageerijate tööõnnetuste arv.
- Ennetustööga õigete sihtgruppideni ei jõuta või jõutakse liiga hilja ning selle tulemusel võivad suurened nii inim- kui varakahjud. Sh suureneb riskikäitumine, süvenevad tervisehädad, suureneb süütegude, õnnetuste ja sealhulgas vigastuste ja vigastussurmade arv.
- Ennetust mõistetakse valdkonniti erinevalt ning oma rolli ei täheldata ja seetõttu on tegevus kaootiline, ebatõhus. Juhtumitega tegelemist seostatakse ennetusega. Ennetustegevus on asutuste vahel killustunud, esineb nii dubleerimist kui puudusi. Sealjuures pole valdkondadeülest tervikpilti tervest ennetuse süsteemist ega mandaati selle koordineerimiseks.
- Väheneb inimeste ühiskondlik aktiivsus ja panus turvalisusesse. Sealhulgas vähenev Siseturvalisuse vabatahtlike arv vähendab asutuste võimekust teenuste osutamisel.
- Inimeste hakkamasaamine suurõnnetusse sattumise korral on ebapiisav, mis võib endaga kaasa tuua inim-, keskkonna- ja varakahju.
- Vägivaldsed inimesed ei saa karistada ega abi ja vägivald jätkub.
- Vägivallaohvrid ei lõpeta vägivaldset suhet ning selle tagajärjel vägivald kordub.
- Vägivalla keskel kasvanud lapsed jätkavad vägivallamustrit

Meetme olulisima mõjuga tegevused aastatel 2022–2025

- Piirkondlikul ja kogukonna tasandil määratakse kindlaks **ennetuse eest vastutav valdkondadeülese mandaadiga koordinaator ja koostöövõrgustik**, kuhu kuuluvad kõigi poolte esindajad (sh Sotsiaalkindlustusamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet).
- **Jätkatakse sihistatud ennetustegevustega.** Selle jaoks viiakse nt ellu tõendus- või teadmispõhiseid ennetusprogramme, et vähendada elu-, tervise- ja varakahjusid. **Kogukondade (vabaühenduste ja vabatahtlike) eestvedajaid koolitatakse ja teavitatakse** liikluse, vingugaasi, tule, vee, plahvatus ja kukkumisohtudest, võimalustest neid märgata ja ennetada ning osata nende ilmnemise korral käituda.
- Tehakse teavitustööd, et suurendada inimeste **teadlikkust siseturvalisuse vabatahtlikuna kaasalöömise võimalustest** ja kasvatada huvi astuda vabatahtlikuks.
- Vajaduse korral muudetakse infosüsteemide põhimääruseid, et tõhustada nende andmete liikumist eri asutuste vahel, mis aitavad selgitada välja inimkannatanutega õnnetuste, korrarikkumiste ja kuritegude põhjused ning selle abil ennetustegevuste kavandamist.

Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamist mõjutavad olulisemad suundumused, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

Alameede ehk programmi tegevus 1.1. Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine

Eesmärk

Valdkondadeülene ennetustöö muudetud terviklikumaks ja mõjusamaks, sh ennetustegevused on muutunud kättesaadavaks, kvaliteetsemaks, läbiviijad teadlikumaks. Riigiasutuste, kohalike omavalitsuste, vabaihenduste ja erasektori koostöös on vähenenud raske tervisekahjustuse või surmaga lõppenud õnnetuste arv, vaimne ja füüsiline vägivald ning vara- ja keskkonnakahjud. Tõhusa teavituse ja ennetustöö tulemusel on paranenud inimeste oskused ohte ennetada ja neile reageerida. Erasektori pakutavad teenused aitavad kaasa, et varakahju tekitanud varguseid, vara lõhkumist ning vee-, tule-, elektri- või gaasiõnnetusi on vähem.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kes nõustuvad, et inimesed peaksid ise aktiivselt osalema omaenda ja kodukoha turvalisuse tagamisel	93%	≥ 93% (88%)	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	SIM; siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Riiklikult rahastatud tõendus põhiste ennetusprogrammide arv	Alg- ja sihttasemed määratakse aastal 2022							Tervise Arengu Instituut
KOV-de osakaal, kelle arengukavas on turvalisuse eesmärgistatud	Alg- ja sihttasemed määratakse aastal 2022							SIM, RaM
Eluhoonete tulekahjude arv	731	< 720 (595)	< 720	< 720	< 700	< 700	< 700	PÄA
Siseveekogudel toimunud õnnetuste arv	249	< 249 (341)	< 249	< 249	< 200	< 200	< 200	PÄA
Eesti merealal toimunud otsingu ja päästetööde arv	286	-(259)	< 250	< 250	< 250	< 250	< 250	PPA
Eesti merealal hukkunud inimeste arv	9	4	< 4	< 4	< 4	< 4	< 4	PPA
Tuleohutusala teadlikkuse indeks	59 (2019)	-	-	67	-	≥ 71	-	PÄA
Veeohutuse alase teadlikkuse indeks	67 (2019)	-	≥ 70	-	≥ 72	-	≥ 80	PÄA
Tules hukkunute arv	50	< 50 (36)	< 28	< 24	< 20	< 16	< 12	PÄA
Veeõnnetustes hukkunute arv	43	< 37 (58)	< 34	< 31	< 28	< 24	< 20	PÄA
Koolikiusamist kogenud 11–15-aastaste õpilaste osakaal	35%	< 30% (ei hinnata)	< 30%	< 30%	< 30%	< 30%	< 28	kooliõpilaste tervisekäitumise uuring

Lapskannatanutega registreeritud seksuaalkuriteod ³²	505	≥ 505 (479)	≥ 505	≥ 505	> 505	> 505	> 505	JUM
Perevägivalda tõttu hukkunute arv	10	< 10 (16)	< 10	< 10	< 10	< 10	< 5	JUM
Korduva lähisuhtevägivalda ohvrite osakaal registreeritud lähisuhtevägivalda kuritegudes	20%	< 20% (26%)	< 20%	< 20%	< 15%	< 10%	< 10	PPA
Registreeritud varavastaste kuritegude arv	10 490	< 10 400 (9955)	< 10 000	< 10 000	< 10 000	< 10 000	< 10 000	JUM
Registreeritud varguste arv	7403	< 7400 (6863)	< 7000	< 7000	< 7000	< 7000	< 7000	JUM
Naabrivalvega liitunud piirkondade arv	554	> 590 (andmed puudu)	> 630	> 650	> 700	> 700	> 700	Eesti Naabrivalve
Valdkondlike kutsetunnistuste arv:	81	≥ 81 (102)	≥ 81	≥ 81	≥ 81	≥ 81	≥ 81	Kutsekoda
- tuleohutuseksperit ja -spetsialist	806	≥ 806 (875)	≥ 806	≥ 806	≥ 806	≥ 806	≥ 806	Kutsekoda
- korstnapühkija, pottsepp	732	≥ 732 (805)	≥ 732	≥ 732	≥ 732	≥ 732	≥ 732	Kutsekoda
- turvasüsteemide projekteerija ja tehnik	92	≥ 92 (56)	≥ 92	≥ 92	≥ 92	≥ 92	≥ 92	Kutsekoda
- vetelpäästja								
Heas tuleohutusalases seisukorras olevate ehitiste osakaal kontrollitud ehitistest	21%	≥ 31% (48%)	≥ 36%	≥ 41%	≥ 46%	≥ 51%	≥ 56%	PÄA
Tuleohutusalaselt kontrollitud ehitiste arv	6756	≥ 7200 (6460)	≥ 8000	≥ 8000	≥ 8000	≥ 8000	≥ 8000	PÄA
Tulekahjude varakahju	13 117 132	< 13 117 132 (6 708 797)	< 13 117 132	< 13 117 132	< 11 000 000	< 11 000 000	< 11 000 000	PÄA
Omaniku või valdaja rahulolu (ohutus)teenuse pakkujaga	Algtase ja sihttasemed määratakse aastal 2022, kui teenuse osutamine algab							PÄA
Inimeste osakaal, kes on viimase aasta jooksul kasutanud ennetusabinõusid oma vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuste eest.	-	75% (75%)	> 75%	> 75%	> 75%	> 75%	> 75%	SIM, siseturvalisuse, avaliku arvamuse uuring

³² See on väga varjatud kuriteoliik, mistõttu on esmalt eesmärk avastada neid rohkem.

Võimekus 1.1.1. Valdkondadeülese ennetuse tõhustamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Loodud on püsivad kogukonnakesksel lähenemisel ja võrgustikel põhinevad koostöövormid ja kokku on lepitud selged vastutajad kohalikul ja riiklikul tasandil ennetuse tegevuste kavandamiseks, elluviimiseks ja tulemuste mõõtmiseks.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, HTM, ENTK, JUM, KOVd, MTÜ-d, haridusasutused, erasektor, ELVL, RAM

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad ellu viia ka täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ³³
1.1. Piirkondlikul ja kogukonna tasandil on määratud ennetuse eest vastutav valdkondadeülese mandaadiga koordinaator ja koostöövõrgustik, kuhu kuuluvad kõigi poolte esindajad (sh Sotsiaalkindlustusameti, Politsei- ja Piirivalveameti, Päästeameti), kelle töö mõjutab otseselt piirkonnas elavate inimeste heaolu. Koostöövõrgustik on moodustatud täienduseks või edasiarenduseks maakonna tervise- ja turvalisuse nõukogudele. Võrgustik lähtub ennetuse eesmärkidest ja standarditest, keskendudes vajaliku ja piisava tegevuse, sh sekkumise tagamisele igale piirkonnas elavale inimesele, ennekõike lastele ja noortele.	SIM/SOM/JUM/HTM	TAI, ENTK, PPA, PÄA, HÄK, SOM SKA	2022–2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus 2022 – 2025“, RTA vastav programm
1.2. Keerulistes laste õigusrikkumise juhtumites võetakse kasutusele intensiivne juhtumikorralduse mudel, mis tõhustab spetsialistide koostööd ja võimaldab paremini hinnata noore vajadusi ja võimalusi.	SOM SKA	PPA, SIM, JUM, SOM, KOVd, Prokuratuur, HTM	2022–2028	Välisvahendid	„Siseturvalisus 2022 – 2025“ ja teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

³³ Need on arengudokumentid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääks käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Rakendatud on ennetustegevused kooli, kogukonna ning perekonna tasandil. Tegevuste elluviimisel eelistatakse toimivaid sekkumisi ning panustakse sekkumiste mõju hindamisse. Loobutud on ennetustegevustest, mis ei anna tulemusi. Elanike teadmised, oskused ja hoiakud riskikäitumise ennetamisel on paranenud.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, HTM, ENTK, JUM, KOVD, MTÜ-d, haridusasutused, erasektor

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid:

RE, lisavajadus/välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Asutused võivad ellu viia ka muid täiendavaid tegevusi, mis vajalikud.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Ellu on viidud tõendatud mõjuga sekkumised ³⁴ ennetustöö tõhustamiseks kooli, kogukonna ja perekonna tasemel. Tagatud on vajadusel uute sekkumiste Eestisse toomine, nende mõju hindamine ja kvaliteedi tagamine.	SOM/SIM/JUM/HTM	TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2022–2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, RTA „Tervist toetavad valikud“
2.2. Elanikele on kättesaadavad infomaterjalid ja juhendid riskikäitumise ning muude tervist kahjustavate tegurite ennetamiseks ja vältimiseks. Asutused tegelevad aktiivselt elanike teadmiste, oskuste ja hoiakute kujundamisega (nt infopäevad, kampaaniad, avalikud arutelud) ning tegevusi planeeritakse ja viiakse ellu koostöös.	SOM	SIM, HTM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	pidev	RE, lisavajadus / välisvahendid	RTA „Tervist toetavad valikud“
2.3. Kooli õppekavas läbiva teema „Tervis ja ohutus“ õpetamist ja õppimist toetavad tegevused (nt KEAT) on terviklikult analüüsitud ja vajaduse korral arendatud uuele tasemele.	SIM	SOM, HTM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA, Transpordiamet	pidev	RE, lisavajadus / välisvahendid	täpsustatakse
2.4. Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemiseks on ellu kutsutud õpetajate täienduskoolitus, kus muu hulgas käsitletakse ka kriisilukordadeks valmisolekut.	SKA	SIM, HTM, KAM, RK, SOM SKA, Transpordiamet	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“
2.5. Kokku on lepitud riiklikult rahastatud ennetussekkumiste katsetamise, rakendamise, laienemise, rahastamise ja mõjude hindamise põhimõtted, standardid ning tõenduspõhisuse määramise käsitus.	SOM/SIM/JUM/HTM	TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2022–2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	RTA „Tervist toetavad valikud“
2.6. Välja on töötatud ja kokku lepitud indikaatorites, millega mõõdetakse ennetuse olukorda ja vajadusi. Nende indikaatorite hulka peavad kuuluma nii kaitse- kui ka riskitegurite näitajaid.	SOM	SIM, HTM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2022–2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	RTA „Tervist toetavad valikud“

³⁴ Sekkumisena mõistetakse tegevuste kogumit (sh teenus, toetus, protsess, programm, praktika, poliitika, strateegia), mille eesmärk on suurendada heaolu ja positiivseid tulemusi.

2.7. Välja on töötatud ennetustööga seotud personali nüüdisaegsete ja asjakohaste teadmiste ja oskuste tagamiseks väljaõppe (baasõppe) ja täiendusõppe materjalid ning koolitussüsteem. Asjaomaste kõrgkoolide õppekavadesse on integreeritud ennetusteadmiste ja oskuste omandamine ning regulaarselt tehakse täienduskoolitusi.	SOM	SIM, HTM, JUM, TAI, ENTK, PPA, PÄA, SOM SKA	2022–2023	RE, lisavajadus / välisvahendid	RTA „Tervist toetavad valikud“
2.8. Alaealiste riskikäitumise ja õigusrikkumiste ennetamiseks ja korduvuse vähendamiseks rakendatakse taastava õiguse praktikaid ning mittekarakteristlikke mõjutusmeetodeid. Praktikate juurutamiseks on välja töötatud abivahendid ja koolitused spetsialistidele.	PPA	SIM, JUM, SIM SKA, SOM SKA, HTM, SOM	2022	RE/ välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 1.1.2. Ohtude ennetamine ning tervist ja elu säästva käitumise kujundamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Inimeste hinnang enda turva- ja ohutusnõuete tundmisele ja nende järgimisele on paranenud ning ennetusabinõude kasutamine on suurenenud.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, MKM, TTJA, KOVD			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad ellu viia ka täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kogukondade (vabaühenduste ja vabatahtlike) eestvedajaid on koolitatud ja teavitatud liikluse, vingugaasi-, tule-, vee-, plahvatus- ja kukkumisohtudest, võimalustest neid märgata ja ennetada ning osata nende ilmnemise korral käituda. Samuti on loodud võrgustik, mis toetab nende teadmiste edasiandmist.	PÄA, PPA	vabaühendused	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Tagatud on võimalused hooneomanikel, sh korteriühistutel saada asjakohast infot- ja nõustamist, et tõhustada vajalikke ohutusalaseid teadmisi ja oskusi.	PÄA, TTJA	SIM, MKM, vabaühendused	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Inimesed oskavad ise ja oma lähedasi aidata, ennetamaks äraeksimist, traagiliste tagajärgedega kadumist, ning soodustada äraeksimise korral tervist ja elusäästvat käitumist.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd		
			Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus		
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Hooldekodude ja teiste hooldusteenuste pakkujate juures on töötatud välja meetmed, mis ennetavad inimese kadumist ning soodustavad varajast märkamist ja teadaandmist.	SOM	KOVd, vabaühendused	2023	RE	SOM koordineeritav programm
2.2. Inimeste toetamiseks ja suunamiseks äraeksimise ja eluohtlike tagajärgede ennetamisel on kujundatud erinevate asutuste ja ühingute koostöö.	PPA	KOVd, vabaühendused	2023	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“
2.3. Lastevanematele ja eakate omastele on tagatud vajalik info, ennetamaks oma lähedase kadumist ja äraeksimist.	PPA	KOVd, vabaühendused	2025	RE	sama

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
3. Loodud on riskide seire- ja hindamiskorraldus, mis võimaldab igas ohuliigis ja nende üleselt selgitada välja riskid, et kavandada nende ennetamise ja maandamise meetmeid.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, TTJA, EKEI, Transpordiamet, KEM, KOVD		
			Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus		
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
3.1. Vajaduse korral on muudetud infosüsteemide põhimääruseid, et tõhustada nende andmete liikumist eri asutuste vahel, mis aitavad selgitada välja inimkannatanutega õnnetuste, korrariikumiste ja kuritegude põhjused ning selle abil ennetustegevuste kavandamist.	SIM	JUM, Transpordiamet, PPA, PÄA, EKEI	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“ teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
3.2. Gaasi-, elektri- ja kemikaaliohu ja tagajärgede ennetamiseks on uuendatud asutuste koostööd ennetuse ja järelevalve osas ning suurendatud on koostööd erasektoriga.	PÄA, TTJA	SIM, SOM, KEM, MKM	pidev	RE	sama

3.3. Kukkumiste ennetamiseks (koduses keskkonnas) on uuendatud asutuste ja ühingute vahelise koostöö korraldust, millega täpsustatakse ja suurendatakse Päästeameti rolli ennetustegevuse korraldamisel.	SIM, SOM	PÄA, PPA, KOV-d	2023	RE, välisvahendid	sama
--	----------	-----------------	------	-------------------	------

Võimekus 1.1.3. Vägivalla ennetamine ja selle riski varajane märkamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Inimeste teadlikkus vägivalla vormidest (sh vaimsest vägivallast), esinemisest ja müütidest on suurenenud ja selle tulemusel on inimeste hoiakud ja käitumine muutunud, nad tunnevad ära vägivaldse käitumise ega salli seda, oskavad asjakohaselt reageerida ja vägivallast teavitada.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, HTM, SOM SKA, KUM, KOVd, vabaühendused, noortekeskused, haridusasutused, tervishoiuasutused Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Vägivalla ennetamiseks, täiskasvanute teadlikkuse suurendamiseks ja oskuste parandamiseks, on kasutusele võetud ja ellu viidud tõendus- või teadmispõhiseid tegevusi ning toimivaid lahendusi toetatakse järjepidevalt.	SIM, SOM, HTM	SOM SKA, PPA, TAI, KOV-id, JUM	2022–2025	RE, lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvaid programme
1.2. Analüüsitakse spetsialistide (päästekorraldajad ja politseinikud) teadmisi ja hoiakuid vägivallast ja kavandatakse selle abil täpsemad tegevused, millega teadmisi täiendada.	SIM	HÄK, PPA	2022–2023	RE/lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.3. Edendatud on avalikku arutelu ja debatti vägivalla teemal, et suurendada inimeste oskust märgata vägivalda ning vähendada erinevate negatiivsete stereotüüpide ja müütide mõju.	SIM, SOM	PPA, JUM	2024	lisavajadus / välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvaid programme
1.4. Suurendatakse veebipolitseinike võimekust ja oskusi, et ennetada veebikeskkonnas toime pandud süütegevusi ja kasvatada inimeste turvatunnet küberruumis.	PPA	SIM, JUM	2021–2026	RE, lisavajadus	sama

1.5. Küberkiasamise ja interneti vahendusel toime pandava laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks on välja töötatud ja rakendatud tegevused laste teadlikkuse ja digioskuste suurendamiseks ning spetsialistide oskuste arendamiseks.	SIM, JUM, SOM, HTM, MKM	PPA, SOM SKA, KOV-id, vabaühendused	2022–2025	RE, lisavajadus / välisvahendid	sama
1.6. Kaasatakse kogukonnaliikmeid ja vabaühendusi – külaseltse, naabrivalvet, pensionäride ühendusi, perekubisid jm –, et vanemaealisi vägivallaohvreid märgata ja aidata.	SIM, JUM	KOVid, TAI, vabaühendused jt	pidev	RE, välisvahendid	sama
1.7. Tehakse rahvusvahelist koostööd, et kindlustada vägivalla ennetuseks parima praktika kasutuselevõtt.	SIM	SOM, JUM Prokuratuur, PPA, SOM SKA	2021–2023	välisvahendid	sama
1.8. Haridusasutuste tegevus aitab senisest enam kaasa laste sotsiaalsetele ja suhtlemisoskustele, muu hulgas ka vägivalla ennetusele.	HTM	SIM, SOM, KOV-d, vabaühendused	2030	RE, lisavajadus / välisvahendid	sama

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Avalik arutelu (eriti sotsiaalmeedias) on rahulikum ja selles ei anna tooni vihane ja ärritunud esinemine, ning nende ilmnemisel oskavad osalised ja arutelu areenide eest vastutavad isikud ja organisatsioonid ennetavalt ja leevendavalt sekkuda.
- Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd
- Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Avalike arutelude korraldajate ning arutelu areenide eest vastutajate (sh veebikeskkonnas) toetamiseks on loodud vastav nõustamissüsteem ja tehtud koolitused.	SIM	JUM, PPA, KOV-d, vabaühendused, meediaettevõtted	2025	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“, JUM seonduv programm

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Inimeste teadlikkus vägivaldsetest ideoloogiatest, radikaliseerumisest ja selle põhjustest ja tundemärkidest on suurenenud ning spetsialistide oskused nendega seotud riske maandada on kasvanud. Radikaliseerumist ennetavaid ja tõkestavaid tegevusi planeeritakse ja korraldatakse üle riigi, süsteemselt ja laiapindset.
- Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, JUM, KOVd, noortekeskused, haridusasutused, kolmas sektor
- Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
3.1. Radikaliseerumise ennetamine on lõimitud kohalikku noorsoo- ja sotsiaaltöösse ning hariduskorraldusse. Selle korraldamiseks on loodud asjakohased valdkondlikud ja valdkondade-ülesed võrgustikud. Tegutsetakse analüüsipõhiselt ja koordineeritult PPA valdkonnaekspertidega.	KOV	PPA, koolid noortekeskused, kolmas sektor, SOM, HTM, KUM, SKA	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Noortevaldkonna programm“, „Siseturvalisus 2022–2025“
3.2. Usuäärmusluse leviku ennetamiseks ja tõkestamiseks on tegeletud usunõustamise ja usukogukondade lõimimisega ning sellega seotud tegevusi on arendatud ja muudetud süsteemsemaks.	SIM	SKA, PPA, KOV-d, komas sektor	Pidev tegevus	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
3.3. Koostöös religiooniekspertidega ja teiste valdkondade ekspertidega on arendatud deradikaliseerimist ja eemaldumist soodustavaid suuniseid.	SIM/SOM	Sotsiaalkindlustusamet, PPA, KOV-d, SKA, kolmas sektor	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
3.4. Radikaliseerumise ennetamiseks ja varajaseks märkamiseks on Politsei- ja Piirivalveametis ning tema siseriiklikes partnerasutustes kõigil tasanditel olemas koolitatud spetsialistid. Koolitused on süsteemsed ja sihtrühmapõhised.	SKA	PPA, SKA, KOV-d, haridusasutused, noortekeskused, kolmas sektor	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“

Võimekus 1.1.4. Vägivalla eest kaitstud kannatanud

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Inimesed on teadlikud abi saamise võimalustest ja tõusnud on teadlikkus kannatanu õigustest.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):

SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVD

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid:

RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis ei ole praegu kokku lepitud täiendavaid alategevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
------------	-----------	-------------	-------	----------	--------------------------------

1.1. Lähisuhtevägivalla teemaline koordineeritud ja strateegiliselt läbi mõeldud kommunikatsioon toimub järjepidevalt. Selleks on loodud valdkondadeülene ekspertrühm, mille tegevustesse kaasatakse vägivaldse suhte seljatanud kannatanuid.	SIM	JUM, SOM, PPA, SOM SKA, Riigiprokuratuur, kolmas sektor	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Kõiki vägivallaohvreid abistatakse terviklikult, lähtudes individuaalsetest vajadustest, inimväärikuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetest. Spetsialistide vahelises koostöös on keskmes kannatanu heaolu ja turvalisus.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, JUM, KOVd, tervishoiuasutused Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid				
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Lähisuhtevägivalla ennetamiseks ja tõkestamiseks viiakse ellu lähisuhtevägivalla ennetamise tegevuskava.	SIM	PPA, JUM, SOM, SOM SKA, Prokuratuur, Perearstide Selts, KOVid	2019–2023	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
2.2. Kõrge riskiga lähisuhtevägivalla juhtumites rakendatakse ohvrite kaitseks MARAC-i mudelit.	SIM, SOM	JUM, SOM SKA, PPA, Prokuratuur, KOVid	pidev	Välisvahendid (kuni 2023), peale seda RE	sama
2.3. Valdav osa menetlejaid on läbinud kannatanute kohtlemise parima praktika koolituse, mis tagab menetlejate paremad suhtlemisoskused ning teisese ohvristumise ennetamise.	SIM SKA	SIM, JUM, PPA	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama
2.4. Tugevdatakse digimaailmas toime pandud ahistamise ja seksuaalse väärkohtlemise juhtumite uurimist.	PPA, Prokuratuur	SIM, JUM	pidev		sama
2.5. Politseile on tagatud piisav väljaõpe digimaailmas turvalisuse tagamiseks, uute vägivalla vormidega tegelemiseks (täiendkoolitus ja/või õppekavade arendus jmt).	SIM SKA, PPA	SIM	2024		„Siseturvalisus 2022–2025“
2.6. Tervishoiu- ja õiguskaitseasutused ning ohvriabi lepivad kokku vägivallaohvrite (sh eakate vägivallaohvrite) andmete dokumenteerimise ja edastamise eesmärgid, reeglid ja korra. Arendatakse tervishoiutöötajate kasutuses olevaid vahendeid	SIM, SOM, JUM, tervishoiuasutused	PPA, SOM SKA, Prokuratuur, KOVid	2025	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

ohvritega seotud info dokumenteerimiseks ja ohvritele teenuste pakkumiseks.					
2.7. Vägivalla juhtumite lahendamiseks on juurutatud taastava õiguse meetoodika sh konfliktivahenduse meetodid.	, SOM SKA	PPA, SIM, JUM, SOM	pidev	Välisvahendid	sama
2.8. Kannatanute tõhusamaks kaitsmiseks ja turvatunde tagamiseks on kasutusele võetud häirenuputeenus.	PPA	SIM, SMIT, HÄK	2021–2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Välja on töötatud ja ellu rakendatud lahendused vägivallatsejate käitumise muutmiseks, et vägivalla korduvust vähendada.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, PPA, PÄA, SOM, SOM SKA, TAI, JUM, KOVD

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid:
RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
3.1. Kõigis kohalikes omavalitsustes on tagatud teenus, mis ennetab ja vähendab vägivaldset käitumist ja vägivalla kordumist.	SOM SKA	PPA, prokuratuur, KOVD	2021	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
3.2. Kriminaalhooldust arendatakse nii, et senisest paremini on tagatud vägivallale kalduva isiku ja vägivalda kasutanud isiku (sh laste vastu vägivaldse käitumisega) järelevalve ning toetatakse tema õiguskaualekat käitumist.	JUM	SIM, PPA, SOM, SOM SKA	2023		sama
3.3. Kinnipeetud vägivalda kasutanud inimestega viiakse läbi vestlusi, millega suunatakse vägivalla toimepanijaid suuremat vastutust võtma ning motiveeritakse muutuma.	SOM SKA, PPA	SIM, Prokuratuur, .	2022		sama
3.4. Juurutatud on tegevuspõhimõte, et otsese ohu korral viiakse vägivallatseja sündmuskohalt ära.	PPA		2022		„Siseturvalisus 2022–2025“
3.5. Analüüsitud on tervishoiuteenuse osutajate ja õiguskaitseasutuste koostööd vaimse tervise probleemide ägenemisega seotud vägivallaepisoodidele reageerimisel ja nende ennetamisel. Analüüsi tulemusel on tehtud ettepanekud koostöö parandamiseks.	SIM	PPA, tervishoiuasutused, JUM, SOM	2023	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 1.1.5. Isikute ja ettevõtjate teadmiste ja oskuste parendamine oma vara kaitsmiseks varguse, lõhkumise ja õnnetuse eest

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Rohkem inimesi hindab oma oskusi kasutada ennetusabinõusid piisavaks, et vähendada vargusest, lõhkumistest, õnnetustest tulenevaid varakahjusid.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, KOV-d Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus
---	---

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Loodud on elanikkonnale arusaadavad juhised ohuolukordade äratundmiseks ja vältimiseks.	PPA, PÄA	vabaühendused	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Varguste, lõhkumiste ja õnnetuste ennetamiseks on laiendatud ja koolitatud erinevaid võrgustikke, sealjuures vabatahtlikul tegevusel põhinevaid, nt naabrivalvet, korteriühistuid.	PPA, PPÄ	naabrivalve, korteriühistud	2024	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Loodud on hindamis-, nõustamis- ja järelevalvekorraldus, mis võimaldab vara valve, kaitse ja ohutusega seotud riske välja selgitada, et leida nende riskide ennetamise ja maandamise meetmed, sh osutada ja tellida vajalikke teenuseid.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus
---	--

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Järjepidevalt toimub varguste ennetamiseks politsei jt asutuste, ettevõtete ühise tegevusena elanike teavitamine ja nõustamine.	PPA	naabrivalve, vabaühendused, turvaettevõtjad, kindlustusettevõtted	2023	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“

2.2. Kasutusele on võetud uuendatud hindamis-, nõustamis- ja järevalvekorraldus, mis tagab, et ka kindlustusettevõtjad tajuvad oma rolli ohutuse kujundajatena ja et pakutavad teenused võimaldaksid sisulisemat kontrolli objektide ohutuse üle.	SIM		2023	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“
2.3. Ellu on viidud tegevusi, aitamaks kaasa, et turul oleks piisav hulk teenuseosutajaid, kes pakuvad eraisikutele tuge nende vara kaitsmiseks, ohutuse kontrollimiseks ja seadmete hooldamiseks.	SKA, ETEL	SIM, PÄA, PPA	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“

Alameede, ehk programmi tegevus 1.2. Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine

Eesmärk

Vabatahtlikel on oluline roll siseturvalisuse tagamisel ja eeskätt ennetustöös. Võimalused osaleda vabatahtlikus tegevuses on mitmekesised, kaasajad on professionaalsed ning olemas on sobiv vabatahtlike koolitamis- ja tunnustamissüsteem.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
KOV-de osakaal, kes toetavad siseturvalisuse vabatahtlikke	Alg- ja sihttasemed määratakse aastal 2022.							SIM, RaM
Siseturvalisuse vabatahtlike arv								PÄA, PPA
- vabatahtlike päästjate arv	1938	≥ 2250 (2163)	≥ 2400	≥ 2550	≥ 2700	≥ 2700	≥ 2700	
- abipolitseinike arv	1038	≥ 1200 (1236)	≥ 1400	≥ 1600	≥ 1800	≥ 1800	≥ 1800	
- vabatahtlike merepäästjate arv	511	≥ 575 (444)	≥ 500	≥ 550	≥ 600	≥ 600	≥ 750	
Elanike osakaal, kes peavad informeeritust siseturvalisuse vabatahtlike tegevustest heaks	-	34% (34%)	> 34%	> 40%	> 40%	> 50%	> 50%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring

Võimekus 1.2.1. Siseturvalisuse vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste mitmekesistamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Inimesed aitavad turvalist elukeskkonda kujundada ning osalevad selleks erinevates vabatahtlikes tegevustes. Vabatahtlike kaasajad on professionaalsed, asutustes on loodud sobivad vabatahtlike kaasamise protsessid ja selleks on piisav suutlikkus.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVD, KAM, Kaitseliit Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid		
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. On tehtud süsteemset teavitustööd, et suurendada inimeste teadlikkust siseturvalisuse vabatahtlikuna kaasalöömise võimalustest ja kasvatada huvi astuda vabatahtlikuks. Vabatahtliku töö väärtustamiseks on senisest enam keskendunud lastele- ja noortele.	SIM, PPA, PÄA		pidev	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Vabatahtlike tunnustus- ja mentorlussüsteem on hoitud ja arendatud.	SIM	PPA, PÄA	pidev	RE, lisaraha	sama
1.3. Vabatahtlikuna tegutsemist siseturvalisuse valdkonnas on mõtestatud senisest laiemini. Suurendatud on vabatahtlikuna osalemine võimalusi nii asutuste kui ka vabaühenduste tegevustes. Õigusruum toetab igakülgset vabatahtlike kaasamist.	SIM	PPA, PÄA	pidev	RE, lisavajadus	sama
1.4. Suurendatud on asutuste ja ühingute võimekust kaasata vabatahtlikke.	SIM	PPA, PÄA	pidev	RE, lisavajadus	sama
1.5. Uuendatud on vabatahtlike väljaõpet, sh rakendatud erinevaid õppeviise.	SKA, PPA, PÄA		pidev	RE, lisavajadus	sama
1.6. Vabatahtlike sotsiaalsete tagatiste süsteem on kaasajastatud võttes arvesse erinevaid vabatahtlikuna siseturvalisuse valdkonda panustamise võimalusi ja viise.	SIM	PPA, PÄA	2024	RE	sama
1.7. Analüüsitud on õigusakte ja võimalusi, millisel kujul on otstarbekas reguleerida vabatahtlike ja tema tööandja õiguslikke suhteid.	SIM	PÄA, PPA	2024	RE	sama
1.8. Vabatahtlikele on jätkusuutlikuks tegevuseks tagatud neile vajalikud toetused, motivatsiooni süsteem, töövahendid ja varustus ning töökeskkond.	SIM	PPA, PÄA	pidev	RE, lisavajadus	sama
1.9. Loodud on tõhus siseturvalisuse vabatahtlike kaasamist ning ressursside haldamistoetav IT-lahendus.	SIM	PÄA, PPA, SMIT	2025	RE, Lisavajadus	sama

Alameede ehk programmi tegevus 1.3. Turvalise avaliku ruumi kujundamine

Eesmärk

Avalik ruum on kujundatud turvalisust soodustavaks. Inimesed tunnevad end avalikus kohas turvaliselt, oskavad avalikus kohas ohte ennetada ja märgata ning teavad, kuidas nende ilmnemise korral käituda.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kes peavad turvaliseks oma linnas või vallas toimuvatel üritustel osalemist	90%	> 90% (87%)	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	> 90%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peab turvaliseks öösel oma ümbruskonnas liikumist	82%	> 82% (82%)	> 82%	> 82%	> 82%	> 82%	> 82%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peab kodukohas suureks probleemiks avalikus kohas alkoholi ja narkootikumide tarbimist	12%	< 15% (10%)	< 15%	< 15%	< 15%	< 15%	< 15%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peab kodukohas kodu ümbruses suureks probleemiks heakorrastamata avalikku ruumi	9%	< 10% (7%)	< 10%	< 10%	< 10%	< 10%	< 10%	SIM, siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Turvalise ruumiloome sh CPTED ³⁵ põhimõtteid rakendavate kohalike omavalitsuste arv	Algtase ja sihttasemed määratakse aastal 2022.							täpsustamisel

³⁵ CPTED (ingl crime prevention through environmental design) – kuritegude ennetamine keskkonna kujundamise teel

Võimekus 1.3.1. Inimeste oskuste edendamine avalikus kohas ohtusid ennetada ja märgata ning nende ilmnemisel käituda

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Suurenenud on teadlikkus avalikus kohas, sh naabruskonnas, käitumise nõuetest ning inimesed oskavad kasutada vajalike ennetus- ja kaitseabinõusid.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVD Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1 Järjepidevalt on teavitatud elanikke avaliku ruumi ohtudest ja ohutust käitumisest avalikus ruumis ning avalikus ruumis on tähistatud ohupotentsiaaliga kohad.	KOV-d	PPA, PÄA, Transpordiamet, TTJA	Pidev	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 1.3.2. Avaliku ruumi kujundamine ohutut ja turvalist käitumist soodustavaks

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Süütegusid, ohtusid ja õnnetusi ennetava turvalise ruumiloome põhimõtted on juurutatud kohalike omavalitsuste planeerimistegevuses.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVD, EKSL Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Avalikus ruumis süütegusid, õnnetusi ja ohte põhjustavatele keskkonna teguritele on kohalikes omavalitsustes juhitud tähelepanu ning koostöös lahendatakse probleeme turvalisuse ja ohutuse seisukohast.	KOV-d	PPA, Transpordiamet, PÄA, MKM	2022–2023	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

1.2. Kokku on lepitud põhimõtted, rollid, vastutus ja protsessid kohalikes omavalitsustes turvalise ruumiloo elluviimiseks.	SIM, MKM, RAM	PPA KOV-id, PÄA, EKSL ³⁶	2025	RE, lisavajadus	sama
1.3. Ennetava ja turvalise elukeskkonna loomisel lähtutakse kohalikes omavalitsustes turvalise ruumiloo põhimõtetest, vajadusel suurendatakse valdkonnas töötavate koolitatud spetsialistide arvu. Avaliku ruumi kujundamisse on turvalisusküsimuste eksperdina kaasatud politsei ja pääste esindajad	KOV-d	HTM; PÄA, SIM; RAM, MKM, SKA, PPA	2030	RE, lisavajadus	sama

Võimekus 1.3.3. Asutuste suutlikkus ennetavalt toetada korra tagamist avalikus ruumis

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Julgustamaks turvalist käitumist ja heidutamaks korrariikumisi on laiendatud avaliku korra tagajate ring, ja sellesse on kaasatud turvaettevõtted ja teised selleks ettevalmistatud ja volitatud ühingud ja asutused.	<p>Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, PPA, PÄA, SOM, TAI, JUM, KOVd</p> <p>Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus</p> |
|--|---|

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Loodud on piirkondlikud valvekaamerate ja muude valveseadmete võrgud, mis vajaduse korral on ühendatud asjaomaste asutustega.	PPA	KOV-d, PÄA, HÄK, PPA	2030	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“

³⁶ Eesti Kindlustusseltside Liit

Alameede ehk programmi tegevus 1.4. Tegevus- ja relvalubade väljaandmine

Eesmärk

Tegevus- ja relvalubade väljaandmise korraldus vähendab ebakvaliteetsete teenuste ja relvade valdamisega seotud ohtudega kaasnevaid riske, aitab hoida ja kasvatada elukeskkonna turvalisust ning tagab relvadega seotud majandustegevuse ning turvateenuseid osutavate ettevõtete vastavuse seaduse nõuetele. Relvaluba omavad isikud on õiguskuulekad, vaimselt terved ning nende käitumine ei kujuta ohtu neile endale või ümbritsevale

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Relvaluba omavate isikute poolt toime pandud süütegude osakaal	3,15%	≤ 3,15	≤ 3,15	≤ 3,15	≤ 3,15	≤ 3,15	PPA
Relvalubade kehtetuks tunnistamiste arv	88	≤ 88	≤ 88	≤ 88	≤ 88	≤ 88	PPA
Turvateenuse pakujate osas tehtud ettekirjutuste arv	0	0	0	0	0	0	PPA
Inimeste usaldus turvateenuste vastu		Algtase määratakse aastal 2022.					Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring

Võimekus 1.4.1. Tegevuslubade välja andmine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Turvalisuse ja ohutusega seotud teenuste pakujad on kontrollitud, et tagada nende asjatundlikkus ning teenuste pakkumine ühtsetel ja kvaliteetsetel alustel.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PÄA, PPA, SIM, PÄA, PPA, SKA, kutsekoda, ETEL

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Turvategevuse regulatsioon on nüüdisajastatud ning turvategevuse tegevusaladel tegutsedes, kutse andmisel ja järelevalves on lähtutud uue turvategevuse seaduse põhimõtetest.	SIM	PPA, ETEL, SKA	2025	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“

Võimekus 1.4.2. Relvalubade välja andmine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Uuendatud on relvaomanikuks saamise korda ja relvade käitlemise järelevalvet, lähtudes eraomandi puutumatusest ja relvaomaniku vastutusel põhinevast relvakultuurist.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA		
			Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus		
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kasutusele on võetud digitaalne relvaluba ja välja töötatud uus relvaregister, mis toetab järelevalve pädevuste jagamist.	PPA	SMIT	pidev	RE/välis- vahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“

MEEDE 2. KIIRE JA ASJATUNDLIK ABI

EESMÄRK: Inimesed tunnevad ennast kaitstuna ja avalikus kohas turvaliselt. Ohtu sattumisel on abi saamine ja osutamine kiire ja asjatundlik. Suurendatud on võimekust paljude kaasabil ohule reageerida ja leevendada ohu realiseerumisel tekitatud kahju. Järelevalvet avaliku ruumi üle ja sündmuste lahendamist toetavad vähem bürokraatlik õiguskeskkond ning jätkusuutlikud innovaatilised infotehnoloogia- ja sidelahendused.

Kokkuvõte

Peavastutaja	Siseministeerium					
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes	Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus					
Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (Transpordiamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Lennuliiklusteenindus), Justiitsministeerium (Registrite ja Infosüsteemide Keskus), Keskkonnaministeerium (Keskkonnaagentuur), Maaeluministeerium, Välisministeerium, Kultuuriministeerium, Sotsiaalministeerium (Terviseamet, Haigekassa), Rahandusministeerium, Riigikantselei, Kaitseministeerium, Kaitsevägi (Merevägi, Õhuvägi), Kaitseliit, kohalikud omavalitsused ning küla- ja asumiseltsid, siseturvalisusega tegelevad ühingud (Eesti Abipolitseinike Kogu, Päästeliit, Eesti Vabatahtlik Mere- ja Järvepääste MTÜ, Saaremaa Vabatahtlik Merepääste Selts MTÜ, Naabrivalve, Eesti Turvaettevõtete Liit, Eesti Päästeala Töötajate Ametiühing MTÜ)					
<i>Nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal.</i>						
Meetme lühikokkuvõte	Kiire ja asjatundliku abi meede keskendub avaliku korra kaitsmisele, ühiskonnas aktsepteeritud käitumisest kõrvalekalletele reageerimisele ja abi osutamisele vees, õhus ja maismaal, eelkõige nendes olukordades, kus on ohus inimese elu ja tervis. Reageerib asjakohase pädevusega kutseline või vabatahtlik. Abi saamine ja osutamine on kiire ja vahetu. Sündmuseid lahendavad professionaalid, keda toetavad vabatahtlikud, ja teised, kellel on võimekus lahendada avaliku korda kaitsvat ülesannet.					
	Meede koosneb kuuest alameetmest ehk programmi tegevusest:					
	<table><tr><td>Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine</td><td>Avaliku korra tagamine</td><td>Demineerimine</td></tr><tr><td>Päästmine maismaal ja siseveekogudel</td><td>Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel</td><td>Süüteomenetluse tõhustamine</td></tr></table>	Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine	Avaliku korra tagamine	Demineerimine	Päästmine maismaal ja siseveekogudel	Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel
Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine	Avaliku korra tagamine	Demineerimine				
Päästmine maismaal ja siseveekogudel	Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel	Süüteomenetluse tõhustamine				

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Avaliku korra raskete rikkumiste arv	1777	< 1777 (1405)	< 1777	< 1777	< 1777	< 1777	< 1777	PPA
Elanike teadlikkus hädaabinumbri 112 - pääste	93%	≥ 95% (92%)	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	HÄK
- kiirabi	95%	≥ 95% (92%)	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	
- politsei	84%	≥ 87% (89%)	≥ 90%	≥ 93%	≥ 95%	≥ 95%	≥ 95%	
Elanike rahulolu hädaabiteadete menetlemisega	94%	≥ 95% (97%)	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	≥ 97%	HÄK
Elanike rahulolu päästesündmuste lahendamise ³⁷	-	≥ 85% (93%)	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	≥ 93%	PÄA
Elanike rahulolu politsei tööga	82% (2019)	≥ 82% (85%)	≥ 82%	≥ 82%	≥ 82%	≥ 82%	≥ 82%	PPA, Eesti elanikkonna turvalisuse uuring

Olukorra analüüs

Nõudlus siseturvalisuse teenuste järele ei vähene

Eesti elanikud peavad Eestis elamist väga turvaliseks. 2020. aastal arvas, et Eesti on elamiseks turvaline riik koguni 92% vastanuid³⁸. Õnnetustes hukkunute ja avaliku korra rikkumiste arv on aasta-aastalt vähenenud³⁹. Elanike kõrge hinnang Eesti turvalisusele ja juhtumite langustrend ei tähenda aga, et arengukava kehtivuse perioodil väheneks oluliselt nõudlus siseturvalisuse teenuste järele. Igal juhul on vaja tagada valmisolek reageerida. Juhtumite arvu vähenemine võib siiski kaasa aidata, et reageerimise aeg lüheneb ja kvaliteedinäitajad paranevad. Alaprogramm „Kiire ja asjatundlik abi“ ongi peamiselt suunatud sellele, et tagada kiire, vahetu ja asjatundliku abi osutamine.

Üha raskem on teenuseid jätkusuutlikult ja kvaliteetselt üle riigi pakkuda

Rahvastiku vananemine, sh tööjõuturule sisenevate noorte arvu vähenemine ja eriteenistujate siirdumine pensionile toovad kaasa raskusi siseturvalisuse teenuste pakkumiseks vajalike teenistujate leidmisel. Asutustevaheline konkurents ja kandidaatidele esitatavad kõrged nõuded süvendavad tööjõunappusest põhjustatud probleeme. Kutseliste teenistujate kõrval on tähtis ka vabatahtlike panus, mis on aasta-aastalt suurenenud. Edaspidi on vaja vabatahtlike tegevust mitmekesistada, näiteks luues enam võimalusi ennetustegevustesse panustamisel ja teisi paindlikke võimalusi, kuid vabatahtlike roll reageerimisel jääb kindlasti oluliseks⁴⁰. Rahvastikutrendid võivad muuta keerukamaks vabatahtlike võrgustiku jätkusuutlikkuse tagamise. Näiteks, Eesti maapiirkondades (kus asub üle 65% vabatahtlikest päästekomandodest) peavad ka vabatahtlikud päästekomandod oma edaspidise tegevuse kavandamisel arvestama elanike ja järelkult ka potentsiaalsete vabatahtlike arvu võimaliku vähenemisega. Alaprogrammis tuleb tegevussuundade

³⁷ Rahulolu hindamisel vaadatakse rahulolijate osakaalu. Pärast sündmust küsitakse inimesi käest kelle juures päästjad käisid ehk siis küsitatakse neid, kes realselt Päästeametiga kokku puutuvad. Tagasiside mõõtmiseks on kasutusel soovitusindeksi meetodika, mis mõõdab lojaalsete klientide hulka. Rahulolu % mõõtmiseks tehakse arvutus soovitajad*100/vastanute arv. Tulemuseks %. Päästeamet kasutab klientide tagasiside küsimiseks Recommy keskkonda <http://recommy.com/>

³⁸ Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring 2020. aastal.

³⁹ „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ koostamise ettepanek.

⁴⁰ Vabatahtlike tegevuse mitmekesistamise ja süsteemi jätkusuutlikkuse teema on avatud programmis „Ennetav ja turvaline elukeskkond“.

planeerimisel pöörata tähelepanu, et korrakaitseorganid, kohalikud omavalitsused ja vabatahtlikud oleks nii koos kui ka eraldi valmis reageerima õnnetusele või ohule senisest paremini.

Vanemaealiste inimeste osakaalu suurenemine ühiskonnas võib tuua kahetise riski. Ühest küljest ei pruugi vanemaealised olla võimelised panustama turvalisusesse, teisalt aga vajatakse senisest enam reageerimisteenust õnnetusjuhtumite korral. Kuid vananeva rahvastikuga võib kaasneda ka positiivne suundumus: vanemaealised kalduvad vähem korrarikkumistele. Vananevas ühiskonnas võib muutuda isikute arusaamine turvalisusest ehk muutub see, mis kedagi häirib avalikus ruumis, kuidas inimesed tajuvad turvalisust ja kuidas mõtestavad korrarikkumisi.

Lisaks eeltoodule mõjutab siseturvalisuse teenuste pakkumist üha enam rahvastiku jätkuv koondumine linnadesse, linnade lähiümbrusesse, samuti elanike riigisisene mobiilsus, sh pendelränne. Inimeste liikumine eri elukohtade vahel võib kaasa tuua suurema nõudluse turvaturul, sest suureneb oht, et valveta ja kasutuseta vara ei ole piisavalt kaitstud: mida rohkem on kohti, kus iga päev ei elata, seda rohkem on vaja neid valvata ja sh tagada reageerimisvalmisolek. Samuti tekitab pendelränne vajaduse ühes või teises piirkonnas politsei võimekust perioodiliselt suurendada.

Rahvastikutrendid suunavad aastatel 2020–2030 leidma lahendusi, mis senisest paremini arvestavad piirkonna eripärade ja vajadustega ega süvenda regionaalseid erisusi negatiivses mõttes.

Vähene valmisolek reageerida ootamatustele

Tulevikus tõenäoliselt sagenevad äärmuslikud ilmastikuolud ja tormid, mis võivad kaasa tuua raskete tagajärgedega loodusõnnetused. Selleks on vajalik päästetöö **varustuse hankimine ja arendamine, et olla valmis lahendama kliimamuutuste tagajärjel tekkivaid hädaolukordi**. Tulevikus suureneb tõenäosus sündmusteks, mille lahendamine nõuab koostööd teiste ametkondadega. Oluline on koostööd korraldada nii tsiviil- kui ka militaarasutuste ja nii erasektori kui ka riigiasutuste vahel.

Lennu- ja merepääste ning reostuse avastamise ja likvideerimise võimekuse planeerimisel peab arvestama sellega, et viimastel aastatel on suurenenud Eestis veesõidukite arv, laevaliikluse intensiivsus Läänemerel kui ka lennu- ja merepäästesündmuste arv. Arvestada tuleb ka sellega, et Eestil puudub reageerimise võimekus võimalikele keemiaõnnetustele merealadel ning abi tuleb vajaduse korral paluda naaberriikidelt.

Viimase kümne aastaga on meretransport Läänemerel püsivalt näidanud kasvutrendi. Igal hetkel seilab Läänemerel keskmiselt 2 000 veesõidukit, millest umbes 200 on naftatankerid või muud ohtlikku kaupa vedavad veesõidukid.

Kõige ohtlikumateks kohtadeks peetakse Läänemerel laevateede ristumiskohtasid, kus on tõenäosus suuremateks laevaõnnetusteks, mis puudutavad kahte või enam laeva. Eesti päästapiirkonna kõige suurema õnnetusriskiga kohad asuvad Soome lahe keskel, kus ristuvad Helsingi-Tallinna reisilaevaliiklus ja ida-lääne suunaline kaubalaeva ning vedellastis tankerite liiklus. Ohtlikud on ka Väinamere ja Riia lahe kitsad laevateed.

Piirkondlike ohtude alla võib paigutada ka naftatooteid käitlevate sadamate lähipiirkondades tekkiva ohukontsentratsiooni, kus sadamasse saabuvate ja sealt lahkuvat tankerite kokkupõrke ja madalikule sõitmise tõenäosus on kordades suurem kui muudel merealadel. Samuti on uue ohuna merereostuse vaates tõstatumas merepõhjas lebavad I ja II maailmasõja aegsed vrakid, mille olukord halveneb iga aastaga. Eesti vetes lebab sadu vrakke, millest ca 500 teadaolevast 28 vrakki kujutab potentsiaalset ohtu keskkonnale.

Kõige tõsisemate tagajärgedega õnnetuseks on hinnatud reisilaeva ja tankeri kokkupõrget, millega kaasneks suur hulk kannatanuid, tõenäoliselt ulatuslik keskkonnareostus merel ja rannikul ning oluline varakahju. Samuti võib sellise õnnetusega kaasneda ka tulekahju õnnetuslaevadel. Sellise õnnetuse kogumaksumuseks on hinnatud kuni 4 miljardit dollarit. Merereostusjuhtumite puhul on kriitilise tähtsusega kiire reageerimine ning likvideerimisega alustamine, sest reostuslaik suureneb iga tunniga ca 10 korda. Läänemerre sattunud naftareostus jõuab rannalale keskmiselt kolme ööpäeva jooksul.

Aastas on Eesti merealadel ja piiriveekogudel keskmiselt 250 otsingu- ja päästetööde (SAR) juhtumit. Hätta satub aastas ca 500 inimest. Hinnanguliselt üle poole miljoni II maailmasõja aegset lõhkekeha on ikka veel pinnases ja need võivad ehitus-, metsandus- või põllumajandustegevuse käigus välja tulla. Hoogustunud ehitustegevus ja metsaraie suurendavad võimalust lõhkematerjaliga kokku puutuda. Plaaniliste demineerimistööde maht on ebapiisav, et tagada ohutum keskkond ja maandada julgeolekuriske. Vajalik on tagada piisaval arvul vajaliku kaitsetasemega lõhkamiskohtade olemasolu elanikkonna ohutuse tagamiseks ja

keskkonna säästmiseks. Lõhkamiskohad vähendavad plahvatusega tekkivate kildude laialilendu ja lööklaine levikut. Lõhkamiskohaga saab välistada, et inimesed ei saa juhuslikult vigastada ega saastata ümbritsevat keskkonda.

Tuleviku kogukonnad vajavad uusi lahendusi reageerimises: suureneb surve muuta teenuseid mõjusamaks ning töötajatele ja elanikele mugavamaks, kasutades võimaluse korral tehnilisi ja innovaatilisi lahendusi.

Juba praegu kehtiva arengukava raames on alustatud siseturvalisuse teenuste muutmist optimaalsemaks, mõjusamaks ja nii valdkonna töötajatele kui ka elanikele võimalikult vähekoormavaks, kuid endistviisi on arenguvõimalusi. Näiteks ei ole politseiressursi kasutamine optimaalne, kuna politsei täidab mitut kohustust, mis ei eelda politseilist väljaõpet või sekkumist. See omakorda vähendab suutlikkust reageerida elanike seisukohalt tähtsamatele probleemidele. Samuti pole kõigi teenuste pakkumisel kasutatud kõige ökonoomsemaid lahendusi, mis tähendab, et ei kasutata infoühiskonna võimalusi, vältimaks asjatut bürokraatiat.

Reageerimiseks vajaliku taristu ja tehnoloogia tagamine on ülitähtis edutegur, et pakkuda kvaliteetseid siseturvalisuse teenuseid⁴¹. Näiteks, selleks et politsei, pääste ja kiirabi jõuaksid inimesteni kiiresti ja täpselt, on vaja toimivaid side ja IT-teenuseid, mis tagaksid info kiire kättesaadavuse. Selle jaoks on vajalik asukohast sõltumata kiire sideühendus ja toimivad andmebaasid ning süsteemide koostalitlusvõime Euroopa Liidu süsteemidega. Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse suutlikkus teenuseid pakkuda sõltub suurel määral IKT-taristu, tarkvara ja infoturbe nüüdisaegsusest ja tänapäeva nõuetele vastavusest. Tegutsemine piiratud ressursside tingimustes on viinud olukorrani, kus ei ole piisavalt võimalusi, et teenuseid korrastada. Uued vajadused siseturvalisuse valdkonnas toovad aga kaasa senisest suuremad nõudmised IKT-teenuste kättesaadavuse, arendamise ja infoturbe järele. Seetõttu on peale praeguste teenuste hulga ja taseme hoidmise vajalik edasi arendada suutlikkust IKT-teenuseid kvaliteetselt pakkuda ja luua ka uusi võimeid.

Näiteks praegu puuduvad vajalikud IT-vahendid, mida kasutada avaliku korra ja reageerimist vajavate sündmuste eel ja mõjude täielikuks hindamiseks, visualiseerimiseks ja planeerimiseks. Piirkondlikud ohutegurid muutuvad kiiresti ning ametid peavad selleks, et osutada kiiret ja professionaalset abi, olema suutelised operatiivselt koostama ja visualiseerima võrgustiku projektsioone või stsenaariumeid ning hindama piirkondlike ohutegurite mõjualasid.

Teenuste rahastamise senine tase peab olema jätkusuutlik, et hoida alal kõik praegused IT-teenused. Tehnika ja varustuse kasutusea lõppemine ei tohi kaasa tuua teenuste pikaajalist katkemist.

Tuleb võtta kasutusele uued infosüsteemid ja -lahendused ning uuendada olemasolevaid, et toetada püstitatud eesmärkide saavutamist – infosüsteemide väljatöötamisel on vaja arvestada lahenduste optimaalsusega, mis tähendab ühtlasi, et uute süsteemide kasutuselevõtul peaks arvestama üha väheneva tööjõuga. Samuti on edaspidigi vajalik tagada nende süsteemide suur töökindlus ja turvalisus ning koostalitlusvõime. Kuna tööjõudu (ja muud ressursi) on vähe, on vajalik järjest enam kasutusele võtta neid süsteeme, mis on võimelised tegema järelevalvelisi tegevusi, kus inimesel ei ole vaja otseselt sekkuda. Lahenduseks võib olla nii seiresüsteemide, kaamerasüsteemide arendamine kui mehitamata lennumasinade kasutuselevõtt.

Elanike ootuste ja kiiresti areneva tehnoloogiaga tuleb arvestada ka hädaabiteadete korralduse juures. Elanikele on riigi usaldusväarsuse üks olulisi näitajaid kindlustunne, et ohtu ilmnemisel või ohtu sattumisel saavad nad loota riigi abile ning abi on võimalik kutsuda igal ajal ja igas kohas. Inimesele on tähtis, et hädaabiteade võetakse vastu kiirelt ja professionaalselt ning edastatakse lahendamiseks õigetele abiandjatele. Senised rahulolu-uuringud on näidanud, et inimesed, kes on helistanud hädaabinumbri 112 on pigem või väga rahul olnud selle kogemusega⁴². 2015. aastal toimunud ühtsele hädaabinumbri üleminek vastas elanike ootustele ja parandas hädaabinumbri kättesaadavust. Samas tõi esile ka uusi probleeme, mille lahendamine nõuab jätkuvat arendustööd ning asutuste jõupingutusi, et elanikke kaitsta ja ohtusid tõrjuda. See tähendab, et kuigi enamik hädaabiteateid edastatakse praegu telefoni teel, sunnib info- ja kommunikatsioonitehnoloogia

⁴¹ Siseturvalisuse teenused on kasutatud üldmõistena katmaks ohutuse ja turvalisuse tagamisega tegelevaid asutusi, vabaihendusi ning ettevõtteid.

⁴² 2018. a läbiviidud hädaabiteadete menetlemise rahulolu-uuringu põhjal on 94% viimase aasta jooksul 112-le helistanutest rahul selle kogemusega

areng arvestama elanike kasvavate ootustega menetleda hädaabiteateid, mis on edastatud muude teabeedastusviiside ja -vahendite abil.

Kõik teated ei vaja kohest sekkumist ja appi tõttamist, aga ka nendega tuleb tegeleda ning luua selleks toimiv tugisüsteem. Inimesed vajavad infot riigi toimimise kohta. Selleks, et info saamine oleks võimalikult mugav, on oluline ühe kontaktpunkti loomine. Ühest kontaktpunktist saab infot nii igapäevaselt kui ka kriiside ajal, mil ühiskonna infovajadus on oluliselt suurenenud. On oluline, et infot saaks hankida erinevaid sidevahendeid kasutades. 2020.a loodud ja edaspidi arendatav riigiinfo telefon 1247 on üks võimalustest, kus saab infot riigi toimimise kohta nii igapäevaselt kui ka kriiside ajal.

Meetmes keskendutakse järgmiste küsimuste lahendamisele

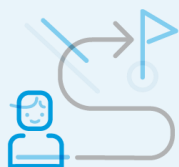
- 1 Kuidas ja mis tasemel abi ja reageerimist on vaja turvalise Eesti loomiseks?
- 2 Kes peavad reageerima ja millele on vaja reageerida? Kas keegi saaks veel reageerida, kes?
- 3 Kuidas muuta teenuseid mõjusamaks ning töötajatele ja elanikele mugavamaks, kasutades võimaluse korral tehnilisi ja innovaatilisi lahendusi, sh tööprotsesside automatiseerimist?
- 4 Kuidas tagada reageerimiseks ja süütegude lahendamiseks vajalik taristu, seadmed, sõidukid ja tehnoloogia ning neid arendada?
- 5 Kuidas ennetada Eesti merealal toimuvaid õnnetusi, parandada otsingu- ja päästetöödele ning merereostussündmustele reageerimist ja kiirendada nendega seotud hädaabikõnede töötlemist?
- 6 Kuidas hoida ära laevavrakkidest tulenevat reostusohu Eesti mereala keskkonnale?
- 7 Kuidas mitmekesistada võimalusi hädaabiteadete edastamiseks?
- 8 Kuidas tagada inimestele info riigi toimimise kohta nii igapäevaselt kui ka kriiside ajal?

Olulisemad negatiivsed mõjud, mis võivad kaasneda, kui eelnevate küsimuste lahendamisega ei tegeleta ning meetme eesmärgi ei saavutata

- Väheneb inimeste turvatunne.
- Olukordade puuduliku seire tõttu võib reageerimine hilineda ja see toob endaga kaasa rohkem kahjusid.
- Kui inimestel puudub üks ja kindel kontakt mittekiirete teadete edastamiseks, võib 112 olla ülekoormatud mitteamjakohtade kõnedega.
- Kui hädaabiteadete vastu võtmisel ei kasutata eri kanaleid ja ei arvestata tehnoloogia arengutega, siis ei suudeta kõiki ohte kiirelt hinnata ja kõik abivajajad ei saa vajalikku abi.
- Kui tänast praeguse päästevõrgustiku võimekust ei tagata, siis hukkunute arv suureneb, samuti majanduslikud ja sotsiaalsed kahjud ning riigi sise- ja rahvusvaheline usaldusväärsus väheneb.
- Kui järelevalvet automaatseks ei muudeta, siis pole piisavalt töötajaid, et vajalikul tasemel teenuseid osutada.
- Abitus seisundis isiku asukoha aeglane tuvastamine nõuab rohkem ressursi otsingutel ning seab isiku ohu.
- Eesti merealadel liikumine ei ole ohutu ja turvaline, on risk merereostuste ja laevaõnnetuste tekkeks.
- Otsingu- ja päästetööde ning merereostuse juhtumite puhul ei ole tagatud kiirem abi ning suuremahulise mere- ja rannikureostuse ärahoidmine.
- Keemiaõnnetustele reageerimiseks Eesti merealal ei ole riiklikke ressursse.

Meetme olulisema mõjuga **tegevused** aastatel 2022–2025

- 1 **Avaliku korra ja ohtude seisundi paremaks seireks** arendatakse on tehisintellekti ja satelliitsüsteemide kasutamise võimalusi. Lisarahastuse toel arendatakse välja **strateegilise, taktikalise ja operatiivtasandi andmepõhise juhtimise eelduseks olev PPA analüüsilahendus** (andmete seostamise, tekstianalüüsi, ruumandmete, ressursivajaduse ja sündmuste prognoosimine) ja päringukeskus ning tagatakse nende toimimine.
- 2 Luuakse lahendused, mis tagavad **kõigile abivajajatele võrdse juurdepääsu** abi saamiseks hädaabinumbri 112.
- 3 **Suurendatakse päästetöö suutlikkust** (kliimamuutustega seoses) üleujutustele ja varingutele reageerida, tormikahjustusi likvideerida ja metsatulekahjusid kustutada.
Tagatakse nelja mootorpaadi elukaare põhine asendamine avamerevõimekusega veesõidukitega. Soetatavad avamerevõimekusega veesõidukid on suuremad, merekindlamad ja funktsionaalsemad ning parendavad riigi võimekust täita merelisi ülesandeid erinevates ilmastikuoludes kogu Eesti merealal. **Piiriveekogudel võimekuse tõstmiseks** soetatakse sinna kaks mootorpaati. Päästeamet asendab olemasolevad mootorpaadid uutega.
- 5 Tagatakse ühe **PPA lennusalga** helikopteri 24/7 15 min SAR valmisoleku tagamine aastast 2024.
- 6 PPA menetlusinfosüsteem (MIS-X) arendused, mis võimaldavad täita riigi seatud eesmärgi **minna üle süütegude täisdigitaalsele menetlusele**, mille raames saab menetleja ühes keskkonnas operatiivselt sisestada kõiki süüteomenetluse ja haldusmenetluse toiminguid ning teha päringuid.

Kiire ja asjatundliku abi pakkumist mõjutavad olulisemad suundumused, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

OLUKORRA KIRJELDUS, OLULISEMAD PROOVIKIVID JA SUUNDUMUSED

ALAMEETMED EHK PROGRAMMI TEGEVUSED JA VÕIMEKUSED

Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine
Hädaabiteadete menetlemine
Operatiivressursside ja operatiivinfo juhtimine
Abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine
Sündmuste lahendamine
Järelevalve automatiseerimine
Menetluste digiteerimine
Abitus seisundis isikute asukoha väljaselgitamine ja abistamine
Isikute kinnipidamine

SEOTUD POOLED

SIM, HÄK, PPA, PÄA, SMIT, SOM, MKM, RIKS, KAM, KEM, KEA, JUM, Riigikantselei, KOV

SiM, HÄK, PPA, SMIT, JUM, SOM, siseturvalisuse vabatahtlikud, KOV

ALAMEETMED EHK PROGRAMMI TEGEVUSED JA VÕIMEKUSED

Avaliku korra tagamine
Avaliku korra tagamine
Demineerimine
Demineerimine
Päästmine maismaal ja siseveekogudel
Päästmine maismaal ja siseveekogudel
Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel
Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel

SEOTUD POOLED

SIM, PPA, HÄK, RAM, JUM, KOVid, siseturvalisuse vabatahtlikud

SIM, PÄA, KAPO, KOVid

SIM, PÄA, KEM, RAM, KOVid, siseturvalisuse vabatahtlikud

SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KOVid, siseturvalisuse vabatahtlikud

Alameede ehk programmi tegevus 2.1. Hädaabi- ja infoteadete vastuvõtmine ning abi väljasaatmine

Eesmärk

Inimeste abiküsimise teated on vastu võetud ja abivajadus välja selgitatud. Igale abivajadusele reageeritakse, ohule ja sündmusele antakse asjakohane hinnang ning abiosutaja saadetakse õigel ajal välja. Kogu ööpäeva hoitakse töös eri suhtluskanalid, tagades suhtlemise nii abivajajaga kui ka erinevate abiosutajate endi vahel.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Nende kõnede osatähtsus protsentides, millele on vastatud 10 sekundi jooksul.	92%	≥ 92% (90%)	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	HÄK
Teadete, milles sisaldub oht elule ja tervisele, menetlemise kiirus (minutites)	2,24	≤ 2 min 15 sek (2 min 18 sek)	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	≤ 2 min 15 sek	HÄK
Koostööpartnerite rahulolu Häirekeskusega (PPA, PÄA, kiirabi)	70%	≥ 75% (68%)	≥ 76%	≥ 78%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	HÄK
Elanike teadlikkus riigiinfotelefonist 1247	Alg- ja sihttasemed määratakse aastal 2021.							HÄK
Otsingu- ja päästetööde hädaabiteadete menetlemise ja merepääste ressursi esmase alarmeerimise aeg (minutites)	-	≥ 8	≤ 4	≤ 4	≤ 4	≤ 4	≤ 4	PPA

Võimekus 2.1.1. Hädaabiteadete menetlemine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Katkematult võetakse vastu ja töödeldakse erinevate kanalite vahendusel saabunud hädaabiteateid.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, PPA, PÄA, SMIT, SOM, MKM, Terviseamet		
			Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid		
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁴³
1.1. Arvestades tehnoloogia arengut ja inimeste kommunikatsiooniharjumusi on analüüsitud hädaabiteadete vastuvõtmise ja menetlemise kanaleid ning vajaduse korral tehtud ettepanekuid rakendada uusi jätkusuutlikke lahendusi.	SIM	HÄK, PPA, MKM	2022	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Rakendatud on uusi jätkusuutlikke lahendusi hädaabiteadete vastuvõtmiseks ja menetlemiseks.	SIM	HÄK, SMIT, PPA	2021–2022	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.3. Loodud on lahendused, mis tagavad kõigile abivajajatele võrdse juurdepääsu abi saamiseks hädaabinumbri 112.	SIM	HÄK, PPA, SOM, PÄA, SMIT	2021–2025	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.4. Ohtude hindamiseks ja abi andmiseks on vajalikud juhised välja töötatud ja neid on uuendatud, lähtudes väliskeskkonna muutustest.	SIM	HÄK, SOM, PPA, PÄA	2021	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.5. Tagatud on hädaabiteadete menetlemise toimepidevus.	SIM	HÄK, PPA, SMIT	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.6. Elanike teadlikkust on suurendatud ennetustöö ja kommunikatsiooni abil, et inimesed teaksid, kuidas ohuolukorras käituda, millal hädaabikõne teha Eesti ainsale hädaabinumbri 112 ja millistelt numbritelt on peale 112 võimalik abi saada.	SIM	HÄK, PPA, PÄA, SOM	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“

⁴³ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääks käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 2.1.2. Operatiivressursside ja operatiivinfo juhtimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Kiirabi, pääste ja politsei abiosutajate logistikat korraldatakse ja operatiivinfot vahetatakse katkematult kogu ööpäeva. Sidepidamine abiosutajate vahel on jätkusuutlik ja välja on töötatud alternatiivsed lahendused.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, PPA, PÄA, SMIT, MKM, KAM, JUM, RIKS, Terviseamet Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Rakendatud on uusi jätkusuutlikke lahendusi abiandjate väljasaatmiseks ning operatiivinfo vahendamiseks.	SIM	HÄK, SMIT, PPA, PÄA, SOM	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Loodud on Häirekeskuse üleriigiline olukorrateadlikkuse suutlikkus.	SIM	HÄK, SMIT	2021	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.3. Rakendatud on asukohapõhine kiire ohuteavitus.	HÄK	SIM, SMIT, MKM	2022	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.4. Kokku on lepitud ja rakendatud abi väljasaatmiseks ühesugune töökorraldus.	SIM	HÄK, PPA	2023	RE/välisvahendid	sama
1.5. Arendatud on toimepidevat, turvalist ja kättesaadavat riigisidet ⁴⁴ , et tagada abiosutajatele side nii häda- kui kriisiolukorras ka siis, kui erasektori teenused ei toimi.	RIKS	SIM, MKM, KAM, JUM, RAM, SMIT	2022–2024	Lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

⁴⁴ Operatiivne raadioside, mereside ja muu kriitilise tähtsusega side valitsusasutustele sh satelliitside, turvaline mobiiltelefon, lauafonid, ohuteavituse süsteem.

Võimekus 2.1.3. Abi- ja infoteadete vastuvõtmine ja töötlemine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Välja on arendatud riiki, kohalikke omavalitsusi ja elanikke ühendav teabe vahendamise keskus ning sidekanalid teadete vastu võtmiseks.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, SMIT, PPA, PÄA, SOM, KOV-id			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus/välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Siseturvalisuse valdkonnaga seotud riiklikud abi- ja infotelefonid on koondatud ühte keskusesse.	SIM	HÄK	2025	RE/välis- vahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Kohalike omavalitsuste abi- ja infotelefonid on konsolideeritud.	SIM	HÄK, KOV-id	2025	RE/välis- vahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.3. Välja on arendatud erinevate kanalite kaudu abi- ja infoteadete vastuvõtmise suutlikkus.	SIM	HÄK, SMIT	2022	RE/välis- vahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.4. Kriisiinfo teenuse osutamiseks on sõlmitud kokkulepped kõigi potentsiaalsete teenuse kasutajatega.	SiM	Häk	2025	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“

Alameede ehk programmi tegevus 2.2. Avaliku korra tagamine

Eesmärk

Kiire ja asjakohane reageerimine avaliku korraga seotud ohtudele on vähendanud nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Reageeritakse esmajärjekorras sündmustele, kus on ohus inimeste elu või tervis. Korrakaitseorganid, kohalikud omavalitsused ja vabatahtlikud on nii koos kui ka eraldi valmis reageerima senisest paremini.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Politseipatrullide keskmine väljapanek	86	≥ 86 (93%)	≥ 86	≥ 86	≥ 86	≥ 86	≥ 86	PPA
Tihe-/hajaasustusega alal elu ja tervist ohustavale sündmusele piirajaga reageerimiste osakaal	Mõõdik töötatakse välja aastaks 2020	99% 12min/ 95% 21min (85% 12 min / 76% 21 min)	99% 11,5min/ 95% 20,5min	99% 11min/ 95% 20min	99% 10,5min/ 95% 19,5min	99% 10min/ 95% 19min	99% 10min/ 95% 19min	PPA
Reageerimisvõimekusega vabatahtlike abipolitseinike arv	1038	> 1038 (1208)	> 1038	> 1038	1400	1400	1400	PPA

Võimekus 2.2.1. Avaliku korra tagamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik	
1. Avaliku korra ülesannet täidavad korrakaitseorganid lähtudes ohust ja korrarikkumise liigist. Igale sündmusele reageeritakse optimaalsete jõududega korrarikkumise lõpetamiseks. Inimeste elu ja tervist ohustavatele sündmustele reageeritakse esmajärjekorras, et võimalik tagajärg oleks minimaalne.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, HÄK, RAM, KOV-id, JUM Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE/välisvahendid, lisavajadus
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.	

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁴⁵
1.1. Eesti suuremates omavalitsustes on loodud suutlikus reageerida avalikku korda ohustavatele väiksematele ohtudele.	KOV	PPA	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Erikorraldusorganitele on loodud õiguslikud võimalused lahendada neile pandud ülesandeid.	SIM, KOV, RAM		pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.3. Loodud on õiguslikud lahendused, et võimaldada turvaettevõtteid kaasata avaliku korra ülesande lahendamisel ja avaliku korra kaitsel.	SIM	HÄK	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.4. Kasutusele on võetud ajakohased ja tehnoloogia arenguga vastavuses olevad vahendid ja varustus.	SIM	HÄK, PPA	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“

⁴⁵ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märkitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alameede ehk programmi tegevus 2.3. Demineerimine

Eesmärk

Kiire ja asjakohane reageerimine pommi- ja plahvatusohu korral on vähendanud nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Päästevõrgustik koos partneritega on nii koos kui ka eraldi valmis reageerima õnnetusele või ohule senisest paremini.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Pommi- ja plahvatusohu korral on mandril tagatud demineerijate kohalejõudmine 90 min jooksul	100%	100% (100%)	100%	100%	100%	100%	100%	PÄA

Võimekus 2.3.1. Demineerimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik						
1. Demineerimisvõimekuse ja ohtlike ainetega toimunud õnnetustele reageerimise tagamiseks ning tagajärgede likvideerimisel kasutatakse kaasaegseid tehnoloogiavõimalusi ja maksimaalseid ohutusmeetmeid vähendamaks ohtusid demineerijatele ning õnnetusse sattunutele.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PÄA, SIM, KAPO, KOVD			
			Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE/välisvahendid, lisavajadus			
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse	
1.1. Loodud on viis nüüdisaegsetele ohutusnõuetele vastavat kinnist lõhkamiskohta.	SIM	PÄA	2025	Lisavajadus/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“	
1.2. Tagatud on aastas kahe plaanilise demineerimistöö tegemine.	PÄA	KAPO, PPA	pidev	RE/välisvahendid	sama	
1.3. Demineerijatele on tagatud tänapäevaste töö-, eri- ja isikukaitsevahendite olemasolu ja nende ajakohastamine.	SIM	PÄA	pidev	RE/välisvahendid	sama	
1.4. Arendatud ja rakendatud on lõhkamismeetodeid sündmuskohal lõhkamiseks ja lõhkematerjali transpordivõimalusi.	PÄA		pidev	RE/välisvahendid/lisavajadus	sama	
1.5. Tagatud on demineerijate erialane taseme- ja täiendusõpe.	PÄA	SIM	Pidev	RE/välisvahendid/lisavajadus	sama	

Alameede ehk programmi tegevus 2.4. Päästmine maismaal ja siseveekogudel

Eesmärk

Kiire ja asjakohane reageerimine õnnetustele ja ohtudele maismaal ja siseveekogudel on vähendanud nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Õnnetuste või ohtude korral reageeritakse esmajärjekorras sündmustele, kus on ohus inimeste elu või tervis. Päästevõrgustik on valmis reageerima õnnetusele või ohule senisest paremini.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elupäästevõimekusega päästekomando keskmine kohalejõudmise aeg elupääste-sündmusele (minutites)	9,29	< 10 (9,11)	< 10	< 10	< 10	< 10	< 10	PÄA
Eesti elanike osakaal, kellele on 15 min jooksul tagatud kutseliste-või/ja vabatahtlike päästemeeskondade poolt abi osutamine		(92,4%)	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	≥ 92%	PÄA

Võimekus 2.4.1. Päästmine maismaal ja siseveekogudel

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Kutseliste ja vabatahtlike ühtse päästevõrgustiku abil tagatakse Eestile tõhus päästevõimekus ning vajalikud tingimused ja eeldused päästetööde läbiviimiseks.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PÄA, SIM, KOVD			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Toetusmeetmed KOV-idele veevõtukohtade rajamiseks.	RAM, KEM	SIM	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Analüüsitud on veevõtukohtade mudeldamiseks vajalikud algandmed ja võimalusel loodud on veevõtukohtade planeerimist hõlbustav töövahend (veevõtukohtade planeerimise programm).	PÄA	RAM, KEM, MKM, SIM	2025	RE/välisvahendid	sama

1.3. Päästevõrgustiku ⁴⁶ väljaõppesüsteemi on täiendatud, et osataks kasutada uut tehnikat ja minimeerida tehnoloogiaga seotud ohtusid, arvesse on võetud parimat välispraktikat (arendame koolitusvõimalusi väljaspool Eestit – praktika ja kursused).	SIM	PÄA	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.4. Suurendatud on päästetöö suutlikkust (kliimamuutustega seoses) üleujutustele ja varingutele reageerida, tormikahjustusi likvideerida ja metsatulekahjusid kustutada.	SIM	PÄA, RAM	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.5. Laiendatud on ühisvalveteenistuse võimalusi kõigis kutselistes päästekomandodes.	SIM	PÄA	pidev	RE/lisavahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.6. Päästevõrgustikule on tagatud päästetöödeks vajalik nüüdisaegne tehnika ja varustus. Sh on võimalusel kasutatud ja töökorras päästetehnika antud vabatahtlikele päästjatele.	SIM	PÄA	pidev	RE/lisavahendid/ välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“

⁴⁶ Päästevõrgustik on ühtset päästeteenust osutav võrgustik, mille moodustavad kutselised ja vabatahtlikud päästekomandod.

Alameede ehk programmi tegevus 2.5. Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel

Selle programmi tegevuse eesmärged, mõõdikud, arendustegevusi ja vastutajaid täpsustatakse 2022. aasta jooksul lähtudes laevastike ühendamise seotud otsustest.

Eesmärk

Kiire ja asjakohane reageerimine Eesti merealadel ja piiriveekogudel on vähendanud nii inim-, vara- kui ka keskkonnakahju. Tagatud on valmisolek reageerida kõikidele õnnetustele ja reostussündmustele.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Reageerimise aeg õhusõidukiga sündmuskohale Eesti päästepiirkonnas (tundides)	≤ 2	≤ 2 (1 h 8 min)	≤ 2	≤ 2	≤ 2	≤ 2	≤ 2	PPA
Reageerimise aeg veesõidukiga sündmuskohale piiriveekogudel (tundides)	≤ 1	≤ 1 (25 min)	≤ 1	≤ 1	≤ 1	≤ 1	≤ 1	PPA
Reageerimise aeg veesõidukiga sündmuskohale Eesti merealadel (tundides)	≤ 2	≤ 2 (44 min)	≤ 2	≤ 2	≤ 1	≤ 1	≤ 1	PPA
Võimekus alustada reostustõrjeoperatsiooni (tundides)	≤ 6	≤ 6 (5 h)	≤ 6	≤ 6	≤ 6	≤ 6	≤ 4,5	PPA

Võimekus 2.5.1. Abi osutamine Eesti merealadel ja piiriveekogudel

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Eesti merealal ja piiriveekogudel: toimuvatele sündmustele reageeritakse lähtudes kiirema abi tagamise põhimõttest; on tagatud valmisolek reageerida kõikidele reostussündmustele või -õnnetustele. Tagatud on nii vee pealsete kui vee aluste reostusohutude ja juhtudele reageerimine ning nende likvideerimine kogu Eesti merealal. Igasuguste merel juhtuvate õnnetuste korral on merereostusest põhjustatud keskkonnohtude jõudmine rannikule minimeeritud.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KOVD, partnerid

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid,

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁴⁷
1.1. Merealadel ja piiriveekogudel teostatakse pidevat reostusseiret.	PPA	Partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Kopterite reageerimisvalmidus on viidud ööpäevaringselt 15 minutile.	PPA		2024	RE	sama
1.3. Mitme-otstarbelise meditsiinikopteri võimekus on välja arendatud.	PPA	SIM; SOM	2026	Välisvahendid (RRF)/lisa-vajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“, Rahvastiku tervise arengukava seonduv programm
1.4. PPA laevastik on üle antud Kaitseministeeriumi valitsemisalasse.	PPA	SIM, KAM	2023	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.5. Suurendatud on mere- ja lennupääste ning reostusseire- ja tõrje suutlikkust.	PPA	SiM, PÄA, RAM, partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama
1.6. Laiendatud on ühisvalveteenistuste võimalusi.	PPA	PÄA, Partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama
1.7. Tagatud on keemiaõnnetuste lahendamise suutlikkus.	PPA	SiM, PÄA, partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama
1.8. Tagatud on valmisolek reageerida mass(pääste) õnnetustele.	PPA	SiM, PÄA, partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama

⁴⁷ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid kaesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.9. Otsingu- ja päästetöödeks on tagatud nüüdisaegne tehnika ja varustus. Sh on võimalusel kasutatud ja töökorras varustus antud vabatahtlikele merepäästjatele.	PPA	SiM, PÄA, partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama
1.10. Tagatud on ennetavad tegevused võimalike õnnetuste ära hoidmiseks või õnnetustele kiireks reageerimiseks Eesti merealal (tehnilised lahendused).	PPA	SiM, partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama
1.11. Suurendatud on mere- ja lennupääste ning merereostuse alast koostööd.	PPA	SiM, PÄA, partnerid	pidev		sama
1.12. Suurendatud on õhu- ja mereressursside valmisolekut ning kohalolu Eesti merealal.	PPA	Partnerid	pidev	RE/lisavajadus /välisvahendid	sama

Alameede ehk programmi tegevus 2.6. Süüteomenetluse tõhustamine

Eesmärk

Sündmuste lahendamist ja korrariikumiste lõpetamist toetavad digilahendused ja automaatsed järelevalvesüsteemid, mille abil on süütegude menetlemine muutunud kiiremaks ja efektiivsemaks.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Hinnang tegevuste tulemuslikkusele eesmärgi täitmisel	Töötatakse välja aastal 2020.	Tegevused on teostatud ja vastavad seatud eesmärkidele	Sama	Sama	Sama	Sama	Sama	SIM

Võimekus 2.6.1. Järelevalve automatiseerimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Võetakse kasutusele automaatsed järelevalvesüsteemid nende ülesannete täitmisel, kus inimese sekkumine ei ole vajalik.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, PÄA, SMIT, PPA			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kasutusele on võetud automaatsed järelevalvesüsteemid nende ülesannete täitmisel, kus inimese sekkumine ei ole vajalik.	PPA	SIM, SMIT,PÄA	pidev	RE/välis-vahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Loodud on suutlikkus võtta korrariikumiste kohta vastu audiovisuaalset materjali.	PPA	HÄK, PPA, PÄA	pidev	RE/välis-vahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.3. Välja on arendatud üleriigiline avaliku ruumi näo- ja numbrituvastust toetav kaamerate võrk, mida on võimalik kasutada korrariikumise lahendamiseks.	SIM	PPA, HÄK, SMIT	pidev	RE/välis-vahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“

1.4. Loodud on eeldused automatiseeritud infovahetuseks teiste EL-i liikmesriikide ja rahvusvaheliste koostööpartneritega korrarikumiste lahendamisel, süütegude avastamisel ja tõkestamisel.	PPA	SMIT	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
---	-----	------	-------	------------------	----------------------------

Võimekus 2.6.2. Menetluste digiteerimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Kasutusele võetavad lahendused on paberivabad ja olemasolevad menetlused digiteeritakse.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, PPA, PÄA, JUM			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁴⁸
1.1. Menetlused on muudetud elektroonilisteks, menetluste tegemist toetavad mobiilne töökoht ja IT-lahendused.	SIM	PPA, PÄA, SMIT	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Loodud on võimalus kasutada inimese kontaktandmeid ja digitaalset asukohta ⁴⁹ , et hõlbustada suhtlemist nii elektroonilises menetluses kui ka riigiga	SIM	PPA, PÄA, SMIT	pidev	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.3. Tõlkimist toetatakse digilahendustega.	SIM	PPA	2023	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.4. Nii väärteo-, kriminaal- kui ka haldusmenetlus on digiteeritud.	JUM	SIM	2025	RE/välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021

⁴⁸ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

⁴⁹ Digitaalne asukoht tähendab, et inimene annab riigile ühe digitaalse aadressi, mille vahendusel ta ametiasutustega suhtleb. Selleks võib olla nii isiklik e-posti aadress või mõni elektrooniline keskkond, näiteks internetipank või eesti.ee keskkond. Sinna saadetud dokumendid loetakse inimesele kättetoimetatuks 30 päeva möödumisel saatmisest.

Võimekus 2.6.3. Abitus seisundis isikute asukoha väljaselgitamine ja abistamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Abitus seisundis isikute asukoha väljaselgitamine on tulemuslikum (teadmata kadunud abitus seisundis isikute asukohad on enam tuvastatud).			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, HÄK, JUM		
			Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus		
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁵⁰
1.1. Loodud on täiendavad õiguslikud võimalused teadmata kadunute asukoha väljaselgitamiseks, et veenduda nende ohutuses.	SIM	JUM	2023	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Kogu riigis on teadmata kadunud isiku asukoha väljaselgitamiseks võetud kasutusele ühene lähenemine asukoha määramisel .	SIM, JUM	PPA, HÄK	2023	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, JUM programm
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Süüteomenetluses keskendutakse ohvrikesksusele.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, JUM		
			Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus		
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁵¹
2.1. Rakendatakse kannatanu abivajaduse hindamise mudelit, tema õiguste teabelehte ning tehakse kannatanute kohtlemise ja taastava õiguse koolitusi.	JUM	SIM	2023	RE/välisvahendid	täpsustatakse aastal 2021

⁵⁰ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

⁵¹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 2.6.4. Isikute kinnipidamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Arestimajades kohaldatakse isikute lühiajalist kinnipidamist. Kohalikel omavalitsustel on võimekus joobeseisundis isikuid kainenema toimetada ja kainenemas hoida (mh on selleks loodud õiguslikud eeldused).		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, JUM, SOM, KOVd			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁵²
1.1. Kinnipidamisasutustes on korraldatud ühetaoline meditsiiniteenus, mis on tavameditsiini korralduse osa.	SOM	SIM, JUM	2023	RE/välisvahendid	SOM seonduv programm
1.2. Isikute kinnipidamisteenuse osutamine on korrastatud ja selle dubleerimist Politsei- ja Piirivalveameti ja vanglateenistuse vahel on vähendatud.	PPA, JUM	SIM	2024	RE/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, JUM seonduvad programmid
1.3. Suurematel kohalikel omavalitsustel on suutlikkus pidada kainestusmaja.	KOVd	SIM/JUM	2028	RE/välisvahendid	

⁵² Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

MEEDE 3. KINDEL SISEJULGEOLEK

EESMÄRK: Eesti sisejulgeolek on kindel ning seda ohustavad tegurid on hästi teadvustatud ja maandatud mitmesuguste riigisiseste tegevuste ja rahvusvahelise koostöö kaudu. Eesti elanikud ning avalik, kolmas ja erasektor on valmis tulema toime erinevate Eestit ohustavate kriisidega.

Kokkuvõte

Peavastutaja	Siseministeerium					
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes	Kaitsepolitseiamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus					
Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes	Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Keskkonnaministeerium, Kultuuriministeerium, Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, Maaeluministeerium, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Riigikantselei, Eesti Pank, Eesti Kohtueksperitiisi Instituut, Maksu- ja Tolliamet, Riigi Infosüsteemi Amet, Veterinaar- ja Toiduamet, Välisluureamet, Finantsinspeksioon, Eesti Pangaliit, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Transpordiamet, Kaitseväge, Kaitsepolitsei, Terviseamet, Tervise Arengu Instituut, Rahapesu Andmebüroo, Ravimiamet, Keskkonnaamet, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Vanglateenistus, Prokuratuur, Registrateerimis- ja Infosüsteemide Keskus, Sotsiaalkindlustusamet, Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus, Andmekaitse Inspeksioon, Integratsiooni Sihtasutus, Eesti Vedeldatusevaru Agentuur, Kaitseväge Akadeemia, elutähtsat teenust ja veebisisu majutust osutavad ettevõtjad, hädaolukorra riskianalüüside koostamisega seotud asutused, kohalikud omavalitsused					
<i>Nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatsiooniks, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal</i>						
Meetme lühikokkuvõte	Meetmes keskendutakse põhiseadusliku korra kaitsele, Eesti riigi vastu suunatud luuretegevuse ja lõhestuspoliitika tõkestamisele, riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitsele, sisejulgeoleku tagamiseks vajaliku teabe ja olukorrateadlikkuse tagamisele, terrorismi ja vägivaldse äärmusluse ennetamisele ja tõkestamisele, kriisideks ja ressursimahukateks sündmusteks (sh terroriaktideks ja hübriidkriisideks) valmisolekule ning reageerimisele, elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamisele, riigipiiri kontrollile, valvamisele ja kaitsmisele ning riigi julgeolekut enim ohustava raske ja organiseeritud kuritegevuse ennetamisele ja tõkestamisele (korruptsioon, majanduskuritegevus ja rahapesu, organiseeritud kuritegevus, terrorismi rahastamine, küberkuritegevus, narkokuritegevus, inimkaubandus). Meetmel on avalik ja salajane osa. Meede koosneb viiest alameetmest ehk programmi tegevusest:					
	<table><tr><td>Põhiseadusliku korra tagamine</td><td>Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus</td><td>Objektivalve ja isikukaitse</td><td>Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek ja lahendamine</td><td>Piirihaldus</td></tr></table>	Põhiseadusliku korra tagamine	Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus	Objektivalve ja isikukaitse	Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek ja lahendamine	Piirihaldus
Põhiseadusliku korra tagamine	Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus	Objektivalve ja isikukaitse	Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek ja lahendamine	Piirihaldus		

Meetme mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kes hindab heaks Eesti valmisolekut tulla toime terroriaktiga, kui see peaks juhtuma	45%	≥ 45% (40%)	≥45%	≥45%	≥45%	≥45%	≥45%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindab Eesti valmisolekut tulla toime välisriigi mõjutustegevuse kasvuga heaks	57%	≥ 57% (37%)	≥ 57%	≥ 57%	60%	60%	60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kelle hinnangul on Eesti välispiir hästi kaitstud	61%	≥ 60% (64%)	≥ 62%	≥ 63%	≥ 64%	≥ 65%	≥ 65%	Riigikaitse avaliku arvamuse uuring; KAM
Merepiiri kaetus tehnilise seirega	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	PPA
Maismaapiiri kaetus tehnilise seirega (sh Peipsi järv, Narva jõgi)	52%	≥ 52% (52%)	≥ 52%	≥ 52%	≥ 52%	≥ 52%	≥ 65%	PPA
Elanike osakaal, kes hindavad oma teadlikkust küberkuritegevusega seotud riskidest heaks	52%	58% (58%)	58%	≥ 59%	≥ 59%	≥ 60%	≥ 60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peavad narkootikume kergelt kättesaadavaks:								Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- kanep	-	(24%)	-	≤ 24%	-	≤ 24%	≤ 24%	
- amfetamiin	-	(10%)	-	≤ 10%	-	≤ 10%	≤ 10%	
- rahusti/uinuti arsti korralduseta	-	(12%)	-	≤ 12%	-	≤ 12%	≤ 12%	
- ecstasy	-	(10%)	-	≤ 10%	-	≤ 10%	≤ 10%	
- kokaiin	-	(7%)	-	≤ 7%	-	≤ 7%	≤ 7%	
- dopingained	-	(7%)	-	≤ 7%	-	≤ 7%	≤ 7%	
Elanike osakaal, kes hindavad heaks Eesti valmisolekut tulla toime erinevate kriisidega		(56%)	-	≥ 56%	-	≥ 60%	-	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
FATF-i ⁵³ /MONEYVAL-i hinnang rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse kohta	Soovitused olid peamiselt täidetud (2015).	-	-	-	Soovitused on täidetud	Soovitused on täidetud.	-	FATF-i / MONEYVAL-i hindamisraport
Korruptsioonitajumise indeks ⁵⁴ (punktides)	73	75	≥ 76	≥ 77	≥ 78	≥ 79	≥ 80	Transparency International

⁵³ FATF (ingl Financial Action Task Force) ehk rahapesuvastane rakkerühm on demokraatlike riikide valitsustevaheline organ, mis töötab välja rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse standardeid ja meetodeid ning edendab sellealast poliitikat.

⁵⁴ Indeks koondab eri allikate andmeid ärivaldkonna ja riigiekspertide hinnangust avaliku sektori korruptsiooni tajumisele skaalal 1–100 punkti, kus 100 tähistab tajutava korruptsiooni puudumist.

Olukorra analüüs⁵⁵

Eesti sisejulgeolekut mõjutavad mitmed välis- ja sisetegurid ning suundumused. Olulisemaid välismõjutajaid on üldine julgeolekuolukord regioonis ja maailmas (sh jagatud julgeoleku ohupilt ja sellest lähtuv riikide huvi teha koostööd), julgeolekuohtude muutumine asümmeetrilisemaks ja vähemennustatavaks, äärmusluse ja populismi levik maailmas ja Euroopas, suurriikide välispoliitilised eesmärgid, EL-i ja NATO tugevus ja sisemine ühtsus, üha laiem digiteerumine, automatiseerumine ja sõltuvus IKT-st, kliimamuutused, rände hoogustumine jpt.

Riigisiseste teguritena on olulised sisejulgeoleku mõjutajad rahvastiku vähenemine ja vananemine, Eesti eri piirkondade ebaühtlane sotsiaalmajanduslik areng, uussisserändajate kohanemise ja lõimumise ning pikaajaliste vähelõimunud püsielanike ühiskonnastumise soodustamine. Lisaks mõjutab sisejulgeoleku olukorda ühiskonna sotsiaalne sidusus, korruptsiooni tase, Eesti elanike usaldus ja toetus riigiinstitutsioonide vastu, ettevõtjate koostöövalmidus riigi turvalisuse ja julgeoleku kindlustamiseks, ühiskonda pingestavate ja potentsiaalselt lõhestavate teemade konstruktiivne maandamine. Kindlasti omab mõju erinevate tegevusvaldkondade digitaliseerimine, e-teenuste levik ja tehnoloogia arenemine, mis omakorda suurendab vajadust parendada julgeoleku- ja siseturvalisuse asutuste kasutada olevaid ressursse (sh on üks olulisemaid piiri turvalisus ja riikliku järelevalve tõhusus, mis aitab ennetada ja tõkestada väga erinevaid julgeolekuohte ja eri liiki kuritegevust).

Riikide julgeolekut mõjutavad tegurid on sageli sarnased, eeldades seetõttu igakülgset tõhusat rahvusvahelist koostööd. Samavõrd oluline on riigisisene koostöö erinevate avaliku, era- ja kolmanda sektori esindajate vahel.

Edasises on kirjeldatud sisejulgeoleku meetmes käsitletud teemade olukorra lühianalüüsi detailsemalt.

Põhiseadusliku korra kaitse

Eesti julgeolekuasutuste hinnangu⁵⁶ järgi mõjutavad Eesti põhiseaduslikku korda kõige tõenäolisemalt ja tõsisemalt Venemaa välispoliitilised eesmärgid ning nende saavutamiseks kasutatavad vahendid. Venemaa püüab lõhestada NATO ja EL-i riike, üritades laiahaardelise mõjutustegevuse kaudu võimendada nende riikide sisemisi probleeme, õõnestada rahvusvaheliste organisatsioonide usaldusväarsust, polariseerida ühiskondi ning õhutada vastuolusid riikide ja rahvaste vahel.

Eesti suunalüritab Venemaa nimetatud eesmäärke saavutada eelkõige venekeelse vähemusega manipuleerides. Erilist tähelepanu pööratakse vene emakeelega noortele, kelle igapäevaelu ja lõimumisega seonduvat kasutatakse poliitiliste manipulatsioonide vahendina. Mõjutustegevuse oluline eesmärk on säilitada kogukondade eraldatust (nn paralleelühiskonnad) ja takistada lõimumist. Selleks levitatakse eri meediakanalite kaudu eksitavat ja vastandumist tekitavat Vene imperialistlikku narratiivi, mis on segatud natsismisüüdistuste ja nõukogude võimu kuritegude õigustamisega. Samuti tehakse katseid siduda Vene diasporaa õiguslikult Venemaa Föderatsiooniga (näiteks lihtsustatud korras kodakondsuse, viisa, tööloa andmine; reisimise, töötamise, õppimise soodustamine jms). Lisaks otsitakse ja püütakse desinformatsiooni abil võimendada Eesti ühiskonna valupunkte ja rahvusvahelisi kriise (eelkõige rändega seotud võõraviha) ning õõnestada selle kaudu usaldust nii Eesti Vabariigi kui ka tema liitlaste (EL ja NATO) vastu. Rahastatakse ka Venemaa huvisid edendavat propagandavõrgustikku (nt erinevad mittetulundusühingud ja propagandaportaalid), mis kasutavad desinformatsiooni levitamiseks muu hulgas ära rahvusvahelisi organisatsioone, üritades eri raportite kaudu Balti riike seostada natsismi või rahvusvähemuste diskrimineerimisega⁵⁷. Taas on aktiivsemalt hakatud levitama Venemaale sobivaid ajalookäsitusi ja selleks üritatakse ära kasutada ka lääneriikide teadlasi, nt kaasates neid asjakohase temaga konverentsidele või muule koostööle⁵⁸. Tehnoloogia areng ja paljude sotsialvõrgustike populaarsus loovad soodsa platvormi desinformatsiooni kiireks levikuks.

Kahetsusväärset on jätkuvalt vaenuliku propaganda mõjusfääris kohalikud vene emakeelega noored, keda püütakse mõjutada mh Venemaa rahastuse ja ametkondade abiga korraldatavate koolituste ja noortelaagrite

⁵⁵ Osa analüüsi on kajastatud programmi salajases osas.

⁵⁶ [Kaitsepolitsei aastaraamat 2017](#). Tallinn: Kaitsepolitseiamet.

[Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas 2018](#). Tallinn: Välisluureamet.

⁵⁷ [Kaitsepolitseiameti aastaraamat 2018](#). Tallinn: Kaitsepolitseiamet.

⁵⁸ [Kaitsepolitseiameti aastaraamat 2018](#). Tallinn: Kaitsepolitseiamet.

kaudu. Noorte kaasamise tegelik eesmärk on propageerida nende seas nn Vene maailma ideoloogiat, välispoliitilisi valikuid ja ajalookäsitust, tõkestada nende lõimumist Eesti kultuuri- ja väärtusruumi ning leida nende seast protestimeelseid ja kergesti manipuleeritavaid inimesi.

Eelkirjeldatud mõjutustegevuse tõkestamine nõuab senisest enam nii riigisisest kui ka rahvusvahelist teadlikkust mõjutuskatsetest, -viisidest ja -kanalistest ja sellega kaasnevatest ohtudest, kui ka oskust mõjutustegevust ära tunda ja ohtude eskaleerumist ennetada. Lõhestuspoliitika vastuvõtlikkuse vähendamisel on oluline roll haridus- ja lõimumispoliitikal, mille kaudu toetatakse ühiskonna eri rahvusgruppide paremat lõimitust (sh haridussüsteemis), omavahelist head läbikäimist, riigikeele oskuse paranemist, ühise inforuumi laiendamist ja jagatud tugeva riigiidentiteedi tekkimist.

Meedia, reklaami ja teiste kanalite kaudu püütakse mõjutada inimeste hoiakuid, tarbimist ja käitumist. Oluline on osata eristada negatiivseid mõjutuskatseid ja vältida kahjulikke, sh äärmuslikke hoiakuid. Tuleb suurendada Eesti noorte ning täiskasvanute meediateadlikkust, allikakriitilisust infotarbimisel ning usaldust riigiinstitutsioonide edastatava info suhtes. See on eriti oluline tegutsemisjuhiste edastamisel elanikkonnale võimalike kriisiolukordade puhul.

Klassikaline vasak- ja paremäärmuslus Eesti riigi julgeolekule märkimisväärset ohtu ei kujuta⁵⁹. Samas, arvestades Eesti heaolutaseme tõusu, täiendavate töökatte vajadust ning mitme teise EL-i riigi kogemust, on rände hoogustumisel väga oluline jätkata hästi läbimõeldud rände-, kohanemis- ja lõimumispoliitikat. Ühtlasi tuleb arendada strateegilist kommunikatsiooni, et vältida sisepingete, võõraviha ja vaenukõne kasvu ühiskonnas, sisserändajate kapseldumist, sotsiaalset tõrjutust, haavatavust ning selle tõttu potentsiaalsete äärmusliikumiste tugevnemist⁶⁰.

Sotsiaalmajanduslik ja regionaalne ebavõrdsus loovad soodsa pinnase ühiskondlike pingete ja lõhede tekkimiseks, mis võivad suurendada populistlike ja äärmuslike ideede levikut ning leida kasutust lõhestuspoliitikas. Seetõttu on oluline aidata kaasa Ida-Virumaa ning suurematest keskustest eemal asuvate piirkondade sotsiaalmajanduslikule arengule ning võimestada kohalikke omavalitsusi. Samuti tuleb järjepidevalt toetada haavatavamate elanikerühmade toimetulekut.

Põhiseaduslikku korda ohustava tegevuse ennetamiseks ja tõkestamiseks tuleb tugevdada Kaitsepolitsei ameti võimekust koguda ja töödelda asjakohast teavet, et tõkestada vaenulikkude luuretegevust, maandada korruptsiooniriski ja terrorismiohtu, kaitsta majandusjulgeolekut ja riigisaladust ning tõhusalt korraldada nii riigisisest kui ka rahvusvahelist koostööd.

Vägivaldse äärmusluse ennetamine ja tõkestamine ning terrorismivastane võitlus

Sisejulgeoleku seisukohalt on riigile potentsiaalseks ohuks igasugune vägivaldne äärmuslus. Äärmuslikud vaated, ehk radikaliseerumine ei teki üleöö ja selle õigeaegne märkamine ja riskikäitumise ennetamine ja tõkestamine ei ole vaid õiguskaitseasutuste töö. On üllatav, kui mõjus võib vägivaldse äärmusluse ennetamisel ja ohtude maandamisel olla ühiskonna sidusus ja ühtekuuluvusetunne. - sõbra, naabri, lapsevanema, õpetaja või treeneri turvaline ja õiguskaualekas käitumine ning tähelepanelikkus - märkamaks perevägivalda, ajupesut, ekstremistlikku propagandat, vaenu, kiusamist või tõrjumist.

Riigil on oluline koolitada esmatasandi ametnikke ja spetsialiste, aga ka laiemat avalikkust olema mõistlikud ja allikakriitilised, märkama radikaliseerumise esmaseid tundemärke, oskama hinnata riske ja tegutseda olukorrale vastavalt, arvestades isikute põhiõigusi. Radikaliseerumise ennetamisel on muu hulgas oluline koostöös Sotsiaalministeeriumiga ja Sotsiaalkindlustusametiga uus-sisserändajate kohanemise korraldamisel ning sellega seotud esmatasandi ametnike tegevus ning nende vaheline tõhusam infovahetus. Radikaliseerumise märkamine ja riskikäitumise ennetamine ja tõkestamine on lisatud politseiametnike baasõppesse. Sisekaitseakadeemia baasil korraldatakse PPA kaasabil täiendkoolitusi ka muude valdkondade esmatasandi ametnikele, sh vanglateenistuse ametnikele. Edaspidi on kavas läheneda koolitustele süsteemsemalt ning arendada välja valdkonnaspetsiifilised koolitusprogrammid ja e-õppe keskkond, mida saavad kasutada erinevad sihtrühmad, näiteks lapsevanemad, hariduse-, noortevaldkonna töötajad jt. Kavas

⁵⁹ [Kaitsepolitseiameti aastaraamat 2016](#). Tallinn: Kaitsepolitseiamet.

⁶⁰ Samuti annab see ainek Venemaa lõhestuspoliitika elluviimiseks.

on jätkata erinevate valdkonnaspetsialistide asjatundlikkuse kasvatamist ka rahvusvaheliste võrgustike toel, nagu RAN⁶¹ ja ESCN⁶², ning tutvuda partnerriikide praktikatega.

Tähtis ennetusmeede on ka vanglast vabanevate inimeste tõhusam taasühiskonnastamine. Märksõnadeks on siin vanglaametnike teadlikkuse ja individuaalse riskihindamise meetodikate laiem rakendamine ning vabanemisjärgsete teenuste arendamine.

Kuigi terrorismi ja vägivaldse äärmusluse ohutase Euroopas on jätkuvalt kõrge ja rünnakud on jõudnud ka meie naaberriikidesse, on terrorismioht Eestis seni püsinud madal. Suures plaanis on oluliseks ohuks iseradikaliseerunud isikud (sh internetipõhise mõjutustegevuse kaudu) ning Euroopa riikidesse naasvad terroristlikud välisvõitlejad ja nende pereliikmed. Muutunud on ka ohupilt – lisaks külmrelvadele ja sõidukitele tunnevad terroristid huvi droonide ning keemiliste ja bioloogiliste relvade vastu. 2019. aastal pandi ELi territooriumil toime, aga ka tõkestati ja ennetati Euroopas kokku 119 terrorirünnakut. Rünnakutes hukkus 10 isikut ja vähemalt 27 said vigastada. Rünnakute peamised ohvrid olid tsiviilelanikud, kuid ohvrite hulgas oli ka vormikandjaid. 2020. aastal rünnakute arv võrreldes varasemaga vähenes – tõkestati, sooritati ja ennetati kokku 127 rünnakut, millest omakorda jihadistlikel ajenditel sooritati 10 (23 ennetati), kus hukkus kokku 62 isikut. 2020. a rünnakute arvu vähenemise taga on eelkõige COVIDi piirangute mõju ning julgeoleku- ja luureasutuste edukas ennetustöö ja reageerimine. Üldine terrorismioht on endiselt suur ja jätkuvalt on islamiäärmuslusest tulenev terrorism kõige suurem julgeolekuoht Euroopas.

Kuigi meedia vahendab terrorismi osas rohkem Daeshi tegevust, säilib endiselt terrorismioht ka Al Qaedalt ja teistelt rühmitustelt, sh separatistidelt, parem- ja vasakäärmuslastelt ning ekstremistlike vaadetega radikaliseerunud isikutelt.

Mõned konfliktipiirkondadesse siirdunud välisvõitlejad on kasutanud Eestit transiidiriigina teel konfliktipiirkonda või tagasi Euroopasse. Seepärast on piiriturvalisuse suurendamine, biomeetriliste andmete laialdasem kasutuselevõtt ja nn Schengeni kompensatsioonimeetmete rakendamine (sh PNR⁶³-süsteem) tähtsad ka terrorismiohu maandamisel.

Terrorismivastases võitluses on Eesti õiguskaitseasutustele toeks rahvusvaheline koostöö ELis, julgeoleku- ja luureteenistuste terrorismivastase võitluse grupp - CTG, Europoli juures tegutsev Euroopa terrorismivastane keskus (ECTC) infovahetus Interpoliga, ÜRO, NATO, Euroopa Nõukogu ja OSCE terrorismivastane koostöö ning kahepoolsed suhted partnerriikidega. Eesti panustab ka edaspidi relvakonfliktide rahumeelsetesse lahendustesse ja konfliktipiirkondades olukorra stabiliseerimisse. Eestil on oluline panus rahvusvahelistes tsiviil- ja militaarmissioonides ning humanitaarabi doonorriigina. Kõik see aitab maandada vägivaldse äärmusluse riske ning suurendab kindlustunnet, et ohu korral on partnerriigid üksteisele toeks ning ohte tõrjutakse üheskoos, kiiresti ja tõhusalt. Tähtsad arenguvajadused on ELi-ülese kiirreageerimisvõimekuse arendamine, sh EL-i eriüksuste võrgustiku ATLAS kaudu, avaliku ruumi kaitse ning CBRN⁶⁴ ohtude maandamine ja esmareageerijate pädevuste ja ohutuse tagamine. CBRN ohtude tuvastamiseks ja reageerimiseks ning uurimistoimingute korraldamiseks tuleb suurendada riigisisest avalikkuse ohuteadlikkust ning arendada valdkonnaspetsialistide ning esmareageerijate – politseiametnike, meditsiinitöötajate ja päästjate koolitusvõimalusi ning tehnilist võimekust.

Oluline on arendada koostöös teiste asjaomaste asutustega suurema rünnakuriskiga objektide turvameetmeid (nt tõsta lennujaamade ja sadamate turvalisust). Samuti tuleb rakendada meetmeid lõhkeainete kättesaadavuse piiramiseks.

Terrorismiga seotud hädaolukordade lahendamisel ja uurimisel on juhtroll Kaitsepolitseiametil, kuid tähtis on, et kõik asjaomased ametid ja muud osapooled oleksid koos tegutsedes maksimaalselt efektiivsed, ning seda

⁶¹ Radicalisation Awareness Network (RAN) – Euroopa Liidu radikaliseerumise vastane võrgustik, mis muude tegevuste hulgas toetab spetsialistide eksperditeadmiste kasvatamist, et tõhusamini võidelda radikaliseerumisega.

⁶² European Strategic Communication Network (ESCN) – Euroopa strateegilise teabevahetuse võrgustik, mis muu hulgas arendab vastunarratiive vägivaldsete ja vaenulike ideoloogiate vastu

⁶³ Lennureisijate endi esitatud isikuandmed ehk broneeringuinfo (ingl *passenger name record*, PNR).

⁶⁴ CBRN (ingliskeeles *Chemical, Biological, Radiological and Nuclear threats*) – rahvusvaheliselt levinud lühend tähistamaks keemiliste, bioloogiliste, radioaktiivsete ja tuumamaterjalide kuritahtlikust väärkasutamisest põhjustatud ohte. CBRN sündmuste lahendamine (sh menetlemine) on KAPO pädevuses. Eesti keeles kasutatakse ka lühendit KBRT.

ka ohu realiseerumisel tagajärgede minimeerimisel. Tähtis on regulaarselt korraldada ühisharjutusi ja õppuseid ning arendada juhendmaterjale. Oluline roll asutuste ülese valdkondliku koostöö tõhustamisel on Vabariigi Valitsuse julgeolekukomisjoni terrorismivastase võitluse nõukogul.

Terrorismi rahastamise tõkestamisel vajab suuremat järelevalvet virtuaalvaluuta(de) kasutamine (nt *bitcoin*). Terrorismi toetatakse sageli rahast, mis on hangitud teiste kuriteoliikide kaudu, nagu inimkaubandus, ebaseaduslik relvaäri, narkoäri jne. Samas, terrorismi varjatud rahastamine äri- ja annetustegevuse kaudu on tõenäoliselt kasvutrendis seoses ISISi territooriumi kaotusega Süürias ja Iraagis. Seega tuleb järjekindlalt arendada terrorismi rahastamise tõkestamise eest vastutavate ametkondade võimekust, et tuvastada terrorismi toetavad vahendid ja tõkestada terroristide ligipääs ressurssidele.

On tähtis, et kõik süüteod saaksid võimalikult operatiivselt menetletud ning pädevatel asutustel oleks õigustatud ligipääs vajalikele riigisisele ja rahvusvahelisele andmekogudele. Selleks tuleb arendada asjakohaste infosüsteemide ja andmebaaside riskasutamist ning nende koostalitlusvõimet, arvestades infoturbemeetmeid ja kindlustades tõhusad järelevalve- ja õiguskaitsemeetmed, nt FATF-i reeglite ja MONEYVAL-i⁶⁵ märkuste ja soovitude rakendamise kaudu. Oluline roll on tõhusal infovahetusel erasektori finantsinstitutsioonidega ning selgetel ja tõhusatel tugiregulatsioonidel.

Terrorirühmituste oluliseks töövahendiks on saanud internet, mille kaudu levitatakse propagandat ning mõjutatakse, värvatakse ja juhendatakse terroristide käsilasi. Radikaliseerumine mõjutustegevuse tõttu internetis on muutunud järjest sagedasemaks. Peab olema tagatud, et terroristlikud materjalid, aga ka muu ebaseaduslik sisu, saaksid internetis kiiresti tuvastatud ja maha võetud. Tähelepanu tuleb pöörata inglise-, vene-, prantsuse- ning araabiakeelsetele materjalidele. Selleks tuleb arendada järjekindlalt Kaitsepolitsei ameti ja internetiteenustega seotud riiklike järelevalveasutuste⁶⁶ võimekust ning koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Kultuuriministeeriumi, Politsei- ja Piirivalveametiga, Maksu- ja Tolliametiga, Tarbijakaitse- ja tehnilise järelevalve ametiga arendada koostöös erasektoriga internetiturvalisust. Tähtsaks toeks on avalikkuse suurem ohuteadlikkus ja võimalused teavitada süsteemiadministraatoreid kodulehtedel loodud ebaseaduslikust veebisisust. Ühtlasi tuleb suurendada inimeste teadlikkust tegutseda olukorras, kus neile saab teatavaks info, mille sisuks on oht inimelu(de)le või avalikule ruumile.

CBRN⁶⁷ sündmusteks valmisolek vajab senisest suuremat tähelepanu, arvestades muutunud ohupilti Euroopas ja mujal maailmas. CBRN sündmuste lahendamine on KAPO pädevuses. Terrorismiohust tuleneb võimalus, et rünnakutes kasutatakse järjest sagedamini CBRN aineid. CBRN sündmuste tekkimise tõenäosust suurendab ka suurenenud ebaseaduslik e-kaubandus, sh ohtlike ainete sissevedu. Muutunud ohupilt rõhutab vajadust tõhustada valmisolekut CBRN sündmuste lahendamiseks. Valmisoleku tõhustamine eeldab juhtivasutuse võimekuse tõstmist ning CBRN sündmustele kaasatavate asutuste senisest suuremat koostööd, sh on vaja arendada rahvusvahelist koostööd.

Säilitada tuleb ka olesmasolev valmisolek ohtlike ainete (HAZMAT⁶⁸) juhtumite lahendamiseks ehk õnnetustele ja ohtlike ainete leidudele reageerimiseks.

Majandusjulgeolek

Majandusjulgeolek on riigi võime teostada enda vabalt valitud majanduspoliitikat rahvusliku majanduse arendamiseks ja suutlikkus seista vastu majanduslikule survele (nii välisriikidest lähtuval kui ka riigi enda täiesti suveräänsetest otsustest tulenevale). Eesti on väike, avatud majandusega riik ning osa Euroopa ja maailma majandusest. Seega mõjutavad Eesti majandust nii peamiste ekspordipartnerite majanduse olukord

⁶⁵ MONEYVAL (ingl Committee of Experts on the Evaluation of Anti Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism) on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmeid hindav eksperdikomitee.

⁶⁶ FATF (ingl Financial Action Task Force) on rahapesuvastane rakkerühm, demokraatlike riikide valitsustevaheline organ, mis töötab välja rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse standardeid ja meetodeid ning edendab sellelast poliitikat.

⁶⁷ CBRN (inglisekeeles *Chemical, Biological, Radiological and Nuclear threats*) – rahvusvaheliselt levinud lühend tähistamaks keemiliste, bioloogiliste, radioaktiivsete ja tuumamaterjalide kuritahtlikust väärkasutamisest põhjustatud ohte. CBRN sündmuste lahendamine (sh menetlemine) on KAPO pädevuses. Eesti keeles kasutatakse ka lühendit KBRT.

⁶⁸ HAZMAT (inglisekeeles *Hazardous Material*) – rahvusvaheliselt levinud lühend, mis tähendab ohtlikke aineid või ohtlikke materjale. HAZMAT sündmus on õnnetusjuhtum, mis on tekkinud inimlikust eksimusest, loodusõnnetusest või tehnoloogilise protsessi tagajärjel.

(s.t euroala ja Skandinaavia riigid) kui ka üleilmsed majandusarengud, samuti see, mis toimub finantssüsteemis ning energia ja toorme valdkonnas.

Eesti majandusjulgeolekule on suurim risk välisriikide majanduslik surve ja riigi strateegiliste majandushuvide ebapiisav kaitstud. Surve võib päädida riiklikul tasemel kehtestatud sanktsioonidena Eesti ettevõtete vastu. Tugev ja pikaajaline surve kahjustab ettevõtteid ning mõjutab negatiivselt Eesti majanduse käekäiku ja kodanike heaolu. Majanduslikku survet kasutavad erinevate poliitiliste eesmärkide saavutamiseks peamiselt Venemaa ja Hiina. Riskide maandamiseks on eelkõige vajalik suurendada Eesti ettevõtete ning laiemalt ka avaliku sektori asutuste teadlikkust majandusjulgeoleku valdkonna võimalikest riskidest.

Julgeoleku aspektist vaadatuna on Eesti strateegiliseks majandushuviks strateegilise transporditaristu sõltumatus EL-i välistest riikidest, energiaallikate varustuskindlus, vaba konkurents majanduses, toimiv tollikontroll EL-i välispiiril, finantssüsteemi stabiilsus ning elektroonilise side ja teiste elutähtsate teenuste pakkumiseks vajaliku taristu hea tehniline seisukord ja sõltumatus EL-i välistest riikidest. Suurimaks ohuks Eesti riigi strateegilistele majandushuvidele on korruptsioon, rahapesu, küberrünnakud, võõrriikide eriteenistuste tegevus, tööstusspionaaž, julgeolekut või avalikku korda ohustavad investeeringud kolmandatest riikidest, välistööjõu ärakasutamine jne.

Oluline on teadvustada Eestis laiemalt (s.t nii riigiasutuste, riigi- ja eraettevõtete kui ka elanike tasemel) riske, mis võivad kaasneda EL-i väliste riikide ja nende ettevõtetega koostööd tehes või välistööjõu kasutamisega (renditööjõud, inimeste kohanemine ja Eestisse jäämine jne). Oluline on analüüsida strateegilistesse valdkondadesse kavandatavaid investeeringuid ja nende päritolu. Peab arvestama tööstusspionaažiga ja riskide maandamiseks tõstma ettevõtjate teadlikkust. Samuti tuleb suurendada ettevõtjate teadlikkust rahvusvaheliste sanktsioonide rakendamisest.

Organiseeritud kuritegevuse, majanduskuritegevuse ja rahapesu vastane võitlus

Organiseeritud kuritegevuse, sh rahapesu skeemide laialdane ulatus ja kiire ülemaailmne levik ohustavad sisejulgeolekut ja finantssüsteemide usaldusväärsust. Kuritegevus on selgelt muutumas üha enam projektipõhiseks: see tähendab, et organiseeritud kuritegevusel on väga erinevaid väljendusvorme (nt narkokuriteod, inimkaubandus, rahapesu, küberruriteod). Kurjategijad tegelevad ennekõike valdkondadega, mis hetkel kõige rohkem tulu toovad ning seetõttu orienteerutakse vajadusel korral kiiresti ümber, et teenida rohkem kriminaaltulu – ühel päeval tegeletakse narkootikumide vahendamisega, mõne aja pärast inimkaubandusega seotud kuritegudega (sh kupeldamine) ja siis juba millegi uuega.

Kuritegevus tasub endiselt ära ning Europol andmetel on ELis ringleva kriminaaltulu maht võrreldav kõige edukamate äriühingute kasumiga. Uuringud on näidanud, et hinnanguliselt toodab ebaseaduslik turg EL-is 110 miljardit eurot, mis on ca 1% ELi sisemajanduse kogutoodangust ning mille põhjal on alust eeldada, et 98,9% kriminaaltulust ei ole konfiskeeritud⁶⁹. Ainuüksi need näitajad annavad põhjust kahelda, kas täna kasutusel olevad mehhanismid kriminaaltulu tuvastamiseks on piisavad.

Rahapesu on üheks peamiseks organiseeritud kuritegevuse mootoriks: sellest rahastatakse suuremat osa raskest ja organiseeritud kuritegevusest. Europol hinnangul on kõige ohtlikumad organiseeritud kuritegevusega tegelevad grupeeringud need, kes paigutavad märkimisväärse osa kriminaaltulust legaalsesse majandustegevusse ning kindlustavad sellega oma tegevuse jätkumise ja kuritegevuse laienemise. See omakorda ohustab riigi finantssüsteemi järjepidavat usaldusväärsust. Seega on jätkuv vajadus kriminaaltulu konfiskeerimise ning raskete majanduskuritegude avastamise ja uurimise võimekuste arendamiseks.

Korruptsioon

Korruptsioonikuritegude avastamine, tõkestamine ja ennetamine on riiklikult oluline prioriteet, kuna see võib mõjutada riigi ja põhiseaduslike institutsioonide sõltumatust ja otsustamisvabadust ning selle kaudu ka sisejulgeolekut. 2018. aastal oli Eesti Transparency Internationali korruptsioonitajumise indeksi järgi Kesk- ja Ida-Euroopa riikidest madalaima korruptsioonitasemega, EL-i riikide võrdluses aga keskmisel kohal.

⁶⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb kriminaaltulu arestimist ja konfiskeerimist Euroopa Liidus, eelnõu seletuskiri. Veebis kättesaadav aadressil <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0178+0+DOC+XML+V0//ET#title2> (24.04.2017).

Õiguskaitseasutuste töö ja teavitustegevus korruptsioonivastases võitluses on aastate jooksul muutunud edukamaks. 2017. aastal registreeriti Eestis 288 korruptsioonikuritegu, see on viimase viie aasta madalaim tase ning 48% väiksem kui 2016. aastal. Üheselt ei saa siiski järeldada, et kogu Eestis on korruptsioon vähenenud. Nii menetlusvõimekuse suurenemist kui ka juhtumite sagedust ilmestab asjaolu, et kriminaalasjade arv on siiski suurenenud.

Ka edaspidi tuleb keskenduda suurt mõju omavate korruptsioonijuhtumite avastamisele. Tegeleda tuleb avaliku sektori, sh kohalike omavalitsuste korruptsiooni ennetamisega, riigihangete läbiviimisel omakasuliste otsuste tuvastamisega, meditsiini ja tervishoiusektoris omakasulist lähenemist kandvate põhimõtete tõttu ebaseaduslike tegevuste avastamisega ning erinevate sihtrühmade teadlikkuse suurendamisega korruptsiooni vähendamiseks. Ennetavate tegevuste kaudu tuleb eelkõige keskenduda erasektorile, et kasutusele võetaks ja igapäevase tegevuse osaks muutuks vastutustundliku ettevõtluse põhimõtete järgimine, pettuse- ja korruptsiooniriskide hindamine ja maandamine. Kuna korruptsioon esineb Eestis üha peidetumal kujul, on seetõttu vajalik spetsialiseerumine ning süstemaatiline teabe kogumine ja analüüsimine, mille tulemusel oleks võimalik taolisi kuritegusid paremini avastada ja vastavaid isikuid vastutusele võtta. Korruptsioonikuritegude uurimisel, samamoodi küberkuritegude ja teiste peitkuritegude uurimisega, on vajalik tagada töövahendid ja kutseoskused vaatluseks, suures mahus elektroonilise teabe hõivamiseks ja tõendite analüüsimiseks.

Narkokuritegevus

Narkootikumide üledoosist tingitud surmajuhtude arv oli langustrendis kuni 2016. aasta detsembrini, mil turule tulid uued opioidid (fentanüülid). Uued ja kangemad ained tõid kaasa mitu üledoseerimise juhtu ja 2017. aastal narkosurmade arv kasvas. Kui varasemal aastal juhtus enamik narkosurmasid Tallinnas, siis 2017. aastal suurenes Ida-Virumaa osakaal. Põhjuseks on fentanüülist mitu korda kangema karfentanüüli üledoseerimine.

2016. aastal oli ELis keskmiselt 21 üledoosi surmajuhtu miljoni elaniku kohta, Eestis viis korda rohkem. Süstivate narkomaanide arvuks Eestis arvatakse olevat 9000 inimest, kuid see hinnang tugineb 2009. aastal tehtud uuringule⁷⁰. Narkootikumide tarvitamise tõttu surnud isikute keskmine vanus on Euroopas kasvanud. Eestiski on võrreldes 2002. aastaga keskmine vanus kasvanud umbes 10 aasta võrra, olles 2017. aastal 35 eluaastat.

Aastaid on suurem osa kuritegudest olnud seotud just suure koguse narkootilise aine ebaseadusliku käitlemisega. Turvalisema elukeskkonna tagamiseks peab politsei hoolitsema selle eest, et illegaalseid narkootilisi ja psühhotroopseid aineid sisse ei toodaks ega pakutaks. See tähendab sihtmärgipõhist tegevust, mille käigus keskendutakse ennekõike narkokuritegevuse organisatoritele. Samas pööratakse endiselt tähelepanu narkootilise aine tarvitajate tabamisele ning võitlusele tänavadiilerlusega. 2017. aastal on politsei narkokurjategijatelt kätte saanud umbes kümme kilo fentanüüli, mis on erakordselt suur kogus eelkõige tänu eesti esimese fentanüülilabori avastamisele. Hoolimata sellest ei olnud sellele järgnenud kuudel narkosurmasid vähem. Narkootilise aine tellimine posti teel on kasvav trend⁷¹.

Narkovastasele võitlusele spetsialiseerunud struktuuriüksuste suurused ei ole oluliselt muutunud. Narkootikumidega seotud süütegude puhul peegeldab väärtegade arv ja avastatud narkootikumide tarvitajate arv avalikku korda tagavate politseinike aktiivsust, Politseiametnikke (eelkõige patrullpolitseinikke) koolitades pannakse varasemast rohkem rõhku nii narkootiliste ainete kui ka narkootilise aine tarvitamisele viitavate tunnuste äratundmisele ning seetõttu on mitmel pool Eestis narkoväärtegade ning narkokuritegude avastamine viimastel aastatel kasvanud. Seevastu on Põhja prefektuur keskendunud just diilerite, mitte tarvitajate avastamisele ning ühtlustatuna on narkosüüteod saavutanud püsiva langustrendi.

Narkosurmade vähendamiseks teeb PPA koostööd mitme asutusega. Ennetustegevusega on mõjutatud paljusid sihtrühmi ja sellega jätkamine on narkovastases võitluses otsustava tähtsusega. Oluline prioriteet on suunata narkootikume tarvitavad süütegijad karistusmeetmete asemel saama tervise- või sotsiaalteenuseid (nõustamine, ravi, asendusravi, tugiisiku teenus jms). Näiteks on Justiitsministeerium, prokuratuur ja Tervise Arengu Instituut loonud realselt toimiva lahenduse, kuidas narkokuritegude eest kahtlustatavate, kellel on

⁷⁰Uus analüüs, mis hindab narkootikume süstivate inimeste arvu eri andmebaaside põhjal, peaks valmima Tervise Arengu Instituudi ja Tartu Ülikooli koostöös 2018. aastal.

⁷¹ 2017. aastal oli teadaolevate juhtumite korral tellitud fentanüüli Hiinast.

ravitav või kontrollitav sõltuvus, osas kohaldada kriminaalmenetluse tingimusliku lõpetamist, suunates isikud sotsiaalprogrammi, ravivajaduse hindamisele ja vajadusel ravile. Vaja on lihtsustada asendusmeetmete määramist politsei ja prokuratuuri poolt ning teenuste kättesaadavust ja laiendada nende valikut.

Küberkuritegevus

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng on toonud kaasa muutused inimeste harjumustes ja hoiakutes. Sellega koos muutuvad kuritegelikud trendid ja kuritegelike organisatsioonide tegutsemisviisid. Kurjategijad kasutavad oskuslikult ära arvutisüsteemide turvanõrkusi, interneti anonüümsust, andmete ja info kättesaadavust, inimeste vähest ohuteadlikkust ja liigset usaldavust. 2017. aasta uuringu kohaselt kasutab Eestis umbes 90% 16–74-aastasi inimesi internetti iga päev⁷², mis näitab, et inimesed sõltuvad oma tegevuses internetist üha enam. Lisaks on digitaalsetest lahendustest sõltuvad nii riigiasutused kui ka ettevõtted.

Politsei registreeritud arvutikelmuste arv on viimase nelja aasta jooksul kasvanud ligi 50%. Ekspertide hinnangul on tõusvas joones ka latentsete küberkuritegude arv, mis statistikas ei kajastu, kuid mille vastu tuleb süsteemselt tegeleda olukorrapildi parandamisega. Eestis selliseid uuringuid tehtud ei ole, ent rahvusvaheliselt pakutakse küberkuritegevusega kaasneva majanduskahju suurusks 0,8% ülemaailmsest SKT-st⁷³. Selle suurusjärguga asetub küberkuritegevus narkokuritegevuse ja korruptsiooni järel kolmandale kohale. Võib eeldada, et küberkuritegevuse kasv jätkub ka tulevikus ning tehnoloogia abil pannakse toime järjest suurem hulk kuritegusid.

Kuna digitaalajastuga on paratamatult kaasnenud toimepandavate kuritegude hulga suurenemine küberruumis, nõuab tulemuslik võitlus taoliste kuritegude vastu mentaliteedi muutust riigis ja tõhusat eesmärgistatud tegutsemist. Erinevad andmevargused ja andmelekked, lunavaranõuded ja internetimaksete pettused on muutunud igapäevasteks probleemideks. Kodanikel, ettevõtetel ja riigiasutustel tuleb info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaga kaasnevaid ohte teadvustada ning soovida ja osata end nende eest kaitsta. Sealhulgas peab jõudsalt arenema politsei suutlikkus küberkeskkonnas toimepandud kuritegude uurimiseks, tuvastamiseks ja käitlemiseks ning oma töös digitaalsete tõendite kasutamiseks. Küberkuritegude uurimine nõuab väga spetsiifilisi teadmisi ning seetõttu tuleb riigil tagada selleks vajalikud kompetentsid, töövahendid ja inimressurss. Sektori kiiret arengut arvestades on ekspertide pädevuse suurendamiseks vajalik teha igakülgset koostööd era- ja riigisektori partneritega ning ülikoolidega. Lisaks on küberkuritegevus iseloomult piiriülene, mistõttu on väga oluline roll ka rahvusvahelisel koostööl, seda nii poliitilisel, seadusandlikul kui ka operatiivkoostöö tasandil.

Kriisideks valmisolek ja nende lahendamine

Hädaolukordadeks ja põhiseaduslikku korda ähvardavateks kriisideks valmisolek ning elutähtsate teenuste toimepidevus on riigi julgeoleku ja turvalisuse seisukohalt tähtis valdkond, mille laiem eesmärk on tugevdada riigi stabiilsust ja arengut. Eesti julgeolekukeskkond on osa rahvusvahelisest julgeolekust, kus üleilmastumisega kaasnevad suundumused ning rahvusvahelised kriisid ja konfliktid mõjutavad meid üha vahetumalt.

Erinevateks kriisideks valmisolek hõlmab nii ennetamist, valmistumist, lahendamist kui ka tekkinud kahjude kõrvaldamist (taastamist). Neis tegevustes tuleb senisest rohkem pöörata tähelepanu kriiside ärahoidmisele ja nende tagajärgede leevendamisele. Selleks on riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtete ning elanike suurem koostöö. Olguigi et kriisireguleerimise üks aluspõhimõtteid on lähimus, ei tohiks siinkohal unustada rahvusvahelise koostöö tähtsust. ÜRO raames on Eesti jaoks oluline Sendai raamistiku ülemaailmsete eesmärkide saavutamine. Euroopa Liidu sisene koostöö hõlmab EL elanikkonnakaitse mehhanismi, mille kaudu on võimalik nii abi anda kui seda vajaduse korral küsida. Tugev koostöövõrgustik ei sünni aga üleöö, mistõttu tuleb rahvusvahelist suhtlust tõhustada, jagades teiste riikidega oma parimaid praktikaid, osaledes aktiivselt rahvusvahelise abi andmisel, kriisireguleerimisõppustel ning juhindudes mh ka rahvusvaheliste organisatsioonide nagu OECD soovitustest poliitikakujundamisel.

⁷² Eesti statistika. <https://blog.stat.ee/2017/10/26/noored-it-seadmete-ja-interneti-maailmas/>

⁷³ McAfee, Economic Impact of Cybercrime, 2018. <https://www.mcafee.com/enterprise/en-us/solutions/lp/economics-cybercrime.html>

Eesti elanikest 67% leiab, et on valmistunud hädaolukordades toimetulekuks. Päästeameti uuringute järgi on elanike teadlikkus ning oskused hädaolukorraks valmistumisel ja selle korral tegutsemiseks vähesed: hädaolukordade tekkimist ei peeta tõenäoliseks ning vaid veidi enam kui veerand elanikest on hinnanud, kas ja millised hädaolukorrad võivad neid ja nende kodu ohustada. Kuigi 42% elanikke teab, mis on esmatähtsad varud ja vahendid, on nendega varustatus siiski puudulik – vaid igas kümnendas leibkonnas on olemas hädaolukorraks olulisim vajaminev. Probleemi süvendab linnastumine. Linnaelanikud ei ole hädaolukordadeks nii hästi valmistunud. Viimast võib selgitada sellega, et tõenäoliselt on suuremate linnade elanikud kindlamad, et kui midagi juhtub, on igasugune abi (sh naabrite abi) lähedal⁷⁴. Riik peab tegema täiendavaid jõupingutusi, et elanike hoiakud toetaksid paremat hakkamasaamist kriisidega ning et nende teadlikkus ja oskus kriisiolukordades käituda paraneks. Elanike iseseisva valmisoleku toetamiseks on vaja arendada ka riiklikke kanaleid, mis võimaldaksid kriisiolukordades elanikele kiireloomulist teavet või juhiseid edastada või muul moel vajalikku nõu anda.⁷⁴

Et elanikud tõhusamalt kriisideks valmisolekusse hõlmata, on tähtis arvestada ka piirkondlike riskide ja eripäradega. See eeldab tõhusamat koostööd kohalikul tasandil toimijatega. Vaatamata asjaolule, et aastakümnete jooksul on omavalitsuste roll kriiside lahendamisel märkimisväärselt vähenenud, on praeguseeni säilinud nende keskne roll sotsiaalsete kriisiabi teenuste pakkumisel ning kohalike planeeringute kavandamisel, sh kriisileevendusmeetmete rakendamisel. Riigiasutuste kohus on edendada ja toetada omavalitsuste suutlikkuse parandamist.

Suur osa elutähtsatest teenustest ja muudest ühiskonnale olulistest teenustest toetub ka erasektorile, mistõttu ei ole võimalik ilma erasektorit kaasamata riigi julgeolekut ja turvalisust tagada. On ülioluline, et elutähtsate teenuste toimepidevuse suurendamiseks tugevdatakse koostööd erasektoriga. Selleks on vaja teha tööd erasektori kriisialase kompetentsi suurendamiseks ja koolitussüsteemide loomiseks. Lisaks on tähtis, et riik ja omavalitsused arvestaksid senisest enam elutähtsa teenuse osutajate ettepanekutega regulatsioonide loomisel, taastetegevuste prioriseerimisel ja nõuete ühtlustamisel. Elutähtsate teenuste arendamise kõrval ei tohi tähelepanuta jääda ka riigile ja ühiskonnale suure mõjuga olulised teenused ja kriitilised sektorid (nt toidukaubad, esmatarbekaubad, ravimid jne), mis peavad tagama toime- ja varustuskindluse mistahes kriisi korral ning rakendama selleks vajalikke meetmeid.

Paralleelselt kriiside ennetustegevuste ja tagajärgede leevendamisega tuleb arendada ka võimet kriisi lahendada. Vastutavate asutuste oluliseks väljakutseks on kriiside varajane äratundmine ja olukorrateadlikkuse kiire saavutamine, mis aitab vähendada kriisi võimalikku eskalatsiooni ning kahjusid. Samuti on oluline pöörata tähelepanu ametkondade ja asutuste koostööle, selgetele ja täpsetele tegevusjuhistele ning infovahetusele rahvusvaheliste partneritega. Selle kõige toetamiseks on tähtis ajakohastada olemasolevaid infotehnoloogilisi süsteeme ja vajaduse korral arendada välja uusi lahendusi. Peale selle on inimestele tähtis tagada varajane ja asjakohane info iseseisvaks kriisideks valmistumiseks ning kriisiaegne teave, mis minimeeriks suurõnnetuste tagajärjel tekkivaid kahjusid.

Piirihaldus

Schengeni ruumi liikmena annab Eesti olulise panuse EL-i turvalisuse tagamisel. Pikaajalise prognoosi järgi piiriliiklus kasvab (eeldatav aastane juurdekasv 5–10%), mida muu hulgas mõjutavad muutused väliskeskkonnas. Suureneva piiriliikluse, ebaseadusliku rände ja piiriülese kuritegevuse ja salakaubaveoga toimetulek vajab investeerimist välispiiri, kordonite ja piiripunktide taristusse, valve- ja seiretehnikasse ning varustusse, uute tehnoloogiate arendamist ja kasutuselevõttu, infosüsteemide, kontrolltehnika ja protseduuride arendamist ning personali täiendavat koolitamist ning lisapersonali värbamist.

Euroopas on hakatud arendama uusi infosüsteeme ning on tähtis tagada, et nende arendamistel võetaks arvesse Eesti huve ja Eesti infosüsteemide arendusloogikat. Projektid hõlmavad siseturvalisusega seotud andmete paremat kogumist ja haldamist, et teha kvaliteetsemad otsuseid ja liikmesriikide vahel andmeid vahetada. Olulisi investeeringuid on vaja teha eri infosüsteemide koostalitlusvõime loomisesse.

Hästi valvatud ja kaitstud välispiir on osa riigi julgeolekust ja riigikaitsest. Välispiiril on püsiv ebaseadusliku sissetände ja salakaubaveo ja muu organiseeritud kuritegevuse surve: mille ohjeldamiseks on vaja välispiiri

⁷⁴ Elanike teadmiste ja oskuste teemaga seonduv on planeeritud täpsemalt alaprogrammis „Ennetav ja turvaline elukeskkond“.

valmis ehitada ja varustada see kogu ulatuses tehnilise valveta ja suurendada kordonite ja piiripunktide reageerimisvõimet sh valmisolekut piirikaitseks koostöös partneritega.

Piirihalduse üks oluline osa on riiklik mereseiresüsteem, mis loodi aastatel 2002–2006 eesmärgiga suurendada teadlikkust merel toimuvast tegevusest, hoida valve all Eesti sise- ja territoriaalmerd, kontrollida tegevust majandusvööndis, täita efektiivsemalt Eesti kohustusi tulenevalt liitumisest NATO-ga, tagada kalanduskontroll ja õiguskord merealadel, päästetööde koordineerimine ja meresõidu ohutus. Mereseiresüsteem on riigiülene võimekus, sest mereseiret teostavad erinevatel eesmärkidel ja ulatusega peamiselt kolm asutust: PPA, Transpordiamet ja Kaitseväge. Selle andmeid kasutavad Keskkonnaamet, Maksu- ja Tolliamet, Muinsuskaitseamet, teised julgeolekuasutused ja erinevad rahvusvahelised partnerid.

Vajalik on uuendada mereseiresüsteem, et Eesti merepiir, mis on ühtlasi Euroopa Liidu välispiir, oleks valvatud ja kaitstud, Eesti mereala ja päästepiirkond oleks ohutud ja turvalised, potentsiaalsete õnnetuste riskid maandatud ning oleks tagatud kõrgetasemeline järelevalve ja reageerimine võimalikele õnnetustele ja/või erinevatele rikkumistele merealal. Ohutuse seisukohalt on väga oluline merealade olukorrateadlikkus, valmisolek reageerida ja osutada abi.

Meetmes keskendutakse järgmiste küsimuste lahendamisele

- 1 Kuidas **suurendada vastupanuvõimet** põhiseaduslikku korda ohustavate tegevuste, hübriidohtude ja vaenuliku mõjutustegevuse suhtes?
- 2 Kuidas **ennetada radikaliseerumist, vägivaldset ekstremismi ja terrorismi** ning suurendada valmisolekut võimalikke ohte tõrjuda ja nende mõju minimeerida? Kuidas korraldada riigisisene ennetustöö süsteemselt, tagada senisest parem riigisisene ja rahvusvaheline koostöö, et **maandada eri julgeolekuohte ja tõhusalt neile reageerida**?
- 3 Kuidas arendada **integreeritud piirihaldust** ja seda tõhusalt rakendada (sh riigipiiri valmisenhitamine ning selle valvamise ja kaitsmise suutlikkuse suurendamine), et tulla paremini toime püsiva ebaseadusliku sissevõetud ja salakaubaveo-, suureneva piiri liikluse ning illegaalse immigratsiooni ja piiriülese kuritegevuse survega?
- 4 Kuidas tagada **mereseiresüsteemi jätkusuutlikkus** aastast 2025?
- 5 Kuidas täiendada ja rakendada **organiseeritud kuritegevuse** vastase võitluse meetmeid?
- 6 Kuidas täiendada ja rakendada **küberkuritegevuse vastase** võitluse meetmeid, selleks et
 - a) suurendada suutlikkust reageerida tehnoloogia arenguga kaasnevatele siseturvalisuse valdkonna väljakutsetele;
 - b) luua olukorrapilt siseturvalisuse kübervaldkonnast ja intsidentidest;
 - c) parandada suutlikkust illegaalse info kõrvaldamiseks internetist;
 - d) tagada piisav heidutus küberkuritegude ja pahatahtliku kübertegevuse vastu?
- 7 Kuidas suurendada riigiasutuste, elutähtsa teenuse osutajate ja kohalike omavalitsuste **valmisolekut kriisideks**? Kuidas suurendada **elanike teadlikkust** ja **parandada oskusi** hädaolukorra ohtusid puudutava käitumise kohta?
- 8 Milline on **jätkusuutlik kriisireguleerimismudel** ja kuidas seda rakendada?
- 9 Kuidas suurendada kohalike omavalitsuste ja elutähtsa teenuse osutajate **toimepidevust**, et rahuldada inimeste esmavajadusi ning tagada riigi ja erasektori toimimine kriisides?

Olulisim negatiivne mõju, mis võib kaasneda, kui küsimuste lahendamise ei tegeleta ning meetme eesmärgi ei saavutata

- Väheneb riigi ja ühiskonna vastupanuvõime hübridohtudele, sh Venemaa mõjutustegevusele, ning see võib ohustada Eesti põhiseaduslikku korda.
- Väheneb riigi suutlikkus toime tulla eskaleeruva kriisiga ning vastasel tekib võimalus kasutada käimasolevat kriisi enda poliitiliste eesmärkide saavutamiseks.
- Raskused uus-sisserändajate kohanemisel suurendavad immigratsioonivastaste, populistlike ja paremäärmuslike liikumiste teket, mis tekitavad ühiskonnas pingeid ja lõhesid. Viimane on soodsaks pinnaseks ka Venemaa mõjutustegevusele ning lõhestuspoliitikale.
- Vähese lõimimise tõttu võib tekkida segregatsioon, mille tulemusena võib tekkida radikaliseerumine.
- Ebapiisav piirikontroll või puudulik siseturvalisuse valdkonna võimekus võimaldab terroristlike rühmituste liikmetel kasutada Eestit varjatud liikumiseks Schengeni viisavabas ruumis või kasutada Eestit Euroopa Liitu sisenemiseks või siit lahkumiseks.
- Veebipõhise terroristliku vägivaldse ekstremismiga seotud propaganda leviku tõkestamise madala võimekuse tõttu kasvab Eestis radikaliseerunute hulk ja suureneb rünnaku risk.
- Terrorismi ennetuse väljaõppe puudulikkuse tõttu ei tuvastata radikaliseerunud isikuid õigeaegselt.
- Radikaliseerunud isikute tõkestamata tegevus loob uue radikaalide põlvkonna sisserännanute kogukonna ja eesti alaliste elanike hulgas.
- Eesti majandusruumi kasutamine terrorismi rahastamiseks kahjustab oluliselt Eesti mainet ja majanduskeskkonna usaldusväärsust.
- Puudulik kriitilise infrastruktuuri kaitse arendamine suurendab haavatavust rünnakutele.
- Sattudes CBRN keskkonda ei ole esmareageerijad tuvastusseadmete puudulikkuse tõttu võimelised ohte tuvastama.
- CBRN juhtumite ennetamine, avastamine, uurimine ning dekontamineerimine korraldatakse ebaefektiivselt või puuduliku turvavarustusega ning ohtu satuvad ka reageerijad. Sündmuse lahendamine venib ning potentsiaalsete ohvrite arv suureneb.
- HAZMAT juhtumite ennetamine, päästetööd ja dekontamineerimine korraldatakse ebaefektiivselt või puuduliku turvavarustusega ning ohtu satuvad ka reageerijad. Sündmuse lahendamine venib ning potentsiaalsete ohvrite arv suureneb.
- Reageerijate puudulik tegutsemine CBRN sündmuskohal hävitab asitõendid ning vajalike laborivõimekuste puudulikkus raskendab süüdlaste väljaselgitamist ja kurjategijate kohtu ette toomist.
- CBRN materjal võib osutuda kättesaadavaks vägivaldsetele ekstremistidele, terroristidele või üksikrühmadele.
- Rahapesu, majanduskuritegevuse ning korruptsiooni riskide jätkumisel langevad riigi maine ja finantsvõimekus.
- Korruptsiooni tõttu väheneb riigi ja põhiseaduslike institutsioonide usaldusväärsus, mis omakorda kahjustab majanduskeskkonda, demokraatia toimimist ja riigi mainet.
- Korruptsioon vähendab välisinvestorite soovi investeerida Eesti majanduskeskkonnas, mis omakorda vähendab Eesti majanduse konkurentsivõimet.
- Korruptiivne majanduskeskkond suurendab majanduslikku ja poliitilist ebastabiilsust, ebavõrdsust ühiskonnas ning taastoodab vaesust.
- Kriminaaltulu teenimine püsib atraktiivne ning võimaldab rahastada kõiki raske ja organiseeritud kuritegevuse liike, sh terrorismi.
- Suutmatuse muuta ühiskond küberohtudest ja -pettustest teadlikumaks, kurjategijaid heidutada ning kiirelt ja tulemuslikult küberkuritegusid menetleda, tekitab suurt rahalist kahju nii eraisikutele, ettevõtetele kui riigiasutustele.

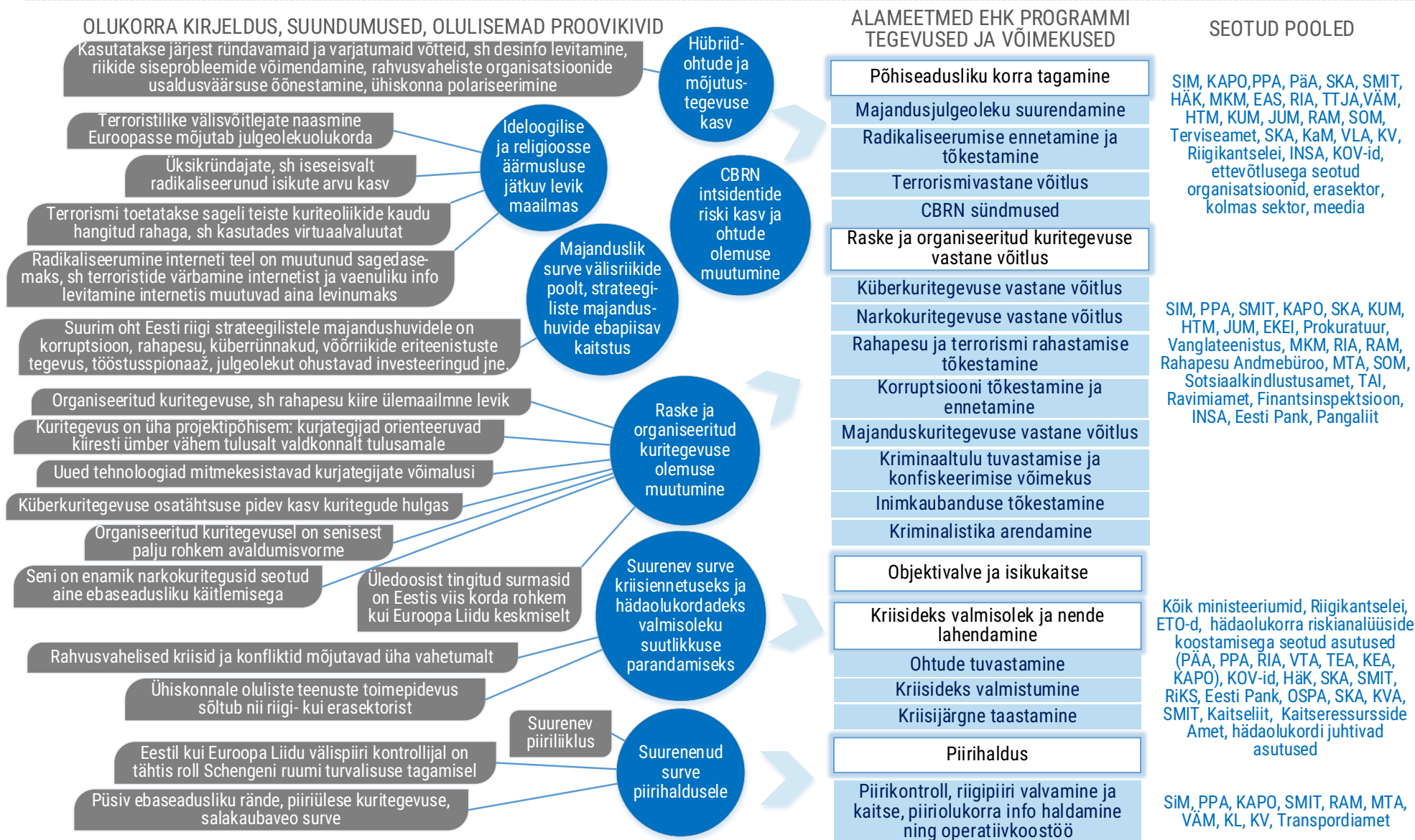
- Vahelejäamise ja süüdimõistmiseta lõppevad andmevargused, lunavaranõuded ja otsesed rahalised kaotused läbi internetipettuste toovad kaasa ühiskondliku turvatunde vähenemise ning usalduse languse õiguskaitseasutuste vastu.
- Küberkurjategijate tegevus suurendab asutuste ja ettevõtete turvakulutusi.
- Küberkuritegevus võib omada pikaajaseid tagajärgi ning tekitada ebaturvalise tunde igapäevases asjaajamises. See võib põhjustada inimeste skeptilisust infotehnoloogiliste lahenduste suhtes, millele on Eesti riigi toimimine suures osas üle ehitatud.
- Suureneb elanike narkootikumide tarvitamine ning sellest tingitud süüteod (sh avaliku korra rikkumised, narkojoobes sõiduki juhtimised jne), surmad ja tervisekahjustused ning narkootikumide müügist teenitud illegaalset tulu kasutatakse ära teiste kuriteoliikide edendamiseks (nt relvakaubandus, inimkaubandus).
- Narkootikumidega seonduvate kuritegude viis (nn *modus operandi*) muutub ning sellega peab arenema õiguskaitseasutuste võimekus narkootikumide levikut tõkestada. Oluliseks ohukohaks on internetikaubanduse arenemisel uute tehnikate ja tehnoloogiate kasutuselevõtt kurjategijate poolt, millele õiguskaitseasutused ei ole hetkel valmis reageerima.
- Inimkaubanduse mittetõkestamisel ohvrite arv kasvab ning ohvreid on omakorda keeruline taasühiskonnastada.
- Kriminalistika teenuse areng peatub ning seetõttu avastatakse ja lahendatakse vähem kuritegusid.
- Vähene planeerimine kriisideks valmisolekuks võib päädida ebapiisava toimetulekuga kriisisituatsioonides ning läbimõttlemata hädaolukorra lahendamise plaan kohalikul tasandil võib elanikes tekitada asjatut paanikat. Kui ei suudeta tagada eluks vajaminevat, sh elutähtsaid teenuseid, võib väheneda inimeste usaldus nii riigi, KOVide kui ka kohaliku tasandi ettevõtete suhtes. Elanike usalduse kadumine kriisiga kaasnevates ebakindlates oludes võib omakorda mõjutada demokraatliku riigikorra püsimist ning ka majandust.
- Suureneb piiriületuseks kuluv aeg ja väheneb piiriületajate rahulolu. Aeglasema piiriületusega kaasneb ka negatiivne majanduslik mõju kaubavahetuse ja turismi kaudu.
- Suureneb oht, et Eestit kasutatakse transiitriigina inimkaubanduseks ja isikute smugeldamiseks teistesse EL riikidesse, samuti võib kasvada muu piiriülene kuritegevus.
- Kui mereseiresüsteemi ei ajakohastata aastatel 2024-2025 tekkivad selle töös katkestused, kuna radaritele pole enam varuosi saada:
 - a. Puudub ülevaade merepiiril toimuvast.
 - b. Kõik osapooled jäävad ilma olukorrateadlikkusest merealal, mis on vajalik neile pandud riiklike ülesannete täitmiseks.
 - c. Eesti merealal suureneb oht laevaõnnetuseks ja sellega kaasnevale keskkonnareostusele (sh rannikureostus).
 - d. Puudub kontroll tegevuste üle, mis toimuvad laevateedel, tiheda laevaliiklusega piirkondades, sadamates ja ankrualadel.
 - e. Olukorrateadlikkuse tagamiseks on vajalik suurendada PPA laevastiku laevade ja lennusalga õhusõidukite merepatrullide mahtu.
 - f. Pikeneb reageerimise aeg tuvastamistele ja sündmustele ning väheneb otsingu- ja päästetööde ning merereostustõrje teenuse kättesaadavus Eesti vastutusalas.
 - g. Ei ole võimalik tuvastada süüdlast ehk õnnetuse põhjustajat (nt sündmuskohalt lahkumine, ebaseaduslik kalapüük, reostus merealal, veeluse taristu häirimine, muinsuskaitse all vrakkidele sukeldumine jms).

Meetme olulisema mõjuga **tegevused** aastatel 2022–2025

- Arendatakse terroristliku veebisisu tuvastamise ja tõkestamise võimekust.
- Tõstetakse küberkuritegevuse menetlusvõimekust nii Keskkriminaalpolitseis kui prefektuurides.
- Tõstetakse PPAs lisavahendite saamisel erasektori korruptsiooni uurimise alast võimekust.
- Ehitatakse välja Idapiir.
- Rakendatakse Euroopa Liidu sisenemise ja väljumise süsteemi ning reisilubade süsteemi.
- Uuendatakse mereseiresüsteemi toetavat taristut aastatel 2021–2022 ning kuni aastani 2024 tagatakse püsivad hoolduskulud (*RE 2021 ja RES 2021–2024 lisarahastuse otsus*). Uuendatakse mereseiresüsteemi radarid aastatel 2024–2025.
- Koostatakse terviklik ohu- ja riskipilt ning selle koostamise metoodika ja korraldus.
- Parandatakse kriisideks valmisolekut. Siseministeeriumi haldusala asutused hoiavad ajakohasena hädaolukorra riskianalüüsid ja hädaolukorra lahendamise plaanid, samuti on valmis **abistama partnereid kriiside lahendamisel** (näiteks Terviseamet ja COVID kriis). Päästeamet nõustab kohalikke omavalitsusi kriisideks valmisoleku tõstmisel. Ühtlustatakse hädaolukordadeks ja riigikaitse kriisideks valmistumise ning kriisiaegse juhtimise ja koostöö korraldust. Luuakse senisest paremad eeldused elanike hakkamasaamiseks kriisiolukordades (nt teavitustegevused, riskikommunikatsioon). Lisaks antud programmi tegevusele on ka Riigikantselei eestvedamisel ühtlustamisel hädaolukordadeks ja riigikaitse kriisideks valmistumise ning kriisiaegse juhtimise ja koostöö korraldus. On võetud suund koostada Riigikantselei eestvedamisel uus seaduse eelnõu, mis ühendab endas riigikaitse seaduse, hädaolukorra seaduse ja erakorralise seisukorra seaduse teemad.
- Tööle rakendatakse politsei- ja piirivalve kriisireserv.

Kindla sisejulgeoleku tagamist mõjutavad olulisemad suundumused, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

Alameede ehk programmi tegevus 3.1. Põhiseadusliku korra tagamine

Eesmärk

Eesti põhiseaduslik kord on tagatud ning seda ohustavad tegurid on hästi teadvustatud, ennetatud ja maandatud

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kes hindab heaks Eesti valmisolekut tulla toime terroriaktiga, kui see peaks juhtuma	45%	≥ 45% (40%)	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	≥ 45%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes hindab Eesti valmisolekut tulla toime välisriigi mõjutustegevuse kasvuga heaks	57%	≥ 57% (37%)	≥ 57%	≥ 57%	60%	60%	60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring

Võimekus 3.1.1. Majandusjulgeoleku suurendamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Majandusjulgeolekut puudutavad riskid on eri sihtrühmade seas rohkem teadvustatud ja loodud on paremad eeldused nende riskide maandamiseks.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, KAPO, PPA, JUM, MKM, VÄM, RAM, VLA, EAS ja muud ettevõtlusega seotud organisatsioonid Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus
--	--

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused, kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁷⁵
1.1. Arendatud on võimekust avaliku ja erasektori teadlikkuse suurendamiseks majandusjulgeoleku riskidest.	SIM	MKM, KAPO, VLA, PPA, EAS, VÄM	2022–2023	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Välja on töötatud ja rakendatud välisinvesteeringute sõelumise mehhanism.	MKM	SIM, RAM, JUM, VÄM, KAPO, VLA, PPA	2022–2023	RE	sama

⁷⁵ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.3. Rakendatud on tegevusi ettevõtjate teadlikkuse suurendamiseks rahvusvahelistest sanktsioonidest.	VÄM	MKM, KAPO, SIM, RAM	2022–2023	RE	sama
---	-----	---------------------	-----------	----	------

Võimekus 3.1.2. Radikaliseerumise ennetamine ja tõkestamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Paranenud on esmatasandi, sh õiguskaitse ametnike ja laiema avalikkuse ohuteadlikkus, teadmised radikaliseerumise põhjustest ja tundemärkidest ning suurenenud on oskused riske maandada. Tegevust radikaliseerumise vastu planeeritakse ja korraldatakse üle riigi, süsteemselt ja laiapindset.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KAPO, KAM, HTM, KUM, JUM, SOM, VÄM, MKM, RK, RIA, Vanglateenistus, TTJA, KOVID, SOM SKA, SKA, INSA, erasektor, meediaettevõtted ja veebisisu majutamisteenust osutavad ettevõtted, kolmas sektor

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Radikaliseerumist ennetavad meetmed on planeeritud erinevatesse valdkondlikesse ja asutuste strateegilistesse dokumentidesse (nt loimumiskava, Sisekaitseakadeemia arengukava jne).	SIM	SOM, SOM SKA, KUM, JUM, HTM, SKA	2022–2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. On koostatud täiendõppe koolituskava esmatasandi ametnikele (politsei ametnikud, piirivalvurid, migratsiooni ametnikud, sotsiaaltöötajad, haridustöötajad, konsulaar ametnikud, vanglaametnikud, KOVIDe personal jt), et osata radikaliseerumist vara märgata, hinnata individuaalseid riske ning korraldada erineva kultuurilise ja usulise taustaga inimeste senisest tõhusam kaasamine.	SKA	SIM, HTM, VÄM, KUM, SOM, SOM SKA, PPA, KAPO, JUM, Vanglateenistus, INSA	2022	RE, välisvahendid	sama
1.3. Radikaliseerumise riski hindamiseks ja maandamiseks on esmatasandi ametnikele koostatud juhendid. Analüüsitud on laiapindse e-õppe keskkonna loomist (SKA baasil).	PPA	SIM, HTM, VÄM, KUM, SOM, PPA, KAPO, SOM SKA, JUM, Vanglateenistus, INSA	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
1.4. Välja on töötatud meetmesüsteem isikute individuaalseks radikaliseerumisest eemaldamiseks (ingl <i>disengagement</i>).	SOM SKA	SIM, PPA, KAPO, HTM, JUM, Vanglateenistus, SKA	2022	RE, välisvahendid	sama
1.5. Loodud on paremad eeldused tõhusamaks radikaliseerumise tõkestamiseks vanglates, kinnipidamiskeskuses ja rahvusvahelise kaitse taotlejate majutuskeskuses.	JUM, SOM, SIM	SKA, PPA, KAPO, Vanglateenistus, SOM SKA	2022–2023	välisvahendid	sama

1.6. Arendatud on rahvusvahelist koostööd ja infovahetust ning valdkonnaspetsialistide ja esmatasandi ametnike eksperdivõimekust.	SIM, SKA, VÄM, KAM, MKM, RK, SOM, KUM	PPA, KAPO, RIA, SOM SKA, KOVID, erasektor, kolmas sektor	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
---	---------------------------------------	--	-----------	-------------------	------

Võimekus 3.1.3. Terrorismivastane võitlus

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1.1 Arendatud on riigiülest suutlikkust terrorismiga seotud riskide tuvastamiseks, ohtude ennetamiseks ja tõkestamiseks ja nende tagajärgede minimeerimiseks. Terrorismiga seotud ohtudele reageeritakse kiirelt ja tõhusalt.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, KAPO, PPA, PÄA, SMIT, HÄK, SKA, KUM, JUM, KAM, VÄM, MKM, SOM, RAB, RIA, TTJA, RK, KV, VLA, EKEI, MTA, AKI, TEA, LA, Vanglateenistus, KOVID, erasektor, meedia.

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Arendatud on riigisisest ja rahvusvahelist koostööd ning infovahetust terrorismivastase võitluse tõhustamiseks. Järjekindlalt panustatakse rahvusvaheliste terrorismivastaste koostööformaatide tegevusse (CTG, EL, EN, NATO, ÜRO, OSCE jt).	SIM, KAPO VÄM, KAM, JUM, RK	PPA, SMIT, PÄA, SKA, MKM, SOM	Pidev tegevus	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Arendatud on nn Schengeni kompensatsioonimeetmeid – biomeetriliste andmete laiemat kasutamist turvalisuses, reisijate broneeringuinfosüsteemi (PNR) ning muid rahvusvahelisi ja riigisiseseid infovahetussüsteeme (sh majutusteenuste kasutajate register). Parendatud on infosüsteemide koostalitlusvõimet.	SIM, MKM	PPA, KAPO, EKEI, SMIT, MTA, RIA, AKI, JUM	2022–2024	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama
1.3. Lähtudes ohupildist on analüüsitud ja arendatud Kaitsepolitseiameti võimekust ennetada, tuvastada ja tõkestada terrorismiga seotud tegevust, sh veebis. Suurendatakse tehnilist võimekust ja arendatakse personali.	KAPO	SIM, RAB	Pidev tegevus	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama
1.4. Arendatud on ohtude maandamist toetavat õigusloomet ja regulatsioone.	JUM	SIM, SOM, VÄM, MKM, KAM, KAPO, PPA	Pidev tegevus	RE, välisvahendid	sama
1.5. Jätkatud on panustamist rahvusvaheliste konfliktide rahumeelsesesse lahendamisse. Osaletakse rahvusvahelistes rahuvalve missioonides ja jätkatakse humanitaarabi (sh elanikkonnakaitse-/kriisialase abi) andmist konfliktipiirkondades.	VÄM, KAM, SIM	RK, PPA, KAPO, KV, PÄA	Pidev tegevus	RE	sama

1.6. Koostöös riigi- ja erasektoriga on arendatud võimekust ühiselt reageerida terrorismiga seotud hädaolukordadele: täiendatud on vajalikke regulatsioone, korraldatud on ühisharjutusi ja õppuseid (sh inimohvrite tuvastamiseks). Eritähelepanu on pööratud strateegilise kommunikatsiooni korraldamisele ja avalikkuse teadlikkuse suurendamisele terrorismi puudutava riski- ja kriisikommunikatsiooni kohta. Tehakse süsteemsemat koostööd rahvusvaheliste partneritega.	KAPO, SIM	RK, PPA, PÄA, TEA, Vanglateenistus, RIA, HÄK, EKEI, MKM, TTJA, RIA	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.7. Parandatud on terrorismi ja vägivaldse ekstremismi juhtumite lahendamise tegevate esmareageerijate ohuteadlikkust, ohutust ja varustust.	KAPO	PPA, PÄA, Vanglateenistus	Pidev tegevus	RE, välisvahendid	sama
1.8. SKA baasil arendatavas sisejulgeoleku kompetentsikeskuses on loodud radikaliseerumise ja terrorismi vastane arendussuund, mille kaudu toetatakse teadusuuringute ja analüüsides ning koolituskompetentsi toel valdkonna planeerimist ja strateegilist arendamist. Loodud on süsteemsed täienduskoolituse võimalused terrorismivastase võitlusega seotud alateemades.	SKA	SIM, PPA, KAPO, PÄA, Vanglateenistus, MTA	2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama
1.9. Loodud on lisavõimekus koostöös riigiasutuste, omavalitsuste ja erasektoriga hinnata ja maandada ohte (sh CBRN ohte) avalikus ruumis, sh kriitilise infrastruktuuri objektide kaitsemeetmete kaudu. Täiendatud on strateegilise tähtsusega objektide riskianalüüsi ja turvaplaane. Eritähelepanu on pööratud lennundusjulgeolekule ning rahvusvahelisele laeva- ja rongiliiklusele.	SIM, KAPO	KAM, PÄA, MKM, LA, KOVID, erasektor	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, muu täpsustub

Võimekus 3.1.4. CBRN⁷⁶ sündmused

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Reageerivate asutuste valmisolek CBRN sündmusteks tagatakse ühise tegutsemis- ja koostöövõime arendamise ning rahvusvahelise tugivõrgustiku toel.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): KAPO, PÄA, PPA, HÄK, KEM, KEA, MKM, MTA, RAM, SOM, TEA, KaM, RK			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE/lisavajadus/välisvahendid					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse ⁷⁷
1.1. Arendatakse CBRN juhtasutuse valmisolekut ja reageerimisvõimekust tegutseda CBRN sündmuse korral.	KAPO, SIM, KAM, RK	PÄA, PPA, KEA, TEA, HÄK, MTA,	Pidev tegevus	RE/lisavajadus/välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. CBRN ja HazMat ohuga sündmustele reageerivatele spetsialistidele on tagatud erialane taseme- ja täiendõpe. Suurendatakse esmareageerijate ohutust.	SIM	SOM, PÄA, PPA, KAPO, KEA, MTA	Pidev tegevus	RE/lisavajadus/välisvahendid	sama
1.3. Koostatud on CBRN sündmuse lahendamise plaan.	KAPO	PÄA, PPA, HÄK, KEM, KEA, MKM, MTA, RAM, SOM, TEA, KaM, RK	2022		sama

⁷⁶ CBRN (inglisekeeles Chemical, Biological, Radiological and Nuclear threats) – rahvusvaheliselt levinud lühend tähistamaks keemiliste, bioloogiliste, radioaktiivsete ja tuumamaterjalide kuritahtlikust väärkasutamisest põhjustatud ohte. CBRN sündmuste lahendamine (sh menetlemine) on KAPO pädevuses. Eesti keeles kasutatakse ka lühendit KBRT.

⁷⁷ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid käesoleva programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alameede ehk programmi tegevus 3.2. Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus

Eesmärk

Eestis on vähenenud raske ja organiseeritud kuritegevus. Õiguskaitseasutustele on loodud paremad eeldused ja tehakse tulemuslikku koostööd, pöörates seejuures tähelepanu kogu menetlusahela ühtlaselt kõrge võimekuse arendamisele.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kes hindavad oma teadlikkust küberkuritegevusega seotud riskidest heaks	52%	58% (58%)	≥ 58%	≥ 59%	≥ 59%	≥ 60%	≥ 60%	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike osakaal, kes peavad narkootikume kergelt kättesaadavaks:								Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
- Kanep	-	(24%)	-	≤ 24%	-	≤ 24%	-	
- Amfetamiin	-	(10%)	-	≤ 10%	-	≤ 10%	-	
- rahusti/uinuti arsti korralduseta	-	(12%)	-	≤ 12%	-	≤ 12%	-	
- ecstasy	-	(10%)	-	≤ 10%	-	≤ 10%	-	
- kokaiin	-	(7%)	-	≤ 7%	-	≤ 7%	-	
- dopingained	-	(7%)	-	≤ 7%	-	≤ 7%	-	
FATFi / MONEYVAL-i ehk rahapesuvastase komitee hinnang rahapesu vastase võitluse kohta	Soovitused olid peamiselt täidetud (2015).	-	-	-	Soovitused on täidetud	Soovitused on täidetud	Soovitused on täidetud	FATF-i / MONEYVAL-i hindamisraport
Korruptsioonitajumise indeks ⁷⁸ (punktides)	73	75	≥ 76	≥ 77	≥ 78	≥ 79	≥ 80	Transparency International

⁷⁸ Indeks koondab eri allikate andmeid ärivaldkonna ja riigiekspertide hinnangust avaliku sektori korruptsiooni tajumisele skaalal 1–100 punkti, kus 100 tähistab tajutava korruptsiooni puudumist.

Võimekus 3.2.1. Küberkuritegevuse vastane võitlus

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Parandatud on eeldusi koondada küberkuritegevusest tervikpilt, et oleks võimalik paremini hinnata küberkuritegevuse olukorda, ulatust, saada ülevaade tulevikusuundumustest, planeerida ennetuslikke ja menetluslikke tegevusi ja seada küberkuritegevuse vastases võitluses analüüsil põhinevaid eesmärke.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, EKEI, JUM, MKM, RIA, Prokuratuur Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid		
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Kaardistatud on olulise statistilise ja menetlusinfo kogumiseks vajalikud partnerid (Eestis ja väljaspool Eestit), loodud on kontaktivõrgustik; kindlaks on määratud ootused partneritele; läbi on räägitud koostöökohad ja vastutusala; kõige olulisemate partneritega on sõlmitud koostöökokkulepped. Samuti on ellu viidud tegevusi erasektori teadlikkuse suurendamiseks sellest, mis infot politsei vajab, mis on politsei mured ja miks on oluline politseiga koostööd teha.	PPA	SIM	2022	RE, välis- vahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. PPA-s on arendatud võimekust küberkuritegevuse keskkonna ja tulevikutrendide järjepidevaks analüüsimiseks.	PPA		2023	RE, välis- vahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Vähemalt kümnendiku võrra on kasvanud Eesti elanike hulk, kes arvavad, et teavad küberkuritegevusega seotud ohtusid ja oskavad end nende eest kaitsta. Selle alusel on võimalik eeldada, et inimesed teavad, kuidas hoiduda küberkuritegevuse ohvriks langemast.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, RIA, MKM Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid		
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. PPA on koostanud küberkelmuste ennetamise plaani.	PPA	SIM	2022	RE, välis- vahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
3. Küberkuriteo avastamise ja selle toimepanija tuvastamise tõenäosus on kasvanud ning küberkuritegude menetlemine muutunud tõhusamaks. Viie aasta keskmine Prokuratuurile saadetud juhtumite arv on suurenenud või jäänud vähemalt samale tasemele.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SKA, EKEI, JUM, Prokuratuur		
			Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid		
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
3.1. Analüüsitud on politseiametnike digikriminalistika ja IKT teadmisi ning kindlaks on määratud täienduskoolituste teemad, lähtudes töövaldkondade vajadustest rühmade kaupa (patrull, digikriminalist, menetleja, prokurör jt).	PPA, EKEI	SIM, JUM, prokuratuur	2022	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
3.2. Koostatud on täiendusõppe koolituskavad.	PPA	SKA	2022	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“
3.3. Tehtud on esimesed süsteemsed koolitused sihtrühmadele.	PPA	SKA	2023	RE, välisvahendid	sama
3.4. Välja on töötatud ühtne menetluspraktika rahvusvahelise mõõtmega küberkuritegude menetlemiseks.	PPA		2023	RE, välisvahendid	sama
3.5. Analüüsitud on politsei struktuuri, et leida lahendusi, kuidas kõige säästlikumalt ja mõjusamalt küberkuritegudega tegeleda.	PPA		2023	RE	sama
3.6. Analüüsitud on küberkuritegude uurijate lisavajadust ja Siseministeeriumile on esitatud sellest lähtudes ettepanekud.	PPA		2022	RE	sama
3.7. Arendatud on andmeanalüüsi, tehnilise analüüsi ja dekrüptimise suutlikkust.	PPA	EKEI	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
3.8. Arendatud on küberkuritegevuse menetlusvõimekust prefektuurides.	PPA		2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
3.9. Tehakse rahvusvahelist koostööd, et eemaldada veebist häiriv ja ebasobiv sisu ning peatada selle veebi jõudmine.	PPA	SIM, JUM	pidev	RE, lisavajadus	

Võimekus 3.2.2. Narkokuritegevuse vastane võitlus

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Parandatud on eeldusi narkootikumide pakkumise ja kättesaadavuse vähendamiseks Eestis, sh interneti vahendusel. Narkootikumide kättesaadavus on kooliõpilaste ja täiskasvanud elanikkonna hinnangul vähenenud.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SKA, SMIT, EKEI, JUM, SOM, MTA, TAI, Prokuratuur, RA, Vanglateenistus, teenusepakkujad Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Kaasvastutaja	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Narkootikumide pakkumise vähendamise süsteemi tehnoloogilised ja tehnilised vajadused on koondatud. Selle alusel on regulaarselt tänapäevastatud tehnilisi seadmeid, tehtud ühishankeid ja tagatud tehnika riskasutamine asutuste vahel.	PPA	MTA, RA, EKEI, Prokuratuur	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Olemas on optimaalne kogus narkootikumide avastamiseks ja narkojoobe tuvastamiseks vajalikke seadmeid.	PPA	MTA, RA, EKEI, Prokuratuur	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
1.3. Narkootikumide pakkumise vähendamisega seotud personali väljaõpet ja täiendusõpet on arendatud süsteemsemaks ja regulaarsemaks, et tagada tänapäevaste teadmiste ja oskuste olemasolu (sh iga-aastased teabevahetuse ja koostöö tõhustamise täienduskoolitused Sisekaitseakadeemias, regulaarne osalemine nii Eestis toimuvatel kui ka rahvusvahelistel koolitustel, seminaridel, konverentsidel ning muudel üritustel).	SKA	PPA, MTA, RA, EKEI, Prokuratuur, Vanglateenistus	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
1.4. Arendatud on rahvusvahelist koostööd rahvusvaheliste organisatsioonide (Europol, Interpol, CEPOL, EMCDDA, UNODC, DEA jt) ja teiste riikide õiguskaitseasutustega.	PPA	SIM, MTA, Prokuratuur	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
1.5. Välja on töötatud narkosüütegude kohta andmete kogumise süsteem (sh süüteoga seotud ained, toimepanija sotsiaal-demograafiline profiil, määratud karistused või alternatiivsed meetmed karistusele ning informatsioon nende täitmise kohta). Andmebaasid on arendatud sellisena, et eri asutuste andmed on riskasutatavad ja nende andmete põhjal on võimalik koostada ohuhinnanguid, hinnata karistuspoliitika mõju ja teha muud analüütilist tööd.	JUM	PPA, SKA, MTA, RA, EKEI, Prokuratuur, Vanglateenistus, SMIT	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
1.6. Loodud on võimalused suunata narkootikume tarvitavad süütegijad karistusmeetmete rakendamise asemel tervise- või sotsiaalteenustele (nõustamine, ravi, asendusravi, tuqiisiku teenus jt)	PPA	SIM, MTA, Prokuratuur, SOM, TAI,	2022–2023	RE, välisvahendid	sama

		teenuse- pakkujad			
1.7. Arendatud on õiguskaitseasutuste suutlikkust küberkeskkonnas (sh internetis ja tumeveebis) toimepandud narkokuritegusid uurida, tuvastada ja menetleda ning kasutada oma töös digitöendeid.	PPA	SKA, MTA, Prokuratuur, EKEI	2022–2023	RE, välis- vahendid	Sama

Võimekus 3.2.3. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Rahapesu vastase strateegilise analüüsi võimekus on tõusnud tasemele, mis võimaldab märgata ja operatiivselt reageerida tegevuste koondumistele või ümberjaotumistele, eesmärgiga tuvastada võimalikud rahapesuskeemid ja -kanalid.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, RAM, RAB, Prokuratuur, FI, JUM, Eesti Pank, MTA				
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
1.1. Arendatud on IT-süsteem, mis võimaldab Rahapesu Andmebüroo olemasolevaid andmeid strateegilise analüüsi jaoks töödelda.	RAB	SIM, Eesti Pank	2023	RE, välis- vahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Välja on töötatud seadusemuudatused, millega strateegilise analüüsi funktsioonikandja saaks ligipääsu eri ametiasutustelt andmete pärimiseks.	RAM, RAB	SIM, JUM, PPA, FI, Eesti Pank, MTA, Prokuratuur	2023	RE	sama
1.3. Suuremate riskidega, Rahapesu Andmebüroo järelevalvesektorisse kuuluvatele asutustele (äriühinguteenusepakkujad, finantseerimisasutused, virtuaalvääringu teenusepakkujad), on kehtestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks aruandekohustuslikkus ning nende esitamiseks on kasutusel asjakohane portaal.	RAB	SIM, RAM	2023	RE, välis- vahendid	RAM seonduv programm
1.4. Rahvusvaheliste rahapesu tüpoloogiate temaatilised analüüsid on koostatud.	RAB		2022–2023	RE	RAM seonduv programm
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Rahapesu Andmebüroo pädevust ja võimekust rahapesu- ja finantssanktsioonide järelevalves on parendatud. Suurenenud on järelevalve maht kohustatud subjektide üle.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): RAM, RAB				
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
2.1. Rahapesu Andmebüroo järelevalve maht rahapesu- ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses loetletud subjektide üle on kasvanud.	RAB	RAM	pidev	RE	RAM seonduv programm
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
3. Arendatud on õiguskaitseasutuste võimekust avastada ja tõkestada rahapesu kuritegusid.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, SMIT, RAB, Prokuratuur, JUM, FI, RAM, MTA, Eesti Pangaliit, RIK				
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
3.1. Uurimisasutused saavad teostada automaatpäringuid elektroonilise infopäringute ja arestide vahendamise süsteemi (e-arest) vahendusel.	RAM, SIM, JUM	PPA, Pangaliit, RIK, SMIT	2022–2024	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
3.2. Analüüsitakse seadusemuudatuse esitamise vajadust, millega piirataks rahapesu kahtlusega vara käsutamist.	RAM, SIM, JUM	PPA	2023	RE	sama
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
4. Paranenud on kohustatud subjektide teadlikkus rahapesu riskidest.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): RAB, FI, RAM				
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
4.1. Koostatud on seadusmuudatused äriühinguteenusepakkujate tegevuses rakendatavate täpsemate hoolsusmeetmete kohta.	RAM	RAB	2021–2023	RE	RAM seonduv programm
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
5. Arendatud on eeldusi terrorismi rahastamise tõkestamiseks, sh sellega seotud ametkondade võimekust.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, KAPO, RAB				
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis ei ole praegu kokku lepitud täiendavaid alategevusi.					

Võimekus 3.2.4. Korruptsiooni tõkestamine ja ennetamine⁷⁹

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Korruptsiooni tõkestamise võimekus on suur. See väljendub PPA ja Prokuratuuri senise menetlusvõimekuse taseme hoidmises, pöörates enam tähelepanu suure mõjuga korruptsioonijuhtumite avastamisele.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis ei ole praegu kokku lepitud täiendavaid alategevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Seosed programmidega
1.1 Politseis on lisavahendite saamisel tõstetud erasektori korruptsiooni uurimise alast võimekust.	PPA	SIM	2022–2025	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, ja programmid „Korruptsioonivastase tegevuskava 2021–2025“ elluviimiseks
1.2 Osaletud on koolitustel ja tutvutud teiste riikide korruptsioonikuritegude menetlemise parima praktikaga.	PPA	SIM	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
1.3 Läbi on viidud korruptsioonivaldkonna uuringuid (lisavahendite saamisel).	PPA	SIM	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Suurendatud on ennetavate tegevuste mõju korruptsioonivastases võitluses, mis väljendub era- ja avaliku sektori teadlikkuse kasvus korruptsiooni vältida.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis ei ole praegu kokku lepitud täiendavaid alategevusi.					

⁷⁹ Korruptsiooni tõkestamise ja ennetamise teemad on terviklikult kajastatud JUM koordineeritud dokumendis „Korruptsioonivastane tegevuskava 2021–2025“, siseturvalisuse programmis on ennekõike Siseministeeriumi vastutusega tegevuste ülevaade.

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
3. Suurendatud on ennetustegevuste mõju korruptsiooniriskide maandamisel.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur, RAM, kõik ministeeriumid oma vastutusvaldkonnas			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Seosed programmidega
3.1. Koostatud on Politsei- ja Piirivalveameti rotatsiooni puudutatav personalipoliitika, pidades silmas korruptsiooniriske ametikohtadel.	SIM, PPA		2023	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“
3.2. Huvide konfliktist tulenevad riskid on maandatud.	PPA, SIM, JUM	kõik ministeeriumid oma vastutuvaldkonnas	2022–2025	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, ja programmid „Korruptsioonivastase tegevuskava 2021–2025“ elluviimiseks
3.3. Suurendatud on rikkumisest teavitajate kaitset ja parandatud sellekohast teadlikkust.	JUM, SIM, RAM	PPA	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
3.4. Koostatud ja kasutusele võetud on pettuste ja korruptsiooniriskide maandamise meetodikad.	JUM	SIM, PPA, kõik ministeeriumid oma vastutus-valdkonnas, Prokuratuur	2023	RE, välisvahendid	sama

Võimekus 3.2.5. Majanduskuritegevuse vastane võitlus

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Majanduskuritegude uurimises keskendutakse eelkõige majanduskeskkonda enim mõjutavate kuritegude toimepanemisele spetsialiseerunud isikute tuvastamiseks ja nende toimepandud kuritegude menetlemisele. Selle tulemusel on selliste kuritegude kohtusse saatmise arv suurenenud.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, Prokuratuur, MTA			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. ELi finantshuve kahjustavate kuritegude uurimisvõimekust on arendatud	PPA, Prokuratuur, SIM, JUM		2022–2023	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 3.2.6. Kriminaaltulu tuvastamise ja konfiskeerimise võimekus

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Kuritegelikul teel saadud tulu arestimine ja konfiskeerimine on kasvanud.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SKA, JUM, Prokuratuur, MTA			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Koostatud on ülevaade kriminaaltulu hinnangulisest ulatusest võrdluses arestitud ja konfiskeeritud vara osakaaluga.	PPA, Prokuratuur SIM, JUM	SKA	2022–2023	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Arendatud on eeldusi kriminaaltulu tuvastamise ja tagamise suurenemiseks kriminaalasjades.	PPA, Prokuratuur	SIM, JUM	2022–2023	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama
1.3. Rakendatud on tegevusi menetlejate teadlikkuse suurendamiseks kriminaaltulu tuvastamise kohta.	PPA, Prokuratuur	SKA SIM, JUM	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Loodud on riigiülene võimekus koguda ja analüüsida teavet kriminaaltulu piirangute ja konfiskeerimise kohta.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, JUM, Prokuratuur, MTA			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
2.1 Loodud on riiklik andmebaas, kus on esitatud kriminaaltulu kasutamisele seatud piirangud ja selle konfiskeerimise juhud.	SIM, JUM	PPA, MTA, Prokuratuur	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekus 3.2.7. Inimkaubanduse tõkestamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Suurenenud on inimkaubanduse ohvrite tuvastamise ja inimkaubanduse kuritegude menetlemisega tegelevate spetsialistide teadlikkus.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, Prokuratuur, SOM, JUM			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Inimkaubanduse ohvrite tuvastamise ja kohtlemise juhendi kasutajaid koolitatakse ja juhendit kasutatakse igapäevatöös.	JUM, SOM	SIM, PPA, Prokuratuur	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Raskeid isikuvastaseid, sh inimkaubanduse kuritegusid menetlevad ametnikud osalevad töönõustamisel.	PPA, Prokuratuur		2022–2023	RE	sama
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Inimkaubanduse kuritegude menetluses rakendatakse kuritegeliku vara konfiskeerimist.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, Prokuratuur			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis ei ole praegu kokku lepitud täiendavaid alategevusi.					
Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
3. Paranenud on kriminaalmenetluste alane koostöö välismaalaste päritolumaa riikidega.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis ei ole praegu kokku lepitud täiendavaid alategevusi.					

Võimekus 3.2.8. Kriminalistika arendamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Kohtuekspertiisi ja kriminalistika suutlikkust on arendatud. Loodud on riigiülene võimekus koguda ja analüüsida kriminalistika ja kohtuekspertiisi valdkonna teavet.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): EKEI, PPA, JUM, SIM			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Arendatud on IT-süsteem, mis võimaldab koguda ja analüüsida kriminalistika ja kohtuekspertiisi valdkonna teavet.	PPA, EKEI	SIM, JUM	2022	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Digitaalkriminalistika alaste vaatluste järjekorra pikkus on lühenenud vähemalt kahe kuuni. Selleks arendatakse süsteemselt digitaalkriminalistika teenust (suurendatud on kulutõhusust, lühendatud vaatlusjärjekordi, parendatud eksperditeadmiste taset). Digitaaltõendite alusel tehtavad kohtuekspertiisid valmivad vähem kui kahe kuuga.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, EKEI, JUM			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
2.1. Loodud on digitaalkriminalistika serveripõhine kaughallatav vaatlustarkvara.	PPA, SMIT	SIM, JUM	2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
2.2. Alustatud on kriminalistikavaldkonna kvaliteedisüsteemi väljatöötamise ja meetodite akrediteerimisega, et tagada tõendite usaldusväärsus.	PPA, EKEI	SIM, JUM	2023	Välisvahendid	sama
2.3. Asitõendeid hallatakse infosüsteemide kaudu ja paberivabalt.	PPA, SMIT	SIM, JUM	2023	RE, välisvahendid	sama

Alameede ehk programmi tegevus 3.3. Objektivalve ja isikukaitse

Eesmärk

Objektide valvet ja isikukaitset on arendatud viisil, mis võimaldab toime tulla muutuvast ohupildist tulenevate ohtudega.

Mõõdikud ja täpsemad tegevused on esitatud programmi piiratud ligipääsuga dokumendis.

Alameede ehk programmi tegevus 3.4. Elanikkonnakaitse, kriisideks valmisolek ja nende lahendamine

Eesmärk

Eesti on valmis toime tulema erinevate kriisidega. Elutähtsate teenuste toimimine on tagatud igal ajal. Loodud on senisest paremad eeldused, et kriisidest põhjustatud kahjud oleksid riigile ja elanikele võimalikult väikesed.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Hädaolukorraks valmisoleku indeks	Indeks on väljatöötamisel, alg- ja sihttasemed määratakse aastal 2022.							RK
Elanike osakaal, kes hindavad heaks Eesti valmisolekut tulla toime erinevate kriisidega		(56%)	-	≥ 56%	-	≥ 60%	-	Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring
Elanike hädaolukordadeks valmisoleku indeks	45 (2019)	-	≥ 50	-	≥ 57	-	≥ 65	PÄA

Programmi tegevuse abil parandatakse kriisideks valmisolekut. Siseministeeriumi haldusala asutused hoiavad ajakohasena hädaolukorra riskianalüüsid ja hädaolukorra lahendamise plaanid, samuti on valmis abistama partnereid kriiside lahendamisel (näiteks Terviseamet ja COVID kriis). Päästeamet nõustab kohalikke omavalitsusi kriisideks valmisoleku tõstmisel. Ühtlustatakse hädaolukordadeks ja riigikaitse kriisideks valmistumise ning kriisiaegse juhtimise ja koostöö korraldust. Luuakse senisest paremad eeldused elanike hakkamasaamiseks kriisiolukordades (nt teavitustegevused, riskikommunikatsioon). Lisaks antud programmi tegevusele on ka Riigikantselei eestvedamisel ühtlustamisel hädaolukordadeks ja riigikaitse kriisideks valmistumise ning kriisiaegse juhtimise ja koostöö korraldus. On võetud suund koostada Riigikantselei eestvedamisel uus seaduse eelnõu, mis ühendab endas riigikaitse seaduse, hädaolukorra seaduse ja erakorralise seisukorra seaduse teemad.

Järgnevalt on toodud välja teadaolevad riigiülesed sihid, sh siseturvalisuse programmi kaudu planeeritav.

Võimekus 3.4.1. Ohtude tuvastamine ja riskide maandamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Riigiasutustel, omavalitsustel ja elutähtsa teenuse osutajatel on olemas terviklik ülevaade ja teadmine võimalikest ohtudest, mis on aluseks riskide analüüsimisel, maandamisel ning kriisideks valmistumisel.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, SKA, RK, HTM, hädaolukorra riskianalüüside koostamisega seotud asutused (PÄA, PPA, RIA, VTA, TEA, KEA, KAPO), elutähtsa teenuse osutajad (ETO), elutähtsat teenust korraldavad asutused (ETKA), kohalikud omavalitsused

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Koostatud on terviklik ohu- ja riskipilt ning selle koostamise metoodika ja korraldus.	RK	Ministeeriumid	2023	Välisvahendid	täpsustub
1.2. Koostatud on elutähtsate teenuste ristsõltuvuste ja haavatavuste ülevaade ning selle koostamise metoodika ja korraldus.	RK	Ministeeriumid	2024	RE/välisvahendid	täpsustub
1.3. Ajakohastatud on elutähtsate teenuste loetelu ja selle uuendamise korraldus.	RK	Ministeeriumid	2025	RE	täpsustub
1.4. Täiendatud on hädaolukorra riskide maandamis- ja leevendusmeetmete otsustusprotsessi ja on rakendatud meetmeid, et andmepõhiselt planeerida investeeringuid ja tegevusi või võtta kaalutletud riske.	RK	Ministeeriumid	2024	RE/välisvahendid	täpsustub
1.5. Hädaolukorra riskianalüüsid on regulaarselt ajakohastatud.	HOS i alusel määratud asutused, kes vastutavad hädaolukorra riskianalüüsi koostamise eest (PÄA, PPA, KAPO, Põllumajandus- ja Toiduamet, Keskkonnaamet, Terviseamet, RIA, Eesti Pank ja KOV-d)		pidev		Siseturvalisuse programm ja seonduvad teiste tulemusvaldkondade programmid

Võimekus 3.4.2. Kriisideks valmistumine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Tagatud on elutähtsate teenuste ja riigi kriitiliste funktsioonide toimepidevus.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, MKM, SOM, Eesti Pank, KAM, RAM, KEM, SKA, OSPA, omavalitsused (ETKA) ja elutähtsa teenuse osutajad (ETO), ministeeriumid Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused, kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Loodud on võimekus seirata ja prognoosida elutähtsate teenuste ning riigi kriitiliste funktsioonide kriisiaegset toimimist.	RK		2025	RE/välisvahendid	täpsustub
1.2. Ühtlustatud on KOV üksuste ülesanded elutähtsate teenuste korraldamisel.	RK		2022	RE	täpsustub
1.3. Rakendatud on meetmeid elutähtsate teenuste osutajate ja avaliku sektori vahelise infovahetuse ning koostöö kindlustamiseks.			Pidev	RE/välisvahendid	täpsustub
1.4. Rakendatud on meetmeid esmatähtsate kaupade varustuskindluse ja oluliste teenuste toimepidevuse kindlustamiseks.			Pidev	RE/välisvahendid	täpsustub
1.5. Suurendatud on avaliku sektori toimepidevust.			Pidev	RE/välisvahendid	täpsustub

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
2. Riik on valmistunud hädaolukordade lahendamiseks ja lahendamise võimekus vastab ähvardavatele ohtudele.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, RK, SOM, PPA, PÄA, ministeeriumid, täidesaatva riigivõimu asutused, omavalitsused Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
2.1. Koostatud on riigi kriisideks valmisoleku aruanne (sh kriisivõimekuste ülevaade) ning selle koostamise metoodika ja korraldus.	RK		2025		täpsustub

2.2. Ühtlustatud on hädaolukordadeks ja riigikaitse kriisideks valmistumise ning kriisiaegse juhtimise ja koostöö korraldus.	RK		2023		täpsustub
2.3. Suurendatud on asutuste valmisolekut kriiside lahendamiseks.			pidev		täpsustub
2.4. Suurendatud on varjumise ja ulatusliku evakuatsiooni elluviimise ning evakuatsioonikohtades elanike majutamise võimekust.	PÄA	KOV, PPA	2024		täpsustub
2.5. Suurendatud on võimekust kriisides massiliselt hukkunudega tegutsemisel.	SIM		2024		täpsustub
2.6. Korraldatud on üleriigiline kriisireguleerimisõppus.	RK		2023		täpsustub
2.7. Suurendatud on psühhosotsiaalse kriisiabi võimekust ning sätestatud selle korraldus.	SOM		2024		täpsustub
2.8. Hädaolukorra lahendamise plaanid on regulaarselt ajakohastatud.	HOS i alusel määratud asutused, kes vastutavad hädaolukorra lahendamise plaani koostamise eest (PÄA, PPA, KAPO, Põllumajandus- ja Toiduamet, Keskkonnaamet, Terviseamet, RIA, Eesti Pank ja KOV-d)		pidev		Siseturvalisuse programm ja seonduvad teiste tulemusvaldkondade programmid
2.9. Regulaarselt korraldatakse kriisireguleerimise õppusi.	PÄA, PPA, KAPO, Põllumajandus- ja Toiduamet, Keskkonnaamet, Terviseamet, RIA, Eesti Pank ja KOV-d		pidev		Siseturvalisuse programm ja seonduvad teiste tulemusvaldkondade programmid

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Loodud on paremad eeldused elanike käitumiseks kriisiolukordades.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, HÄK, Riigikantselei, HTM, MKM, KAM, VÄM, MEM, RiKS, Riigiasutused, kellele valitsus on pannud riskikommunikatsiooni ülesande (PPA, PÄA, KeA, TEA, RIA, VeTa, KAPO), elutähtsat teenust korraldavad asutused, kes on määratud seaduses (MKM, Eesti Pank, SOM ja KOVd, kus on üle 10 000 elaniku)

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, milles planeeritakse
3.1. Elanikkonna kriisivalmiduse ja -teadlikkuse hindamiseks on perioodiliselt tehtud seireuuringuid.	PÄA	RK, SIM, KAM, HOS-i alusel määratud asutused, kes vastutavad riskikommunikatsiooni eest	pidev	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
3.2. Kriisiolukordadeks valmisoleku suurendamiseks on koostatud vajalikud teavituse- ja koolitusmaterjalid ning need on tehtud kättesaadavaks sobivates kanalites.	SIM, HOS-i alusel määratud asutused, kes vastutavad riskikommunikatsiooni eest	RK, VÄM, KAM	pidev	RE, lisavajadus	sama

Võimekus 3.4.3. Kriisijärgne taastamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Kriisijärgsete kahjude leevendamiseks on riigiasutused, omavalitsused ja ettevõtted paremini valmistunud.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, RAM, KEM, SOM, KOV-id, Eesti Pank, RK, HO-d juhtivad asutused, ETO-d, ministeeriumid
	Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Koostatud on kriisijärgsete taastamistegevuste põhimõtted ja korraldus.	RK	ministeeriumid, ETO-d, KOV-id, Eesti Pank, HO-d juhtivad asutused	2023	RE	täpsustub
1.2. Koostatud on kriisikahjude hindamise metoodika ja korraldus.	RK	RAM, HO-d juhtivad asutused	2023	RE, lisavajadus	täpsustub
1.3. Loodud on kriisiolukordades peavarjuta jäänud suure hulga inimeste abistamise võimekus.	SOM		2025		täpsustub

Alameede ehk programmi tegevus 3.5. Piirihaldus

Eesmärk

Eesti piir kui Euroopa Liidu välispiir on valvatud ja kaitstud ning see on piisav julgeoleku tagamiseks. Tõkestatud on piiri ebaseaduslik ületamine, ebaseaduslikud toimingud piiri lähedal, inimkaubandus ja salakaubavedu. Eesti piiril on tagatud reisijasõbralik piirikontroll, mis vastab Schengeni ühtse viisaruumi nõuetele.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kelle hinnangul on Eesti välispiir hästi kaitstud	61%	≥ 60% (64%)	≥ 62%	≥ 63%	≥ 64%	≥ 65%	≥ 65%	Riigikaitse avaliku arvamuse uuring; KAM
Merepiiri kaetus tehnilise seirega	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	PPA
Maismaapiiri (sh Peipsi järv ja Narva jõgi) kaetus tehnilise seirega	52%	≥ 52% (52%)	≥ 52%	≥ 52%	≥ 52%	≥ 52%	≥ 65%	PPA

Võimekus 3.5.1. Piirikontroll, riigipiiri valvamine ja kaitse, piiriolukorra info haldamine ning operatiivkoostöö

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Suurendatud on piiri valvamise ja kaitsmise ning piiride seire kvaliteeti, et tõkestada ebaseaduslikku piiriületust, inimkaubandust ning salakaubavedu Eestisse piiripunktide kaudu ja piiripunktide vahelisel alal. Piirihalduses kasutatakse võimalikult innovaatilisi lahendusi, tagatud on infosüsteemide arendused, koostalitlusvõime ning jätkusuutlik arendamine.			Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, SIM, SMIT, MTA, KV, KL		
			Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid		
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Valmis on ehitatud Idapiiri maismaaosa taristu ja tehniline seiresüsteem ning korraldatud on selle hooldus.	PPA	SIM, SMIT	2022–2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Parendatud on maismaa- ja merepiiri seirevõimet ning on tagatud seiresüsteemide koostalitlusvõime ja infovahetus.	PPA, SMIT	SIM	2022–2026	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.3. Suurendatud on öövaatluse võimekust.	PPA		2022–2023	RE, välisvahendid	sama
1.4. Parendatud on suutlikkust reageerida piiriintsidentidele.	PPA		2022–2023	RE, välisvahendid	sama
1.5. Tagatud on maismaa-, õhu- ja veesõidukite alaline valmisolek.	PPA	SIM	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
1.6. Tagatud on valmisolek Schengeni sisepiiridel kontrolli taastamiseks ja välispiiril kontrolli tugevdamiseks.	PPA, SMIT	SIM, KV, KL, MTA	2022–2023	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.7. Tõhustatud on ebaseadusliku immigratsiooni tõkestamist ka põhja- ja lõunapiiril.	SIM	KAM, KEM, MEM, MKM, RAM, VÄM	2022	RE	sama
1.8. Mereseiresüsteemi taristu on uuendatud.	PPA	SIM	2021–2022	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.9. Mereseiresüsteemi radarid on uuendatud ning tagatud on mereseiresüsteemi jätkusuutlikkus ja toimepidavuse.	PPA	SIM, KAM, KEM, MKM, RAM, MEM	2024–2025	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.10. Koostöös partneritega on sisutatud piirikaitse ülesanne, soetatud selle täitmiseks vajalik varustus ning viidud läbi vastavad koolitused	PPA	SIM, KAM, KV, KL	2024–2025	RE, lisavajadus	sama

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Piirikontroll vastab Schengeni õigustiku nõuetele, arvestab piiriliikluse mahtu ja intensiivsust ning on reisijasõbralik.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): PPA, SIM, SMIT, SKA, VÄM, RAM, MKM, MTA, KV, VTA

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
2.1. Luhamaa ja Koidula piiripunkti taristut on arendatud ja tehnoskeeme muudetud.	RAM, SIM, MKM	PPA, MTA	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
2.2. PPA ja MTA vahel on laiendatud koostööd piiri- ja tollikontrolli tegemisel.	PPA, MTA	SIM, RAM	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
2.3. Tagatud on piisav isikkoosseis piirihalduse korraldamiseks, sh isikkoosseisu pidev koolitamine.	PPA, MTA	SIM, RAM	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
2.4. Suurendatud on automaatse piirikontrolli osatähtsust. Välja on töötatud ja/või kasutusele võetud innovaatilisi IT-lahendusi ning tagatud nende jätkusuutlikkus.	PPA, SMIT	SIM	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
2.5. Tagatud on piiriületajate põhiõiguste tagamine, rõhuasetusega isikuandmete kaitsel, rahvusvahelise kaitse taotlejate, haavatavate isikute ja saatjate alaealiste õiguste kaitsel.	PPA, MTA	SIM	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
2.6. Osaletakse Euroopa Liidu Piiri- ja Rannikuvalve Ameti operatsioonidel, koolitustel jm.	SIM	PPA, SKA	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
2.7. Arendatud on piirihalduseks vajalikke infosüsteeme, tagatud koostalitlusvõime ning jätkusuutlikkus, sh EL sisenemise ja väljumise süsteem, EL-i reisilubade süsteem.	PPA, SMIT	SIM, MTA, RAM, VTA, KV, VÄM	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, muu täpsustatakse
2.8. Piirikontrollis on kasutusele võetud biomeetrilistel andmetel põhinev isikute tuvastamine.	PPA, SMIT	SIM	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
2.9. Tõhustatud on koostööd vedajatega.	PPA	SIM, RAM	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, muu täpsustatakse

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

3. Parendatud on välispiiri olukorrapildi analüüsimise ja info vahetamise suutlikkust, et tagada piisav teave sündmuste ennetamiseks, neile reageerimiseks ja koostöö korraldamiseks.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: PPA, SIM, SMIT, MTA, VÄM, VTA, KV

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
3.1. Koostatud on piirihalduseks vajalikke analüüse ning arendatud tooteid ja analüütilist võimekust.	PPA	SIM, SMIT	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
3.2. Korraldatud on regulaarselt õppusi, testitud valmisolekut ja arendatud kriisiplaane.	PPA	SIM, SMIT	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
3.3. Tagatud on teabe automaatne töötlemine ja kasutamine teenistuse planeerimisel.	PPA, SMIT	SIM	2022–2023	RE, välisvahendid	Sama
3.4. Koostöös partneritega on tagatud teadlikkus piiriolukorrast.	PPA, SMIT	SIM, MTA, VTA, KV, VÄM	2022–2023	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, „muu täpsustub“
3.5. Tõhustatud on koostööd naaberriikidega, sh piiriesinduse tegevuses.	PPA	SIM, VÄM	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
3.6. Tõhustatud on koostööd sisserände lähteriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega.	PPA	SIM, VÄM	2022–2023	RE, välisvahendid	sama
3.7. Sisepiiridel on tõhustatud Schengeni kompensatsioonimeetmete rakendamist.	PPA	SIM, MTA	2022–2023	RE, välisvahendid	sama

MEEDE 4. EESTI ARENGUT TOETAV KODAKONDSUS-, RÄNDE- JA IDENTITEEDIHALDUSPOLIITIKA

EESMÄRK: Eesti kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika on usaldusväärsed, innovaatilised ja inimesekesksed, toetades Eesti arengut, ühiskonna sidusust ja toimimist ning tagades siseturvalisust.

Kokkuvõte

Peavastutaja	Siseministeerium
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes	Politsei- ja Piirivalveamet, Kaitsepolitseiamet, Siseministeeriumi Info-tehnoloogia- ja arenduskeskus, Sisekaitseakadeemia
Kaasvastutajad või programmi eesmärkide saavutamisse panustajad, kes ei planeeri oma teenuste raha selles meetmes	Kultuuriministeerium, Rahandusministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Välisministeerium, Justiitsministeerium, Riigikantselei, Sotsiaalministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium <i>Nimetatud pooltega seonduv on lisatud dokumenti informatiivselt, et anda valdkonnast terviklikum ülevaade, kuid nende täpsemad tegevused, teenused ja raha on kavandatud mujal.</i>
Meetme lühikokkuvõte	Meetmes keskendutakse kodakondsuspoliitika, Eestisse elama asumise ja Eestis ajutise viibimise poliitika, varjupaigapoliitika, migratsioonijärelevalve ja tagasisaatmispoliitika kujundamisele ja elluviimisele. Samuti käsitletakse programmis rahvastikuhalduse seisukohalt põhitähtsusega identiteedihaldus- ning isikut tõendavate dokumentide poliitika kujundamist ja elluviimist. Meede koosneb kolmest alameetmest ehk programmi tegevusest: Rände- ja kodakondsuspoliitika kujundamine ning elluviimine Migratsioonijärelevalve Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide välja andmine

Meetme mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Elanike osakaal, kes peavad sisseärännet riigi peamiseks mureks	12%	≤ 12% (15%)	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 12%	≤ 10%	Standard Eurobaromeeter
Teistest rahvustest isikute hulgas tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaal	39%/ 47% ⁸⁰ (2017)	≥ 40%/ 55%	≥ 40% /55%	≥ 40%/ 55%	≥ 40%/ 55%	≥ 40%/ 55%	≥ 40%/ 55%	integratsiooni monitooring
Elanike osakaal, kes hindavad Eesti valmisolekut tulla toime ulatusliku põgenike sisseändega heaks	36% (2018)	≥ 36% (37%)	≥ 36%	≥ 36%	≥ 36%	≥ 36%	≥ 40%	STU
Turvalist identiteeti kasutavate inimeste osakaal elektrooniliselt identiteeti (eID-d) ⁸¹ omavatest isikutest	70%	≥ 70% (65%)	≥ 70%	≥ 70%	≥ 70%	≥ 70%	≥ 74%	„Eesti infoühiskonna arengukava 2020“ mõõdik
E-taotluskeskkonnas taotletavate toiminguliikide osakaal kõikidest identiteedi- ja rändevaldkonna toiminguliikidest		(33%)	≥ 45%	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	≥ 50%	PPA
Rahulolu Eesti kodaniku isikut tõendava dokumendi taotlemise e-teenusega		(91%)	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	≥ 85%	PPA

Olukorra analüüs

Eesti kodakondsus-, identiteedihaldus- ja rändepoliitika valdkonnad on seotud maailmas viimase kümnendi jooksul esile kerkinud mitme trendiga, mis suure tõenäosusega jätkuvad ning süvenevad ka tulevikus. Nendest tulenevad võimalused kui ka riskid mõjutavad nii otseselt kui ka kaudselt Eesti arengut toetava kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitika meetmes kirjeldatud valdkondade poliitikate kujundamist ja elluviimist.

Statistikaameti rahvastikuproгноosi alusel väheneb seniste trendide jätkumisel Eesti rahvaarv järgmise ligi 30 aasta jooksul negatiivse loomuliku iibe ja välisrände saldo tõttu 125 000 inimese võrra ning 2040. aastal elab Eestis 1 195 000 inimest⁸². Lisaks vähenemisele on suundumuseks ka rahvastiku vananemine. Tööealiste osakaal rahvastikus väheneb järk-järgult: kui 2015. aasta alguses oli umbes 800 000 tööealist inimest (vanuses 20–64), siis 2040. aastaks on see vähenenud 160 000 inimese võrra. Samamoodi väheneb vananemise tõttu Euroopa Liidu liikmesriikide rahvastik, mis toob kaasa vajaduse tööjõu kättesaadavuse suurendamiseks ning siin konkureerivad liikmesriigid nii teiste maailma riikide kui üksteisega.

Samas tuleb arvesse võtta, et kodakondsus- ja rändepoliitika valdkondade seadusandlikku ja poliitilist keskkonda mõjutavad otseselt nii Vabariigi Valitsuse (sh valimistsükli) ja Euroopa Liidu prioriteedid (sh valimistsükli) kui ka liikmesriikides kui ka EL-i institutsioonides, kui ka Eesti ja teiste EL naaberriikide

⁸⁰ tugev identiteet 39%, keskmine identiteet 47%

⁸¹ Kasutajaks loetakse viimase aasta jooksul vähemalt ühe korra eID-teenuse kasutaja (kasutamise all peetakse silmas nii autentimist kui ka allkirjastamist).

⁸² Statistikaamet. Veebis kättesaadav aadressil <https://www.stat.ee/pressiteade-2014-022>.

stabiilsus. Samuti on meetme „Tõhus rahvastikuhaldus“ valdkonnad seotud üleilmsete riikide vaheliste kokkulepetega, näiteks globaalse pagulasraamistiku⁸³ ning ränderaamistikuga⁸⁴. Sisserände lähteriikide (eelkõige Aafrika ja Aasia, sh Lähis-Ida riikide) nõrk poliitiline stabiilsus ning majanduslik olukord, samuti looduskeskkonna elamiskõlblikkuse vähenemine, riikide vaheline konkurents loodusressursside (vesi, viljakas maa) pärast ja looduskatastroofide sagenemine mõjutavad nii rändevoogusid kui lähte-, transiit- ja vastuvõtivate riikide poliitikaid. Rändetrendidele, sh sellele millise profiiliga inimesed rändavad ja millist tuge nad sihtriikides vajavad, avaldavad otsest mõju ka rahvaarvu ja noorte osakaalu kasv paljudes riikides, eeskätt Aafrika ja Aasia riikides.

Konfliktid Euroopa naabruses ning kehvad majanduslikud tingimused mitmes Aafrika, Lähis-Ida ja Aasia riigis võimaldavad ühest küljest seadusliku rände soodustamist, et vähendada tööealise rahvastiku vähenemisest tingitud puudujääke tööturul. Teisalt on eri konfliktide tõttu sunnitud oma kodudest lahkuma ja varjupaika otsima rekordiline hulk rahvusvahelise kaitse taotlejaid, kes enamasti vajavad iseseisvaks toimetulekuks läbimõeldud teenuseid ja tuge. Samuti võib Euroopa lähiümbruses valitsevast ebastabiilsusest lähtudes suureneda ebaseaduslik sisseränne Eestisse ja EL-i ning halvimal juhul korduda suurte sõjaliste konfliktide tõttu 2015. aastal eskaleerinud rändekriis. Arvestades kõikide nende arengujoontega, tuleb nii võimaluste realiseerimiseks kui ka riskide ennetamiseks ja maandamiseks tegutseda juba praegu.

Maailma Turismiorganisatsiooni⁸⁵ andmete kohaselt kasvab piiriüleste reisijate arv 1,2 miljardilt inimeselt 2030. aastaks 1,8 miljardini. Kui praegu saab Euroopa Liidus viisavabalt reisida umbes 1,4 miljardit inimest ligikaudu 60 maailma riigist, siis võib prognoosida Schengeni piiri ületavate viisavabalt reisivate kolmandate riikide kodanike arvu kasvu edaspidi. Ühest küljest toetab see majanduse arengut, teisalt aga toob kaasa suurema surve rändekontrolli süsteemidele ja järelevalve tegemisele.

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi *IKT*) mõju riikide majanduse konkurentsivõimele, ühiskondlikule heaolule ja riigivalitsemisele on raske üle hinnata. Uuringufirma McKinsey andmetel annab ainuüksi internet 21% sisemajanduse kogutoodangu kasvust, kusjuures 75% sellest traditsioonilistes majandusharudes. Arengufondi analüüsi järgi võib sel kümnendil IKT-sektori loodav majanduskasv olla Eestis 0,9–1,3%. IKT suurenev roll majanduse arengus võimaldab muuta nii identiteedihalduse kui ka muude valdkondade teenuste pakkumise peaaegu paberivabaks. Järjest enam suureneb nende teenuste arv, kus inimesel on vaja end tõsikindlalt identifitseerida. See omakorda tähendab, et üha enam tekib eraettevõtjaid, kes identiteedihalduse võimalusi arendama või kasutama hakkavad.

Isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihaldusvaldkonda mõjutavad ülemaailmsed trendid, nagu internetiühenduse ning mobiilside kättesaadavuse ja kasutamise kasv, tahvelarvutite ja nutiseadmete levik ning IKT kasutamise oskused ja võimalused (tehisintellekt, pilvetehnoloogia, suurandmed, plokiahela tehnoloogia), majanduse ja äritegevuse üleilmastumine, inimeste mobiilsus ja ränne. Sealhulgas on üha levinumad asukohast sõltumatud töökohad ning suurenev vajadus teha toiminguid e-keskkonnas, sh end digitaalselt autentida ja digitaalne allkiri anda. Teenuste üldist pakkumist mõjutab Euroopa ühtne digiturg. Kuritegevuse surve, sealhulgas küberkuritegevuse kasv⁸⁶ ning selle ja identiteedivarguste levik maailmas, loovad aga vajaduse tagada turvalised tehnoloogilised lahendused, toimetulek võimalike ohtude ja riskidega ning tõsikindel identiteedihaldus.

Samuti tuleb isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihaldusvaldkonna poliitikakujundamises arvestada rahvusvaheliste, sh EL-i kohustustega (näiteks e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste ehk eIDAS määrus). Poliitikakujundamisega luuakse aluspõhimõtted, kohustused ja tingimused ülepiiriliste e-teenuste kasutamiseks ja digitaalallkirja tunnustamiseks ning vastavus rahvusvahelistele standarditele ja normidele. Nii Eesti isikut tõendavate dokumentide kasutajate kui ka e-riigi ja selle süsteemis olevate andmebaaside (sh on üks vanemaid andmebaase Eesti rahvastikuregister) seisukohalt on oluline, et viimase

⁸³ Lisateave: <https://refugeesmigrants.un.org/refugees-compact>

⁸⁴ Lisateave: <https://refugeesmigrants.un.org/migration-compact>

⁸⁵ World Tourism Barometer

⁸⁶ McAfee ja Washingtoni Strateegiliste ja Rahvusvaheliste Uuringute Keskuse (CSIS) koostatud raportis on leitud, et küberrünnakute põhjustatud kulu on alates 2014. aastast kasvanud. Toona hinnati kahjudeks 445 miljardit dollarit aastas. Praegu läheb üle kogu maailma see maksma 600 miljardit dollarit aastas. Küberintsidenditest teatamise arv on järsult kasvanud ka Eestis.

kümne aasta jooksul muutunud ja jätkuvalt muutumas ootused ja nõudlus igapäevatoimetuste tegemiseks mugavate ja kliendisõbralike e-kanalite kaudu.

Eestis kasutatakse elektroonset ID-d harukordselt palju, mis muudab igapäevase asjaajamise oluliselt lihtsamaks⁸⁷, aga teisalt tekitab surve erinevate süsteemide (isikut tõendavate dokumentide väljaandmine, identiteedihaldus, sh amortiseerunud ja iganenud andmebaasid) toimimise tagamiseks⁸⁸, kuivõrd ilma digitaalset dokumenti kasutamata oleks riigi erinevate valdkondade toimimine ohus, kui mitte võimatu.

Rändeprotsessid ja identiteedihaldusega seotud arengusuundumused on ülemaailmsed ja seetõttu on tõhusa rahvastiku halduse meetme alavaldkondade peamised väljakutsed saavutada eesmärgid pidevalt muutuv keskkonnas, arvestades maailmas, EL-is ja Eestis toimuvat. Kuigi enamik meetmes kokkulepitud tegevusi on jätkutegevused „[Siseturvalisuse arengukavast 2015–2020](#)“, on olulised uued märksõnad vajadus ja soov leida innovaatilisi ja kliendikeskseid lähenemisi, et soodustada kvalifitseeritud sisserännet, luua olemasolevate ja uute siseturvalisuse valdkonna andmebaaside koostalitlusvõime kui ka arendada ja ajakohastada IKT valdkonda. Kõik see on vajalik, et soodustada seaduslikku rännet, optimeerida menetluskoormust, tagada e-riigi jätkusuutlikkus, pakkuda kliendikesksemaid teenuseid, kuid ka selleks, et ennetada ja avastada ebaseadusliku rände juhtusid ning tagada avalik kord ja julgeolek.

Ränne

Eesti sisserändepoliitika põhieesmärk on soodustada nende välismaalaste Eestisse tulekut, kes annavad ühiskonnale kõrget lisandväärtust ning kelle siinviibimine on kooskõlas avalike huvide, EL-i õiguse ja põhivabadustega. Teiseks on vaja ära hoida ebaseaduslikku rännet ja korraldada riigis seadusliku aluseta viibivate välismaalaste kiire tagasisaatmine, et tagada turvalisus, avalik kord ja riigi julgeolek.

Majanduses viimastel aastatel toimunud muutused: ekspordi osatähtsus ettevõtluses on senisest suurem, kvalifitseeritud töötajaid eeldavate töökohtade arv on kasvanud ning riigi eesmärk suurendada konkurentsivõimeliste, lisandväärtust loovate ning teadus- ja arendustegevusel põhinevate ettevõtete osakaalu, on tinginud suurema nõudluse kõrgelt kvalifitseeritud välistööjõu järele. Kui tööjõupuudust on teatud määral võimalik leevendada tootmisprotsesside automatiseerimise ja mehhaniseerimisega, ei ole ainuüksi tööjõu kasutamise ja töörollide ümbervaatamine piisav lahendus, arvestades, et tööealiste elanike arv väheneb ka edaspidi.

Järgmiste aastate oluline märksõna on ka **tööjõu mobiilsus**. Kvalifitseeritud tööjõud on järjest mobiilsem ja nende ränne ei toimi klassikalisel punkti A punkti B põhimõttel. Traditsioonilised töötamise reeglid ei pruugi tööjõu mobiilsusele vastata. Kuna kvalifitseeritud töötajate pärast konkureerivad kõik maailma riigid, peab Eesti leidma viise neid siia meelitada. Eri tasanditel võetud sammud on suurendanud Eesti atraktiivsust tippspetsialistide silmis ning parandanud nende võimalusi Eestisse elama, õppima ja tööle asuda. Muutused maailmas ja tööturul on tinginud olukorra, kus kehtiv regulatsioon seab tippspetsialistide meelitamisele ning nende siin hoidmisele olulised piirangud. Tasakaalustamiseks Eesti rahvaarvu vähenemist, tuleb soodustada ka Eesti majandusele kõrget lisandväärtust loovate välismaalaste, nagu tehnikateaduste spetsialistide, ettevõtlusega tegelevate erresidentide ja investorite Eestisse elama asumist. Peale tippspetsialistide on suurenenud Eestis vajadus ka suurt lisandväärtust loova oskustööjõu järele. Neid võib olla vaja nii hooajaliselt kui ka püsivalt. Samaaegselt tuleb aga tagada Eesti tööjõuturu jätkusuutlikkus ja konkurentsivõime ning vältida tuleb välismaise odavtööjõu massilist ärakasutamist. Nende teemade edendamisel on mh oluline, et „Sidusa Eesti arengukava 2030“ elluviimisel tegeletakse kohanemise toetamisega, mis on vajalik nii lühikest kui pikka aega Eestis viibivate sisserändajate puhul. Pikemaks ajaks Eestisse elama asujate puhul tarvis senisest enam läbi mõelda süsteemsed lõimumistegevused, sest nad mõjutavad Eesti püsielanikkonna koosseisu pikemas perspektiivis. Teistest enam peab tähelepanu pöörama nendele sisserändajatele, kelle tugistruktuurid Eestisse saabumisel on nõrgemad, näiteks pererändega saabujad. Oluline on kaasata tööjõuturule needki inimesed, kes on Eestis omandanud kõrghariduse ning seetõttu juba enne tööle asumist teatud määral

⁸⁷ Nii kodanikud kui ka ettevõtjad leiavad, et avalikud e-teenused aitavad neil säästa raha ja aega ning avalike teenustega ollakse üldiselt rahul. 2012. aastal väljendas e-teenustega rahulolu 76% ettevõtjatest ja 67% kodanikest

⁸⁸ Elektrooniline isikutuvastus ning digitaalalkirja andmine on elutähtis teenus (hädaolukorra seaduse § 36, lõige 1 punkt 8).

kohanenud ja ühiskonda lõimunud. Lisaks eelnevale peab arvestama ka järjest suureneva välismaal elavate Eesti kodanike tagasipöördumisega⁸⁹.

Eesti inimeste vastuvõtlikkus sisserändesse on mitmesuguste hirmude ja eelarvamuste tõttu vähene, mistõttu on muutunud keeruliseks soodustada nii välismaiste tippspetsialistide värbamist, rahvusvahelise kaitse saajate vastuvõtmist ja muude eri sisseränderühmade Eestisse saabumist, nt välistudengid. Vastuvõtva ühiskonna avatus sisserändajate suhtes mõjutab aga oluliselt kvalifitseeritud välisspetsialistide soovi siia elama asuda. Samuti on avatud suhtumisega ühiskondades uussisserändajatel kergem kohaneda ja lõimuda ning pingete tekkimise risk ühiskonna eri gruppide vahel on väiksem⁹⁰.

Rahvusvahelise kaitse taotlejad ja saajad

Lisaks tavarände korras saabunud rahvusvahelise kaitse taotlejatele on Eesti rahvusvaheliste kohustuste täitmiseks 2015–2017. aastate rändekava ja Euroopa Komisjoni 2017. aasta üleskutse alusel kokku ümberasustanud ja -paigutanud 213 inimest. Eesti on lugenud 2015–2017. aastate Euroopa Liidu rändekava ja Euroopa Komisjoni 2017. aasta üleskutse ning Vabariigi Valitsuse 14.12.2017 otsuse alusel kokkulepitud tegevused lõppenuks ning ümberasustamisega 2020. aastast alates jätkatud ei ole. Rahvusvaheliste vägede väljatoomine Afganistanist ja Talibani võimuletulek seal muutis järsult julgeolekuolukorda. Sellega seoses otsustas Vabariigi Valitsus 19.08.2021 Afganistanist Eestisse 2021. aastal ümber asustada või ümber paigutada kuni 30 rahvusvahelist kaitset vajavat inimest, kellest 14 inimest jõudis Eestisse 2021. aasta sügisel. Seega on suurenenud nende inimeste hulk, kellel on pärast Eestisse jõudmist vaja pikaajalisi süsteemseid kohanemist ja sotsiaalmajanduslikku lõimumist toetavaid teenuseid, mis arvestavad nende mitmesuguseid eripärasid ja aitavad Eestis iseseisvalt toime tulla. Kohanemist puudutavat käsitletakse „Sidusa Eesti arengukava 2030“ dokumendis ja selle elluviimiseks suunatud programmides.

Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja selle saanud inimeste arvu suurenemine ning ümberasustamine ja -paigutamine on olnud uus kogemus Eesti riigile ja ühiskonnale. Kuna järgmise kümne aasta prognoos näitab, et nii nagu mujal Euroopas, suureneb lisaks rahvusvahelise kaitse taotlejate arvule ning erinevatele ümberasustamise ja -paigutamise algatustele, ka haavatavate inimeste hulk nii kaitse taotlejate kui ka selle saajate hulgas. Samuti sisserändajate profiil mitmekesisustub, mistõttu tuleb ka edaspidi olla valmis järgmisteks tegevusteks:

1. tagada menetluste väga hea kvaliteet, avalik kord, julgeolek ning Eesti valmisolek täita EL-i ja rahvusvahelisest õigusest tulenevaid kohustusi, muu hulgas avastada võimalikke varjupaigasüsteemi väärkasutamise juhtumeid.
2. olla valmis rahvusvahelise kaitse saajatele tagama vajalikud vastuvõtutingimused, et toetada nende iseseisvat toimetulekut, kohanemist, hilisemat lõimumist, sh kindlustada lastele kohustuslik kooliharidus, ja panustamist Eesti ühiskonda, vältimaks territoriaalselt isoleeritud kogukondade tekkimist (neid tegevusi käsitletakse täpsemini arengukavas „Sidusa Eesti arengukava 2030“).

Veel on tähtis suurendada valmisolekut võimalikuks suurenenud rändesurveks Eestis ja võtta EL-i ühtse varjupaigasüsteemi reform üle Eesti õigusesse.

Ebaseadusliku rände tõkestamine

Eesti ühiskonda panustavate inimeste sisserände tingimuste lihtsustamise kõrval on viimastel aastatel suurenenud oht välismaalaste ebaseaduslikuks Eestis viibimiseks, viisade ja elamislubade väärkasutamiseks ning siin ebaseaduslikuks töötamiseks. Suurenenud nõudlus välistööjõu järele on rohkendanud välismaalaste ebaseadusliku Eestis töötamise juhtusid ja olukordi, kus hoitakse kõrvale Eesti tööturu kaitse mehhanismidest lähtuvast tegevusest ja tööjõumaksude tasumisest. Seega on oluline jätkata ebaseadusliku töötamise ennetamiseks ja tõkestamiseks vajalike tegevuste elluviimisega.

⁸⁹ Kohanemise, lõimumise ja tagasipöördumise teemasid käsitletakse praegu koostamisel olevas arengukavas „Rahvastik ja sidus ühiskond“. Eestisse tagasipöördujate teemaga tegeletakse Eestis praegu rahvuskaaslaste programmi raames. „Rahvuskaaslaste programm 2014–2020“ on veebis kättesaadav aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/rahvuskaaslaste_programm_2014_2020.pdf (30.05.2019).

⁹⁰ Kohanemist ja lõimumist käsitletakse „Sidusa Eesti arengukava 2030“.

Tõhus migratsioonijärelevalve (sh välismaalaste ebaseadusliku töötamise ennetamine) eeldab usalduslikke partnerlussuhteid isikutega, kes peavad kontrollima välismaalase riigis viibimise seaduslikkust, ning teiste liikmesriikidega, kust välismaalane võib Eestisse saabuda. Tähtis on motiveerida välismaalastega kokkupuutuvaid partnereid ja teisi EL-i liikmesriike koostööle, et leida ühiselt lahendused teabevahetuse ja teadlikkuse suurendamiseks.

Ebaseaduslikku rännet mõjutab tagasisaatmispoliitika tõhusus. Tagasisaatmine on üldjuhul eri menetluste (nt kriminaalmenetluse, elamisloamenetluse, rahvusvahelise kaitse menetluse) lõppaste. Kui aeg välismaalase viibimisõiguse lõpetamise ning reaalse tagasisaatmise vahel venib pikaks, on praktikas keerukam tagasisaatmisotsuseid täide viia. Seetõttu tuleb leida viisid riigis seadusliku aluseta viibivate välismaalaste kiireks lahkumiseks, selle tõhustamisele aitavad kaasa inimese kohta korrektse info olemasolu nii Eesti kui ka rahvusvahelistes infosüsteemides ning aktiivne välissuhtlus ja koostöö teiste riikidega.

Järgmistel aastatel on oluline jõuda terviklähenedumiseni inimese teekonnale eri rändeliikide kaupa nii Eesti atraktiivsuse, õigusraamistiku kui ka vajalike teenuste vaates, arvestades sisseerandajate järjest mitmekesisemaid profile ja tänapäevaseid töötamise, õppimise ja teaduse tegemise viise, ning üldist eesmärki tagada turvalisus, avalik kord ja julgeolek.

Kokkuvõttes on sisseerandade reguleerimisel lähiaastate suurimad proovikivid järgmised:

- tööturu lühi- ja pikaajaliste arenguvajadustega arvestamine;
- seadusliku viibimise võimaluste väärkasutuste ennetamine ja avastamine ning tagasisaatmispoliitika elluviimise tõhustamine;
- sisseerandajate kohanemise ja lõimumise toetamine;
- lõimumisvõimekuse ja julgeolekukaalutluste tasakaalustamine.

Nende proovikivide tõttu on üha enam tarvis lõimida rändevaldkonna eri alavaldkondi, rändepoliitika senisest paremini ühildada majandus-, teadus-, haridus-, lõimumis- ja välispoliitikaga ning loetletud teemasid senisest tõhusamini avalikkusele kommunikeerida.

Rändepoliitika rakendamisel on lähituleviku proovikivi rändevaldkonna andmebaaside kaasaminek digitaliseerumisega, milles seni ei ole olnud märgatavat edasiminekut. Arendustööde tegemise kiirus ja maht ei ole olnud piisav. Seni on olnud puudulik näiteks andmebaaside arendussuutlikkus, elektrooniliste ja innovaatiliste menetluste ja teenuste pakkumine ning andmebaaside koostalitlusvõime ja ühilduvus EL-i siseküsimuste valdkonna andmebaasidega.

Kodakondsus

Kodakondsuse kaudu määratakse kindlaks isiku õiguste ja kohustuste ulatus ning tema seos kindla riigiga. Igal riigil on suveräänne õigus kujundada oma kodakondsuspoliitikat ja otsustada, milliseid isikuid ja mis tingimustel ta oma kodanikeks peab. Samas on EL-i iga liikmesriigi kodakondsuspoliitikal märkimisväärne mõju teistele riikidele. Liikmesriigi kodanik on EL-i kodanik – ta võib valida elukohaks mistahes liikmesriigi.

Kuna kodakondsus on suurim hüve, mida riik saab isikule anda, on riik kehtestanud enne selle andmist kohustuse kontrollida kodakondsust taotleva isiku õiguskuulekust. Seetõttu on kodakondsuspoliitikal tähtis roll siseturvalisuse ja -julgeoleku tagamisel.

Eesti Vabariigi põhiseaduse kohaselt on Eesti iseseisev ja sõltumatu demokraatlik vabariik, kus kõrgeim riigivõimu kandja on rahvas ehk Eesti Vabariigi kodanikud. Seega on kodanike olemasolu riigi toimimise ja laiemalt ka ühiskonna turvalisuse tugisammas. Demokraatlikku riigi identiteeti toetava kodakondsuspoliitika põhiküsimus on soodustada nii seadusandlike kui ka pehmete meetmetega (tunnustamine, keeleõpe, sh keeleõppe lepingud, kodanikuharidus) kodakondsuse taotlemist ja selle väärtustamist.

Kodakondsuse alused, sealhulgas selle omandamise tingimused, kodakondsuse saamine, äravõtmine ja kodakondsusest loobumine, on põhiosas reguleeritud Eesti õigusega. Samas on inimeste piiriülese liikumise suurenemine ning mitmes kohas elamine ja tegutsemine loonud eri riikide vahel tihedad seosed ning vajaduse teha koostööd infovahetuse, andmehalduse ja registripidamise valdkonnas. Üha levinumad on ka juhud, kus inimene on peale sünnijärgse Eesti kodakondsuse omandanud ka mõne muu riigi kodakondsuse.

Lisaks eelnevale on siseturvalisuse tagamisel oluline siduda pikaajalised kodakondsuseta elanikud Eesti riigi ja ühiskonnaga. Määratlemata kodakondsusega inimeste arv küll väheneb aasta-aastalt, kuid see suundumus

on viimastel aastatel aeglustunud⁹¹. Uuringud⁹² näitavad, et üks põhjendusi on asjaolu, et Eesti kodakondsuse puudumine ei takista reisimist ega Eestis elamist. Samade uuringute⁹³ järgi on Eesti kodakondsuse mittetaotlemise põhjused muu hulgas seotud lõimumis- ja hariduspoliitikaga.

Määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamisel on väljakutseks ka asjaolu, et määratlemata kodakondsusega isikud elavad kindlates piirkondades (Tallinn 50% ja Ida-Virumaa 28%) ja nende suhtlus eestlastega on piiratud ja vähene. Nii on määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamiseks mõeldud tegevused suuresti kajastatud lõimumisvaldkonna arengukavas „[Sidusa Eesti arengukava 2030](#)“.

Üsna suur hulk määratlemata kodakondsusega inimesi on keskealised ja vanemad inimesed, kelle motivatsiooni kodakondsust taotleda on keerulisem suurendada kui nooremaealistel. Peale nende on olemas kriminaalkorras karistatud isikuid (15 248⁹⁴), kes üldjuhul kodakondsust ei saa.

Määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamiseks on olulisim pöörata süsteemselt tähelepanu põhjustele, mis piiravad Eesti kodakondsuse taotlemist. Ennekoike on vaja:

- teadvustada kodakondsusega kaasnevaid hüvesid ja võimalusi;
- luua enam keeleõppevõimalusi ja sellega parandada mittekodanike eesti keele oskust;
- luua võimalusi eesti keelt ja muid keeli kõnelevate inimeste omavaheliseks suhtluseks ning
- tõhusa teavitustööga lükata ümber kodakondsuse taotlemisega seotud müüte ja levitada edulugusid.

Identiteedihaldus

Eestis on elektrooniline isikut tõendav dokument 98% elanikest⁹⁵ ning riik on digitaalsete dokumentide kasutamises ja digiasjaajamises maailmas liider. Isikut tõendavate dokumentide digifunktsioone kasutatakse pidevalt: näiteks on digikeskkonnas tehtud 895 286 971 isikutuvastamist ja antud 795 145 182 digitaalallkirja⁹⁶.

Identiteedihalduspoliitika⁹⁷ aluspõhimõtete elluviimiseks on oluline arendada tõsikindla füüsilise isiku tuvastamise ning isikule identiteedi loomise ja hilisemat isiku tuvastamise ning isikusamasuse kontrollimise protsessi, mis on usaldusväärse isikut tõendavate dokumentide väljaandmise protsessi alus ja tagatis. Samuti on oluline tagada (digitaalsete) isikut tõendavate dokumentide väljaandmine, mille juures peab meeles pidama nii kliendisõbralikkust, kasutaja ootusteid ja vastavust muutunud keskkonnale, kui ka turvalisi tehnoloogilisi lahendusi, sh biomeetriaal põhineva isikutuvastamise ja isikusamasuse automatiseeritud kontrolli suutlikkust⁹⁸. Hetkel ei toimu Eesti siseselt ja EL liikmesriikide ning kolmandate riikide vahel biomeetriaal põhinevat isiku tuvastamist ja isikusamasuse kontrolli ning biomeetriaalsete andmete vahetust. See toob kaasa topeltidentiteetide loomise ja isikutuvastusvahendite väärkasutuse ohu.

Identiteedihalduspoliitika aluspõhimõtete elluviimine ning probleemkohti lahendatakse muutunud olustikus: majandus ja äritegevus on globaalsed, IKT mõju (maailma)majanduse arengule ja konkurentsivõimele on üha

⁹¹ 2010. aasta 1. jaanuaril moodustasid määratlemata kodakondsusega isikud rahvastikuregistri andmetel Eesti elanike arvust 7,4%, 2018. aasta 1. jaanuaril moodustasid nad Eesti elanikest 5,7%. Samas kui 2010. a oli määratlemata kodakondsusega isikuid taotlejate hulgas 85%, siis 2017. a oli neid 59%.

⁹² Veebis kättesaadav aadressil <https://www.kul.ee/et/uudised/uuringud#16imumisuurin>

⁹³ Veebis kättesaadav aadressil <https://www.kul.ee/et/uudised/uuringud#16imumisuurin>

⁹⁴ 2018. aasta jaanuarikuu seisuga Karistusregistri andmetel

⁹⁵ Põhineb 2017. aasta andmetel.

⁹⁶ 10.10.2019 seisuga, jooksev statistika on veebis kättesaadav aadressil www.id.ee.

⁹⁷ Identiteedihalduspoliitika käsitletakse isikutuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise lähtekohti nii füüsilises kui elektroonilises keskkonnas.

⁹⁸ Eelkõige üks-ühele- ja üks-mitmele-biomeetria võrdlus (sõrmejäljed, näobiomeetria jts), nimekujude, isikukoodide ja biograafiliste andmete võrdlus. Vabariigi Valitsus kiitis 29. juunil 2017. a heaks ettepaneku ABIS (automaatne biomeetriaalne identifitseerimissüsteem) projekti käivitamiseks. Kui järgmistel aastatel ABIS kasutusele võetakse, tekib peale õiguskaitseorganite ka muudel avaliku sektori asutustel (nt haiglad) võimalus isiku tuvastada biomeetriaalsete andmete alusel. Dokumentideta isiku äkilise haigestumise korral (nt õnnetus, ootamatu terviserike) on see isik võimalik tuvastada, võtta tema lähedastega ühendust, saada ligipääs isiku tervisekaardile ja vajaduse korral määrata sobiv ravi. Peale selle on võimatu saada avalikke teenuseid teise isiku identiteeti kasutades (nt kaksikvenna või sarnase isiku fotoga dokumendi kasutamisel) ning on raskem isikut tõendavate dokumente võltsida ja väärkasutada. Nii aitab ABIS vältida võltsitud või varastatud identiteetidega isikule teenuse osutamist ning kahju tekkimist ja muid probleeme (nt kriminaalmenetlus, tegevusloa peatamine vms).

suurem, arenevad tehnoloogiad ja e-teenused (sh tehisintellekt, pilvetechnoloogia, suurandmete kasutamine, plokiahela tehnoloogia) loovad võimaluse inimeste mobiilsuseks ja asukohast sõltumatuteks töökohtadeks ning suurenenud vajaduse e-teenuste tarbimise ning digitaalse tuvastamise ja allkirjastamise järele. Loetletud suundumused pakuvad mitmeid uusi võimalusi valdkonna arendamiseks, ent teisalt loovad soodsa pinnase kuritegevusele, sh küberkuritegevusele ning identiteedivarguste üleilmastumisele. Turvalisuse tagamiseks ja kuritegevuse ennetamiseks on vaja teha tõhusat järelevalvet digitaalse identiteedi kasutamise üle, analüüsida sellega seonduvaid riske ja need maandada. Samuti tuleb lähitulevikus aina enam arvestada isikut tõendavate dokumentide väljaandmisel ja identiteedipoliitikas, mida teevad teised riigid. Väga suurel määral mõjutab identiteedihalduspoliitika valdkonda selles vallas tehtav koostöö või selle puudumine, eriti sisserände põhiliste lähteriikidega ja väljaränderiikidega, kus on suur eestlaste diasporaa. Digitaalne identiteet võimaldab kanda oma riiki taskus, sõltumata füüsilisest asukohast.

Eesti e-riigi taristu põhiosasid on isikut tõendavate dokumentide seaduse (ITDS) alusel väljaantavatel isikut tõendavatel elektrooniliste funktsioonidega dokumentidel (eeskätt isikutunnistus ehk ID-kaart), millel on oluline tähtsus nii riigisiselisel (e-teenuste kasutamisel ja digiallkirjastamisel on digidokumendi olemasolu vältimatu) kui ka rahvusvaheliselt, et tagada eduka e-riigi kuvandi jätkusuutlikkus. Ekspertid on seisukohal⁹⁹, et isikutunnistuse arendamisel tuleb arvestada iga muudatuse mõju e-riigi jätkusuutlikkusele, turvalisusele ja dokumendi kasutaja privaatsusele. Samas tuleb arvestada turvaliste tehnoloogiliste lahenduste pideva ja kiire muutumisega, Euroopa ühtse digituruga, rahvusvaheliste standardite ja regulatsioonidega ning EL-i isikut tõendavate dokumentide valdkonna harmoneerimise suundumusega, mida ilmestab näiteks algatus järgida ID-kaardi ühtseid turvanõudeid. Samuti tuleb arvestada eIDASe määrusega¹⁰⁰, mille eesmärk on suurendada usaldust elektrooniliste tehingute vastu siseturul, luues ühise aluse turvalisele elektroonilisele suhtlusele kodaniku, ettevõtja ja ametiasutuse vahel, tõhustades sellega EL-is avaliku ja erasektori internetipõhiste teenuste osutamist, e-äri ja e-kaubandust. eIDAS-e määruses on sätestatud avalikule sektorile kohustus piiriülesest tunnustada teiste liikmesriikide digitaalallkirju ning autentimiseks omadustelt samaväärseid ja üksteisele teada antud eID-skeeme.

Piiriüleste e-teenuste kasutamisel on kõige olulisem tagada turvaline ja tõsikindel isikutuvastus, vältida topelidentiteetide teket ja identiteedivargusi. Seda tagavad tõsikindlalt riigi väljaantavad e-identimise vahendid¹⁰¹. Seetõttu on järgnevatel aastatel muu hulgas vajalik tagada riigisiseste digitaalsete isikutuvastuse ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste loomisesse ja arendamisse investeeritud ressursside jätkusuutlikkus ning praegu toimivatel põhimõtetel identiteedihaldus-süsteemi kaitse¹⁰².

Eesti isikut tõendavad dokumendid on turvalised ning vastavad ICAO103 standarditele ja rahvusvahelistele nõuetele. Tõsikindla isikutuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise ning ID-kaardi arendamise kõrval (kuna isikut tõendavate dokumentide digitaalsete funktsioone kasutatakse üha enam¹⁰⁴) tuleb tagada ka dokumentide füüsiline võltsimiskindlus ja turvalisus ning digitaalsete isikut tõendavate dokumentide kasutamiseks vajaliku tarkvara¹⁰⁵ jätkusuutlik ärimudel ja turvalisus, sh valmisolek ja tegevusplaanid erinevate ohu- ja riskiolukordade puhuks. Samuti peab tagama e-riigi süsteemi halduse, koordineerituse ja koostöö eri riigiasutuste ja erasektori vahel ning kasutama rahvusvahelise koostöö võimalusi. Oluline on, et identiteedihalduse ja isikut tõendavate dokumentidega, sh nende elektroonilise osaga seotud baassüsteemid ei sõltuks ühe eksperti või tarnija teadmistest ja oskustest, mõeldes 2017. aastal avastatud ID-kaartide, elamisloakaartide ja e-residendi digi-ID-de turvariskile. Identiteedihalduse valdkonna kõrge standardi hoidmiseks peab olema kursis tehnoloogia arenguga maailmas, õppima parimatest praktikatest ning panustama piisaval määral inimeste koolitamisega ja arendamisesse.

⁹⁹ E-riigi Akadeemia (2013). „ID-1 formaadis dokumentide funktsionaalsuse uuring“.

¹⁰⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuni 2014. a määruse (EL) nr 910/2014 „e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93 EÜ“ (ET 28.08.2014 L 257/73)

¹⁰¹ ITDS-i alusel väljaantavad dokumendid.

¹⁰² Eesti on teavitanud eID skeemina ITDS-i alusel välja antavad dokumendid (ID-kaart, elamisloakaart, digi-ID, sh e-residendi digi-ID, mobiil-ID, diplomaatiline isikutunnistus), mis on eIDAS kohaselt hinnatud kõrgeimale turvalisustasemel (ingl *high*).

¹⁰³ Rahvusvaheline Tsiviillennunduse Organisatsioon.

¹⁰⁴ Aastal 2015 oli Eesti e-teenust kasutavate inimeste osakaal eID-d omavatest isikutest 33% ning aastal 2017 vastavalt 40,4%.

¹⁰⁵ Kiip, kiibirakendus ja selle kasutamiseks vajalik baastarkvara.

Meetmes keskendutakse järgmiste küsimuste lahendamisele

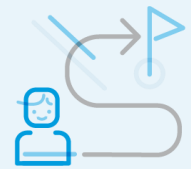
- 1 Kuidas ebaseaduslikku rännet ennetada, avastada, menetleda ja tõkestada ning tagada Eestis seadusliku aluseta viibivate välismaalaste kiire ja tõhus tagasisaatmine?
- 2 Kuidas luua uusi paindlikke võimalusi, et soodustada ühiskonna ja majanduse arengule vajalike välismaalaste Eestisse tulemist, siin viibimist, elamist, õppimist, töötamist?
- 3 Kuidas tagada efektiivsed ja kiired menetlused, andmebaaside arendamine ja nende koostalitlusvõime ning tõhusad ja riskipõhised järelkontrolli meetmed?
- 4 Kuidas tagada rahvusvahelise kaitse menetluste ja nendes menetlustes vastuvõetud otsuste väga hea kvaliteet ja kiirus?
- 5 Kuidas parendada rahvusvahelise kaitse saajate toimetulekut Eesti ühiskonnas?
- 6 Kuidas soodustada Eesti kodakondsuse väärtustamist ja vähendada määratlemata kodakondsusega isikute arvu?
- 7 Kuidas tagada turvalised ja tänapäevased tehnoloogilised lahendused identiteedihalduspoliitika ja isikut tõendavate dokumentide arendamiseks? Kuidas tagada eID kasutatavus, laiendada dokumentide kasutusala ning -mugavust ja nende kasutajate hulka ning maandada võimalikud riskid?
- 8 Kuidas tagada identiteedihalduspoliitika valdkonna stabiilsus ning edaspidigi turvaline ja tõsikindel füüsilise isiku tuvastamine ning isikusamasuse kontrollimine? Kuidas arendada edasi ja võtta laiemalt kasutusele biomeetriaal põhinevad isikutuvastuse ja isikusamasuse kontrollimise automatiseeritud lahendused?

Olulisemad negatiivsed mõjud, mis võivad kaasneda, kui eelnevate küsimuste lahendamisega ei tegeleta ning meetme eesmärgid ei saavutata

- Tööealiste inimeste vähenemisega kaasnevad puudujäägid võivad jääda leevenduseta: väheneb maksumaksjate hulk, elanikkonna sotsiaalne ja majanduslik heaolu ja pidurdub majanduskasv.
- Rahvuste ja kogukondade vaheliste konfliktide teke, pinged ja lõhed ühiskonnas.
- Ebaseaduslikult riigis viibivate välismaalaste arvu kasv ning sellega kaasnevad ohud avalikule korrale, riigi sisejulgeolekule.
- Välismaalaste langemine pettuse või inimkaubanduse ohvriks.
- Seadusliku aluseta riigis viibivate välismaalaste suur hulk koormab riigi haldus- ja kohtuasutusi ning sotsiaalsüsteemi.
- Seadusliku rände kanalite väärkasutamiste arvu kasv ning rändekontrolli ja järelevalvevõimekuse vähenemine.
- Kui Eesti ei panusta EL institutsioonide ja võrgustike tegevustesse, nõrgeneb EL positsioon suhtluses kolmandate riikidega, halveneb Eesti maine.
- Soov taotleda Eesti kodakondsust väheneb, sh määratlemata kodakondsusega isikute seas.
- Määratlemata kodakondsusega inimeste suhtumine Eestis toimuvasse ei muutu, levivad müüdid ja valeinfo selle kohta, et kodakondsuse taotlemine on väga keerukas ja sellega pole võimalik hakkama saada. Puudulik info tekitab ühiskonnas pingeid ja lõhestumist.
- Suureneb vastuvõtlikkus võõrriigi mõjutustegevusele.
- Topeltidentiteetide loomise ja isikutuvastusvahendite väärkasutuse oht.
- Suutmatus ülemaailmse IKT arengute ja trendidega kaasa minna ning oma süsteeme ajakohastada.
- Probleemid e-teenuste kasutamise ja digiallkirjastamisega.

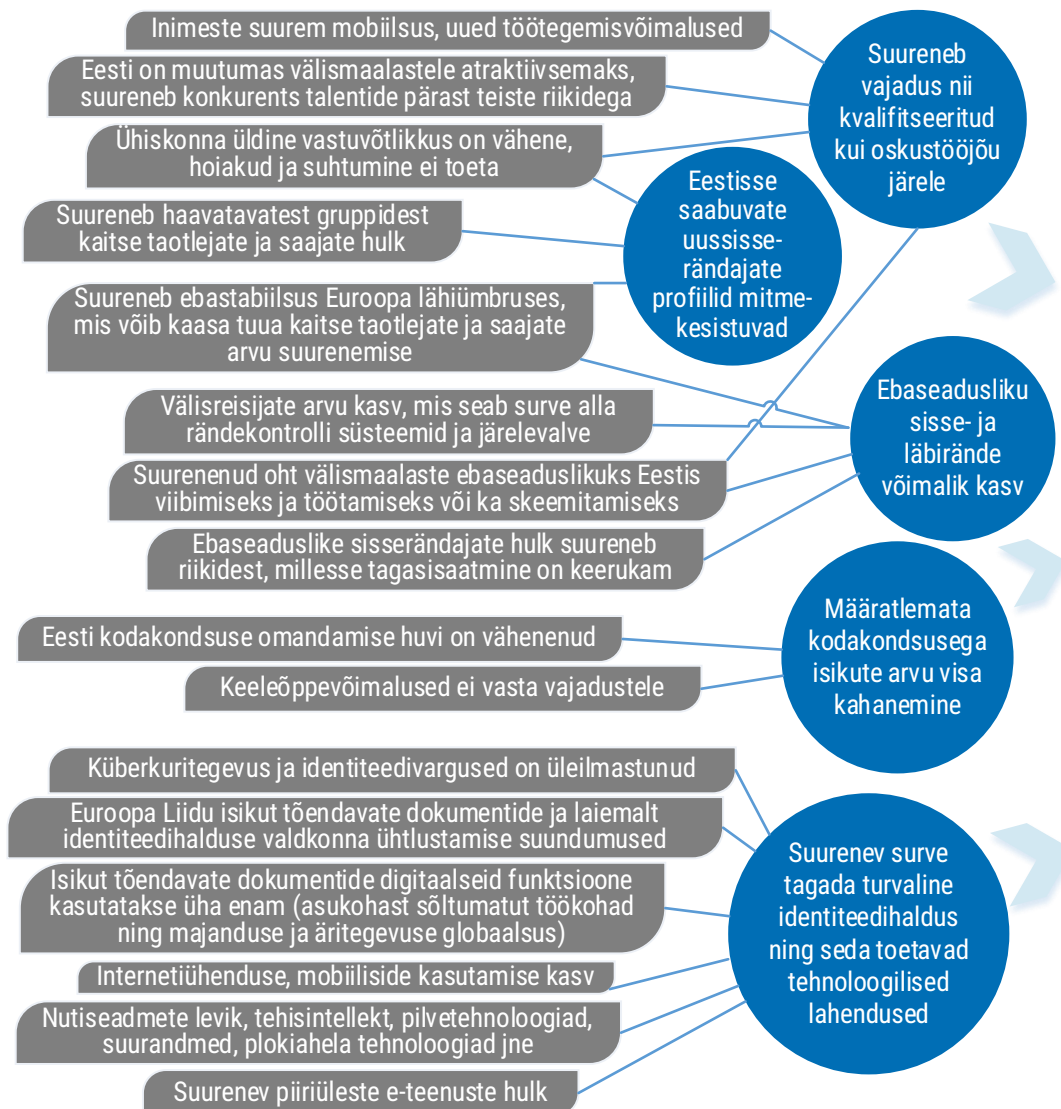
Meetme olulisema mõjuga **tegevused** aastatel 2022–2025

- Kasutusele võetakse **uue põlvkonna mobiiltelefoni kaudu kasutatav eID lahendus**, mis loob üksteisest sõltumatute eID-de vahendite kasutamise süsteemi. Uue põlvkonna lahenduse väljatöötamisel analüüsitakse ka võimalusi pakkuda lahendust kaardi- ja kontaktivabalt.
- Võetakse kasutusele **majutusteenuse kasutajate elektroonilise registreerimise süsteem** ja luuakse vastav andmekogu, mis aitab kaasa avaliku korra ja julgeoleku tõhusamale tagamisele ning kuritegevuse ennetamisele.
- Võetakse kasutusele riigi keskne andmekogu, kus hakatakse säilitama erinevates riiklike menetluste raames kogutavaid biomeetrilisi andmeid (näo- ja sõrmejäljekujutised). Automaatne biomeetriline identifitseerimissüsteemi andmekogu (**ABIS**) aitab kaasa avaliku korra ja julgeoleku tõhusamale tagamisele, kuritegevuse ennetamisele ja süüteomenetlustes tõendite kogumisele. Tõuseb isiku tuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise usaldusväärsust ning **tagatakse, et inimesel saab Eestis olla ainult üks identiteet**.
- Võetakse kasutusele infotehnoloogiline lahendus, mis **võimaldab tõhusat riskianalüüsi põhist migratsiooni järelevalve teostamist**, et ennetada ja tõkestada Eestis viibimise, elamise ja töötamise reeglite eiramist.
- Võimaldatakse isiku soovil **väljastada isikut tõendav dokument posti teel** turvalise postiteenuse pakkuja vahendusel. Loomes kliendikesksed ja mugavad lahendused, mida oleks inimesel võimalik tarbida kodust lahkumata. Seetõttu on ka isikut tõendavate dokumentide väljastamisel eesmärk luua kaasaegne, jätkusuutlik ja turvaline lahendus kulleri vahendusel dokumendi väljastamiseks.

Eesti arengut toetavat kodakondsus-, rände- ja identiteedihalduspoliitikat mõjutavad olulisemad suundumused, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

OLULISEMAD PROOVIKIVID JA SUUNDUMUSED

ALAMEETMED EHK PROGRAMMI TEGEVUSED JA VÕIMEKUSED

Rände- ja kodakondsuspoliitika kujundamine ja elluviimine
Eesti arenguvajadustest lähtuva tasakaalustatud sisse-rändepoliitika kujundamine
Sisse-rändepoliitika tõhus ja kliendikeskne elluviimine
Eestist kui sihtriigist ja Eesti sisse-rändepoliitikast teadlikkuse suurendamine
Avalikkuse teavitamine rändeteemadest
Põhiõigusi järgiva tagasisaatmispoliitika elluviimine
Tagatud on kõrge kvaliteediga rahvusvahelise kaitse menetlemise võimekus
Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtusüsteemi arendamine
Eesti kodakondsuse saamise valmiduse suurendamine ja kodanikustaatus väärtustamine
Migratsioonijärelevalve
Tõhusa migratsioonijärelevalve elluviimine
Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide väljaandmine
Identiteedihaldusvaldkonna stabiilsuse tagamine ning turvaline ja tõsikindel isikutuvastus
Identiteedihaldusvaldkonna turvaline ja nutikas arendamine
Isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihalduspoliitika valdkonna rahvusvaheline koostöö ning Eesti kui eduka e-riigi kuvandi jätkuvuse tagamine
Identiteedihalduspoliitika valdkonna tõhus juhtimine, haldamine ning koostöö

SEOTUD POOLED

SIM (PPA, KAPO, SMIT), VÄM, MKM (EAS), SOM (SKA, Eesti Töötukassa, Tööinspeksioon), HTM (SA Archimedes), RAM (MTA), KUM (Sa Innove), JUM, kohtud, KOVID, AS Hoolekandeteenused, erinevad sotsiaalpartnerid

SIM (PPA, SMIT, KAPO), MKM, SOM, HTM, JUM, RAM, MTA, TI

SIM (PPA, SMIT, KAPO), RaM (MTA, EAS), VÄM, MKM (RIA), JUM, SK, erasektori partnerid

Alameede ehk programmi tegevus 4.1. Rände- ja kodakondsuspoliitika kujundamine ning elluviimine

Eesmärk

Rändepoliitika arvestab Eesti arenguvajadustega. Rände- ja kodakondsuspoliitika on suunatud rahvusriigi kestlikkusele ja avaliku korra ning riigi julgeoleku tagamisele. Eesti kodakondsus on väärtustatud.

Mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Ekspendihinnang sisserändepoliitika vastavusest sellele seatud eesmärkidega	Mõõdik töötatakse välja 2021. aastal.							
Määratlemata kodakondsusega isikute arv	77 876	< 75 000 (68992)	< 68 000	< 67 000	< 66 000	< 66 000	< 65 000	PPA
Määratlemata kodakondsusega Eesti kodakondsuse taotlejate arv	423	> 500 (500)	> 500	> 500	> 520	> 520	> 520	PPA
Eesti kodakondsuse taotlemiseks mõeldud keeleõppelepingu sõlminud ja selle täitnud isikute arv	-	(269/28)	> 300	> 500	> 500	< 500	<500	SKA (2021. veebruarist INSA)
Eesti kodakondsuse saanud isikute (sh määratlemata kodakondsusega) arv	752 (324)	> 752 (324) (764 (501))	> 764 (501)	> 764 (501)	> 840 (500)	> 840 (500)	> 840 (500)	PPA

Võimekus 4.1.1. Eesti arenguvajadustest lähtuva tasakaalustatud sisserändepoliitika kujundamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Koostöös partneritega on arengukava perioodil kujundatud ja rakendatud teadmispõhised, tasakaalustatud ja paindlikud sisserändepoliitika meetmed, mis vastavad Eesti arenguvajadustele ning aitavad ära hoida seadusliku viibimise võimaluste väärkasutust, tagada avalikku korda ja julgeolekut.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KAPO, MKM, SOM, VÄM, HTM, RAM, KUM, EAS, Startup Estonia, WIE, töötajate, tööandjate katusorganisatsioonid, õppeasutused jm välismaalastega kokku puutuvad esindusorganisatsioonid

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹⁰⁶
1.1. Koostatud on kvaliteetsed prognoosid ja analüüsid tööjõuturu-, haridus-, teadus- ja majandusvaldkonnas, mis annavad lähteandmed teadmispõhise ja paindliku sisserändepoliitika kujundamiseks.	MKM	SIM, PPA, SOM, HTM, KUM	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, HTMi programmid
1.2. Lähtudes Eesti arenguvajadustest ja eesmärgist ära hoida seadusliku rände väärkasutusi, analüüsitakse koostöös partneritega vajadust muuta õigusakte, koostatakse õigusaktide eelnõud ja rakendatakse jõustunud muudatusi, sealhulgas järelkontrolli meetmeid.	SIM, PPA	SMIT, MKM, SOM, HTM, RAM, VÄM, KAPO, Startup Estonia, WIE, sotsiaalpartnerid	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

¹⁰⁶ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 4.1.2. Sisserändepoliitika tõhus ja kliendikeskne elluviimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Seadusliku rände valdkonna menetlused on tõhusamad, kliendikesksemad ja kvaliteetsemad.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, KAPO, SMIT, SOM, VÄM			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Seosed teiste programmidega ¹⁰⁷
1.1. Seadusliku rände menetluste tõhustamiseks ja kvaliteedi tõstmiseks ning kliendikeskse lähenemise tagamiseks on suurendatud teabevahetust, parendatud menetlusprotsesse, sh neid võimaluse korral automatiseeritud, on loodud või kasutusele võetud uusi ja on täiendatud olemasolevaid IKT-lahendusi ning parandatud infosüsteemide koostalitlusvõimet.	PPA, SMIT	SIM, VÄM, KAPO, SOM	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Seadusliku rände menetluste tõhustamiseks ja kvaliteedi suurendamiseks ning kliendikeskse lähenemise tagamiseks on tõstetud ametnike menetlusvõimekust ja efektiivsust, sh kindlaks tehtud koolitusvajadused, ning on töötatud välja koolituskavad menetlejatele ja on analüüsitud tööprotsesse.	PPA, VÄM	SIM, KAPO	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

¹⁰⁷ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 4.1.3. Eestist kui sihtriigist ja Eesti sisserändepoliitikast teadlikkuse suurendamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Koostöös partneritega on suurendatud teadlikkust Eestist kui atraktiivsest kvalifitseeritud tööjõu sihtriigist ning Eestisse saabumise ja siin elamise tingimustest ning võimalustest.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, MKM, EAS, WIE, Startup Estonia, SA Archimedes, VÄM, HTM, INSA			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeemärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeemärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹⁰⁸
1.1. Ellu on viidud tegevused, et suurendada välismaalaste, nende kutsujate ja välismaalaste Eestisse elama asumisega seonduvate teiste osaliste teadlikkust seadusliku rände regulatsioonidest, menetlusprotsessidest ja kohanemist toetavatest teenustest.	SIM, PPA, MKM	WIE, EAS, Startup Estonia, SA Archimedes, MKM, VÄM, HTM	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Ellu on viidud teavitustegevusi Eesti kui atraktiivse sihtriigi kuvandi loomiseks, et soodustada Eesti ühiskonnale kõrget lisandväärtust andvate välismaalaste Eestisse tulekut.	EAS (WIE), Startup Estonia	MKM, SIM, VÄM, HTM	pidev	RE, välisvahendid	sama
1.3. Pakutakse migratsiooinõustamise teenust.	PPA	SIM	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.4. Arendatud on koostööd teiste riikidega, sh välisriikides asuvate Eesti esindustega, et edendada seaduslikku rännet.	SIM	PPA, VÄM	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

¹⁰⁸ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 4.1.4. Avalikkuse teavitamine rändeteemadel

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Tagatud on regulaarne, selge, faktitäpne ja ühtne rände- ning lõimumisalane¹⁰⁹ avalik kommunikatsioon, mille tulemuseks on ühiskonna sisserrändeteemalise polariseerumise vähenemine, Eesti elanikkonna teadmiste suurenemine rände- ja lõimumisvaldkonnast, inimõigustest, võrdsest kohtlemisest.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, MKM, RK, HTM, KUM, RAM, VÄM, INSA, EAS, Eesti Töötukassa, KOV-id, ülikoolid, ettevõtted

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Kaasvastutaja	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹⁰
1.1. Kujundatud ja rakendatud on avaliku sektori rände- ja lõimumisalane kommunikatsioonivõrgustik.	KUM	RK, SIM, MKM, SOM, HTM, VÄM	2022	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Ellu on viidud ristmeediaprogrammid, suurendamaks sotsiaalset sidusust ning parandamaks ühiskonnas teadlikkust, sallivust ja positiivset meelestatust Eestis elavate teiste riikide kodanike suhtes.	KUM	SIM	2024	RE, välisvahendid	sama
1.3. Tehtud on sisserrände- ning kohanemis- ja lõimumisalaste hoiakute ja avaliku arvamuse analüüsid ja uuringud.	KUM	SIM	2024; 2027; 2030	RE, välisvahendid	sama
1.4. Välja on töötatud avalikkusele mõeldud veebipõhine tööriist rände- ja lõimumisinfo kohta (statistika, monitooringu andmed).	KUM, SIM	PPA, KUM, SOM, MKM, HTM	2024	RE, välisvahendid	sama

¹⁰⁹ Lõimumise ja kohanemise teemat käsitletakse täpsemini „Sidusa Eesti arengukava 2030“ programmides.

Võimekus 4.1.5. Põhiõigusi järgiva tagasisaatmispoliitika elluviimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Parandatud on suutlikkust saata riigis seadusliku aluseta viibivad välismaalased kiiresti ja nende põhiõigusi järgides tagasi kodumaale, kohaldades vajaduse korral nende suhtes kinnipidamist.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, JUM, VÄM			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹¹
1.1. Parandatud on välismaalase kaasaaitamiskohustuse täitmist tagasisaatmismenetluses.	SIM	VÄM, JUM, PPA, IOM	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Kasutusele on võetud IT-lahendused tagasisaatmis- ja tagasivõtumenetluse tõhusamaks ja kiiremaks läbiviimiseks.	SIM	PPA, SMIT	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.3. Parandatud on tagasisaadetavatele välismaalastele vajalike teenuste osutamist, sh laiendatud haavatavate isikute majutusvõimalusi, tagades isikute põhiõigused.	SIM	SOM, PPA	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.4. Tagatud on menetluste efektiivne läbiviimine spetsialistide hea väljaõppe kaudu, parandatud on operatiivset valmisolekut ja loodud on Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti tegevusse panustamise süsteem.	SIM	PPA	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.5. Arendatud on tagasisaatmisalast koostööd liikmesriikide, EL-i institutsioonide ja kolmandate riikidega.	SIM	PPA	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“

¹¹¹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 4.1.6. Rahvusvahelise kaitse menetlemine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Rahvusvahelist kaitset taotlevate isikute rahvusvahelise kaitse taotluste menetlused on läbi viidud efektiivselt ja kvaliteetselt.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, KUM, HTM, JUM, kohtud ja erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE/lisavajadus, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹²
1.1. Rahvusvahelise kaitse valdkonna teenuste pakkumise tõhustamiseks ja nende kvaliteedi tõstmiseks on parendatud menetlusprotsesse, sh kindlaks on tehtud koolitusvajadused ning töötatud välja koolituskavad menetlejatele, tööprotsesse on analüüsitud ja automatiseeritud.	PPA	SOM, SOM SKA, Eesti Töötukassa, KOV-id, lepingupartnerid	pidev	RE, välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Rahvusvahelise kaitse valdkonna teenuste pakkumise tõhustamiseks ja nende kvaliteedi tõstmiseks on suurendatud teabevahetust, loodud ja kasutusele võetud uusi ja täiendatud olemasolevaid IKT-lahendusi ning tagatud nende lahenduste jätkusuutlik haldamine.	PPA	SMIT, SOM, SOM SKA, Eesti Töötukassa, KOV-id, lepingupartnerid	pidev	RE, välisvahendid	sama
1.3. Tagatud on riigisisese õiguse ja praktika kooskõla rahvusvahelise õiguse ja Euroopa Liidu õigusega ka edaspidi, sh on tagatud nii täisealise kui ka alaealise isiku õigus esitada rahvusvahelise kaitse taotlus.	SIM	HTM, kohtud, KOV-id, JUM, PPA, SOM	pidev	RE, välisvahendid	sama
1.4. Eestis on rakendatud Euroopa Liidu varjupaigasüsteemi reformiga kaasnevad muudatused (muudetud Euroopa Liidu õigusaktide rakendamine).	SIM	PPA, JUM, HTM, SOM, SOM SKA, Eesti Töötukassa, KOV-id, kohtunikud	2030	RE, välisvahendid	sama
1.5. Tagatud on rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate hulga vastav tõlkesuutlikkus – vajaduse korral on värvatud ja koolitatud lisahulk tõlke ja tõlketeenuse pakkumisel on kasutusele võetud uusi IKT-lahendusi.	PPA, SOM, KOV-id	SMIT, lepingupartnerid	pidev	RE, välisvahendid	sama

¹¹² Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.6. Ellu on viidud tegevusi, et suurendada rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate teadlikkust nende õigustest ja kohustustest (sh värvatud ja koolitatud on lisahulk rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate nõustajaid – nõustamisvõimekuse tagamine).	PPA	SIM, SOM	pidev	RE, välisvahendid	sama
1.7. Tagatud on rahvusvahelise kaitse taotlejate ning saajate profiilide mitmekesisumisele ja hulgale vastav analüüsi-, ennetus- ja korrakaitsevõimekus – värvatud ja koolitatud on lisahulk eksperte (nt korrakaitse valdkonnas, päritoluriikide analüüsi valdkonnas, haavatavuse hindamise valdkonnas).	PPA	SIM, SOM, KAPO, lepingupartnerid	pidev	RE, välisvahendid	sama
1.8. Tagatud on valmisolek Euroopa Liidu ümberasustamise ja -paigutamise tegevustes osalemiseks, kaasa arvatud menetlusvõimekus välisriikides, ning kindlaks on tehtud alternatiivsed võimalused rändehalduseks kolmandates riikides.	SIM, pagulaspoliitika koordinatsioonikogu	PPA, SOM, KAPO, HTM, VÄM	pidev	RE, välisvahendid	sama

Võimekus 4.1.7. Rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate vastuvõtusüsteemi arendamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Rahvusvahelise kaitse taotlejatele ja rahvusvahelise kaitse saanud inimestele on tagatud vastuvõtutingimused ja toetavad teenused, lähtudes nende kultuurilisest, soolisest, usulisest, keelelisest jne taustast.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SOM, SOM SKA, KUM, HTM, erinevad sotsiaalpartnerid (taotlusvoorude võitjad)			
Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE/lisavajadus, välisvahendid					
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Rahvusvahelise kaitse taotlejatele on tagatud menetlusprotsessis või kaitse saamisel vajalik tugi ja teenused, sealhulgas vajalikud majutuskohad üle Eesti.	SOM	SIM, PPA, SOM SKA	pidev	RE/ välisvahendid	SOM seonduv programm
1.2. Rahvusvahelise kaitse taotlejatele on tagatud nende teenuste kättesaadavus, mis toetavad nende iseseisvat toimetulekut ning keele- ja kultuurioskuse omandamist.	SOM	lepingupartnerid	pidev	RE/ välisvahendid	SOM seonduv programm
1.3. Ellu on viidud tegevusi, et suurendada rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saajate teadlikkust tööturule sisenemise võimalustest ning tööandjate valmidust ja võimekust rahvusvahelise kaitse taotlejaid ja saajaid tööle võtta.	SOM	Eesti Töötukassa, lepingupartnerid	pidev	RE/ välisvahendid	SOM seonduv programm
1.4. Rahvusvahelise kaitse saajate kohalikesse omavalitsustesse elama asumine on kestlikult korraldatud.	SOM	AS Hoolekandeteenused, lepingupartnerid, KOV-id	pidev	RE/ välisvahendid	SOM seonduv programm

Võimekus 4.1.8. Eesti kodakondsuse saamise valmiduse suurendamine ja kodanikustaatus väärtustamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

1. Eesti riikluse kindlustamiseks ja ühiskonna sidususe tagamiseks on jätkatud kodanikustaatus väärtustamise ja riigiidentiteedi tugevdamisega seotud tegevusi.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, PPA, KUM, SA Hoolekandeteenused, KOV-id

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹³
1.1. Jätkatud on Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni korras saanud isikute tunnustamise üritustega ja parendatud on sellekohase teabe levitamist avalikkuses, et väärtustada kodakondsust ja tugevdada uute kodanike riigiidentiteeti.	PPA	SIM	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Jätkatud on kodanikupäeva korraldamist, sealhulgas on Kultuuriministeerium jätkanud aasta kodaniku tseremoonia korraldamist.	SIM	KUM	pidev	RE	SOM seonduv programm
1.3. Läbi on viidud projekte siseturvalisuse toetamiseks Eesti kodakondsuse väärtustamise ja ühise riigiidentiteedi tekkimise kaudu.	KUM		pidev	RE / välisvahendid	KUM seonduv programm

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik

2. Välismaalaste, sh määratlemata kodakondsusega isikute valmidus taotleda Eesti Vabariigi kodakondsust on suurenenud.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri):
SIM, SKA, PPA, KUM, HTM, INSA

Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, välisvahendid

Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused.

¹¹³ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹⁴
2.1. Eesti kodakondsust mitteomavaid isikuid (sh määratlemata kodakondsusega isikuid) on teavitatud kodakondsuse taotlemise võimaluste, vajalike tingimuste ja dokumentide kohta.	KUM	PPA, INSA	pidev	RE / välisvahendid	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
2.2. Kodakondsuse taotlemiseks on pakutud ettevalmistuskoolitusi.	KUM	PPA, INSA	pidev	RE / välisvahendid	sama
2.3. Eesti kodakondsust soovivatele inimestele on pakutud tasuta keeleõpet ja keeleõppeks on võimaldatud tasustatud õppepuhkust.	SKA	SIM, PPA, KUM	pidev	RE, lisavajadus	sama

¹¹⁴ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Alameede ehk programmi tegevus 4.2. Migratsioonijärelevalve

Eesmärk

Migratsioonijärelevalve poliitika tagab tõhusa järelevalve välismaalaste Eestisse saabumise, Eestis ajutise viibimise, elamise ja töötamise üle. Arendus- ja koostöötegevused aitavad tagada avalikku korda ja riigi julgeolekut, ennetada ja vähendada välismaalaste ebaseaduslikku riigis viibimist ja töötamist.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Keskmine Eestis ebaseaduslikult viibimise aeg enne välismaalase tabamist (päevades)	-	Mõõdik töötati välja 2021. aastal	75	≤ 75	≤ 75	≤ 75	PPA
Füüsiliste kontrolltoimingute läbiviimine tööandjate suhtes	495	570	≥ 570	≥ 570	≥ 570	≥ 570	PPA

Võimekus 4.2.1. Tõhusa migratsioonijärelevalve elluviimine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik						
1. Koostöös era-, kolmanda ja avaliku sektoriga on võetud kasutusele tõhusad meetmed ebaseadusliku rände ennetamiseks, avastamiseks ja menetlemiseks.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, KAPO, MKM, SOM, HTM, JUM, RAM, MTA, TI				
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus, välisvahendid				
		Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.				
Alatulemus		Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹⁵

¹¹⁵ Lõimumise teemad on kajastatud „Sidusa Eesti arengukavas 2030“.

¹¹⁵ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid siinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

1.1. Parandatud on asutuste riskianalüüsi suutlikkust ebaseadusliku rände, sh ebaseadusliku töötamise ja fiktiivsete õppesuhete ennetamiseks, avastamiseks ja menetlemiseks.	SIM	SOM, RAM, HTM, JUM, PPA, MTA, TI	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Ebaseadusliku rände ennetamiseks, avastamiseks ja menetlemiseks on tõhustatud menetlusprotsesse ja teabevahetust, sh loodud uusi ja täiendatud olemasolevaid IKT lahendusi ja parandatud infosüsteemide koostalitlusvõimet.	SIM	SOM, RAM, MKM, JUM, PPA, MTA, TI, SMIT, KAPO	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama
1.3. Ellu on viidud asjakohaseid tegevusi, et suurendada ametnike, erasektori ja mittetulundusühingute teadlikkust ebaseadusliku rändega seotud riskidest ning on arendatud migratsiooni järelvalve alast koostööd.	SIM	SOM, RAM, JUM, PPA, MTA, TI	pidev	RE, lisavajadus, välisvahendid	sama
1.4. Arendatud on koostööd liikmesriikide ja kolmandate riikidega, et võidelda ebaseadusliku rände, sh piiriülese kuritegevuse vastu.	PPA	VÄM, JUM	pidev	RE, välisvahendid	sama

Alameede ehk programmi tegevus 4.3. Isikute tõsikindel tuvastamine ja dokumentide välja andmine

Eesmärk

Eesti on turvaliste digitaalsete dokumentide väljaandmises maailma liider. Loodud on tõsikindel, stabiilne ja jätkusuutlik identiteedihalduspoliitika süsteem arvestades avaliku korra ja riigi julgeoleku vajadusi. Tagatud on kasutajasõbralik ja modernne taotluskeskkond ning toetutakse tänapäevastele ja innovaatilistele lahendustele, mis ühtlasi võimestavad infoühiskonna arendamise eesmärke.

Mõõdikud

	Algtase (2018)	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Turvalist identiteeti kasutavate inimeste osakaal eID-d omavatest isikutest ¹¹⁶	57%	70% (67%)	69%	71%	71%	71%	71%	RIA
E-taotluskeskkonnas Eesti kodaniku isikut tõendava dokumendi taotluse esitanute osakaal ¹¹⁷	21%	> 25% (29%)	> 35%	> 40%	> 45%	> 45%	> 50%	PPA

¹¹⁶ Inimeste arv, kes on viimase aasta jooksul vähemalt ühe korra kasutanud eID-teenust.

¹¹⁷ Mõõdikus kasutame algväärtusena Eesti kodaniku passi ja isikutunnistust.

Võimekus 4.3.1. Identiteedihaldusvaldkonna stabiilsuse tagamine ning turvaline ja tõsikindel isikutuvastus

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Identiteedihalduspoliitika ¹¹⁸ aluspõhimõtete elluviimiseks on arendatud tõsikindla füüsilise isikutuvastamise ja isikule identiteedi loomise ja hilisemat isikusamasuse kontrollimise protsesse, tagatud kliendisõbralikkus ning on kasutusele võetud nüüdisaegsed, turvalised ning automatiseeritud menetlusi ja protsesse võimaldavad tehnoloogilised lahendused.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, MKM, RAM, VÄM, RIA, SK			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹¹⁹
1.1. Tagatakse identiteetide haldamise suutlikkus – isikud on tõsikindlalt tuvastatud, isikusamasuse kontrolli võimalus on kasutajatele kättesaadav ja tõsikindel, isikut tõendavad dokumendid on välja antud seaduses sätestatud tähtaja jooksul, on kvaliteetsed ja vastavad standarditele.	PPA	SMIT	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.2. Tagatud on välisriigi ja Eesti loodud digitaalsete identiteetide ühildatavus.	MKM	SIM, JUM, RAM, RIA, RIK, PPA, SMIT	2025	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.3. Tagatakse, et eri menetlustes hõivatud biomeetrilised andmed ning teistelt riikidelt ja rahvusvahelistelt organisatsioonidelt saadud andmed oleksid ühtselt töödeldavad, lähtudes eri standardites esitatust.	SIM, PPA	SMIT	pidev	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.4. Isikut tõendavate dokumentide spetsifikatsioone uuendatakse järjepidevalt (sh rahvusvahelise koostöö raames), arvestades turvalisusnõudeid, tehnilisi võimalusi ja kasutajate ootusi. Pidevalt ajakohastatakse dokumentide digitaalseks kasutamiseks vajalikku tehnoloogiat ja süsteeme.	PPA, RIA	SMIT	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid

¹¹⁸ Identiteedihalduspoliitikana käsitatakse isikutuvastamise ja isikusamasuse kontrollimise lähtekohti nii füüsilises kui ka elektroonilises keskkonnas. Digitaalne identiteet on õiguslik abstraktsioon, mis võrdsustab digitaalse isikutuvastamise ja antud digitaalallkirja vahetu füüsilise isikutuvastamise ja omakäelise allkirjaga. Digitaalne identiteet on Eesti õiguskorras isik ise. Õiguslikult on digitaalne identiteet sama isiku füüsilise identiteediga. Isikut tõendava digitaalse dokumendi kasutamine asendab enamasti õiguslikult isiku füüsilist kohalolu nii isikutuvastamiseks kui ka toimingute sooritamiseks, kuigi tegelikult teeb isik neid toiminguid üksnes digitaalselt.

¹¹⁹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinse programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

Võimekus 4.3.2. Identiteedihaldusvaldkonna turvaline ja nutikas arendamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Riiklikku digitaalset isikutuvastamist ja digiallkirjastamist võimaldavat isikut tõendavat dokumenti on arendatud, tagades eID jätkusuutliku kasutatavuse ning arvestades tehnoloogia arengu, üleilmastumise ja asukohast sõltumatute töökohtadega, kasutajate hulga suurenemise, kasutusalade laiendamise ja kasutusmugavusega.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, KAPO, MKM, RIA, MTA, EAS (e-residentsuse meeskond), erasektori partnerid			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Analüüsitud ja rakendatud on e-residentsuse programm, sh on jätkuvalt tagatud e-residendi digi-ID menetluse turvalisus ja kliendisõbralikkus.	SIM	PPA, SMIT, MKM, EAS	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Valdkonna arengu toetamiseks on kasutusele võetud ajakohased tehnoloogiad ja vähendatud aastatega tekkinud nn tehnoloogilist võlga, pidades sealjuures eesmärkidena silmas dokumentide ja teenuste kasutusalade laiendamist ning kasutajate hulga suurendamist.	MKM, SIM	SMIT, EAS, PPA	pidev	RE	sama
1.3. Elektroonse isikutuvastuse ja usaldusteenuste piiriüleseks toimimiseks, võetakse kasutusele rahvusvaheliselt kasutatavaid ja standarditud komponente, et vähendada kasutatavate komponentide unikaalsust ja sellest tulenevaid ühilduvustõrkeid.	PPA, RIA, SMIT	SIM, MKM	pidev	RE	sama
1.4. Valdkonda puudutavates ja sellega külgnevates menetlustes rakendatakse andmete ühekordse küsimise põhimõtet.	PPA	SIM, SMIT	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.5. Arvestades eestlaste diasporaaga ¹²⁰ ja vajadusega suurendada välisesinduste võimekust analüüsitakse ja võimaluse korral võetakse kasutusele kliendisõbralikud ja automatiseeritud protsessid, taristu ja infosüsteemid dokumentide väljaandmise menetluses, sh isiku tuvastamisel ja valdkonna arengu toetamiseks. Näiteks, uuendatud e-taotluskeskkond, välised teenusepakkujad, tehisintellekt, iseteeninduskioskid jmt.	SIM, PPA, VÄM	MKM	pidev	RE	sama

¹²⁰ Hinnanguliselt elab välismaal ligikaudu 250 000 eestlast.

Võimekus 4.3.3. Isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihalduspoliitika valdkonna rahvusvaheline koostöö ning Eesti kui eduka e-riigi kuvandi jätkuvuse tagamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Tagatud on rahvusvaheline ja Euroopa Liidu sisene koostöö ning Eesti huvide kaitse, sh Eesti kogemuse ja praktika jagamine identiteedihalduse ja isikut tõendavate dokumentide väljaandmise riikliku mudeli kohta nii Euroopa Liidus kui ka rahvusvaheliselt, sh kolmandates riikides.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, MKM, VÄM, RIA, JUM, EAS (e-residentsuse meeskond ja e-Estonia esitluskeskus)			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse ¹²¹
1.1. Tagatud on eIDAS määruse kohustuste täitmine ja nende toimepidevus.	MKM, PPA, RIA	SIM	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Edendatakse riikidevahelist ühtset biomeetriliste andmete töötlemist isikutuvastusmeetmete, sealhulgas nii isikut tõendavate füüsiliste kui ka digitaalsete dokumentide väärkasutuse ärahoidmiseks.	SIM, JUM	PPA	pidev	RE	sama
1.3. Tagatud on osalus ja Eesti huvide kaitse üleilmsete standardite, sh ICAO, väljatöötamises ja muutmises.	SIM, MKM, RIA, PPA	SMIT	pidev	RE	sama
1.4. Rakendatakse Euroopa Liidu määrust ¹²² , mis puudutab sõrmejälgede lisamist isikutunnistusele.	SIM, PPA	MKM, RIA	2022	RE	sama

¹²¹ Need on arengudokumendid, mille raames selle programmi elluviimist toetavad tegevused ja raha planeeritakse. Märgitud on vaid need teistes arengudokumentides planeeritavad alatulemused, mille saavutamata jätmisel jääksid sinise programmi eesmärgid saavutamata, ja mille puhul on seetõttu vaja teha enam koostööd.

¹²² [Euroopa Komisjoni ettepanek COM \(2018\) 212 liidu kodanike isikutunnistuste ja vaba liikumise õigust kasutavatele liidu kodanikele ja nende pereliikmetele väljaantavate elamislubade turvalisuse suurendamise kohta](#).

Võimekus 4.3.4. Identiteedihalduspoliitika valdkonna tõhus juhtimine, haldamine ning koostöö

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik					
1. Tagatud on valdkonna tulemuslik ja jätkusuutlik haldamine ja juhtimine, tõhus ja tulemuslik koostöö asjassepuutuvate avaliku ja erasektori osaliste vahel ning suutlikkus ja reageerimisvõimekus tulla toime esilekerkivate probleemidega, sh arendada pikemat tulevikuvaadet ning võimalikke valdkondlikke riske arvestavat analüüsivõimekust.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused (planeerivad oma teenuste raha selles alaprogrammis / ei planeeri): SIM, PPA, SMIT, MKM, SK, RIA, EAS, mobiilioperaatorid, muud erasektori osapooled			
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE, lisavajadus			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.					
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid	Programm, kus planeeritakse
1.1. Digitaalne identiteet ja selle ökosüsteem on tulemuslikult juhitud, sh on selged pädevus- ja vastutusalad ning tagatud organisatsiooniline võimekus.	SIM, MKM	RIA, PPA, erasektori partnerid	pidev	RE	„Siseturvalisus2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.2. Isikut tõendavate dokumentide ja identiteedihalduspoliitika valdkonna koostöö avaliku ja erasektori vahel toimib ja on tulemuslik.	RIA, MKM, SIM, PPA	SMIT	pidev	RE	sama
1.3. Huvitatud pooltel on võimalik luua uusi mugavaid teenuseid, toetudes riigi loodud turvalisele ja jätkusuutlikule identiteedihaldussüsteemile.	MKM, erasektori partnerid, SIM	PPA, SMIT	pidev	RE	sama
1.4. Biomeetriliste andmete töötlemist korraldatakse riigis eri asutuste vahel ühtse identiteedihalduspoliitika raames.	SIM, PPA	SMIT	pidev	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.5. Tagatakse, et erinevates menetlustes hõivatud biomeetrilised (ja biograafilised) andmed ning teistelt riikidelt ja rahvusvahelistelt organisatsioonidelt saadud andmed oleksid arvestades eri standardeid ühtselt töödeldavad.	SIM, PPA	SMIT	pidev	RE, lisavajadus	„Siseturvalisus 2022–2025“
1.6. Valdkonna arengu toetamiseks ja analüüsimiseks on kaasatud nii Eesti kui ka rahvusvahelised tippspetsialistid ja teadlased.	MKM, SIM, RIA	PPA, SMIT	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“, teiste tulemusvaldkondade seonduvad programmid
1.7. Identiteedihalduse ja isikut tõendavate dokumentide valge raamat on perioodiliselt vajaduse korral uuendatud.	PPA	SIM, MKM, RIA, SMIT, SK, erasektori partnerid	pidev	RE	„Siseturvalisus 2022–2025“

MEEDE 5. TARK JA INNOVAATILINE SISETURVALISUS

EESMÄRK: Siseturvalisuse asutused on atraktiivsed tööandjad ja inimesed teevad tähendusrikast tööd. Siseturvalisuse valdkonnas tegutsevad asjatundlikud, võimekad ja pühendunud inimesed. Siseturvalisuse tagamisel ollakse uuendusmeelsed, kasutatakse tarku ja innovaatilisi lahendusi.

Kokkuvõte

Peavastutaja	Siseministeerium			
Kaasvastutajad, kes planeerivad oma teenuste raha selles meetmes	Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet, Häirekeskus, Kaitsepolitseiamet, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus, Sisekaitseakadeemia			
Meetme lühikokkuvõte	Meede on selleks, et luua eeldused „Siseturvalisuse programmis” toodud eesmärkide täitmiseks ja aidata kaasa üldesmärgi saavutamisele. Keskendutakse personali, väljaõppe, nutikate lahenduste ja innovatsiooni teemade terviklikule käsitlemisele. Võimaluste teadvustamine ning takistuste kõrvaldamine inimeste hoidmisel ja arendamisel ning innovatsiooni edendamise võimekuse suurendamisel loovad eeldused, et neis kahes valdkonnas toimub arengukava ja programmi elluviimise perioodil märkimisväärne suutlikkuse kasv. Meede koosneb kolmest alameetmest ehk programmi tegevusest: <table><tr><td>Tasemeõpe ja täienduskoolitus Sisekaitseakadeemias</td><td>Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioontegevus</td><td>IKT teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole</td></tr></table>	Tasemeõpe ja täienduskoolitus Sisekaitseakadeemias	Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioontegevus	IKT teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole
Tasemeõpe ja täienduskoolitus Sisekaitseakadeemias	Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioontegevus	IKT teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole		

Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase 2018/2019	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Ühele õppekohale esitatud avalduste arv avalikul konkursil:								SKA
1) kõrgharidusõppes	4,1	3,4 (4,8)	≥ 3,2	3,1	≥ 3,0	≥ 3,0	≥ 3,2	
2) kutseõppes	2,9	3,0 (4,1)	≥ 2,9	2,8	≥ 2,7	≥ 2,7	≥ 2,5	
Teadurite arv Sisekaitseakadeemia Sisejulgeoleku instituudis		3,5?	3,5	7,5	9,5	9,5	9,5	SKA

Olukorra analüüs

Siseturvalisuse teenuste jätkusuutlik ja kvaliteetne pakkumine sõltub arengukavas strateegiliselt õigete valikute tegemise ja arengusuundade seadmise kõrval ka teenuse osutajate olemasolust, nende motiveeritusest ja kvaliteedist. Keskkel kohal on küsimus – **kuidas tagada vajalikul arvul hea väljaõppega ja motiveeritud personali, et pakkuda piisaval tasemel siseturvalisuse teenuseid**¹²³?

Rahvastiku vananemine, sh tööjõuturule sisenevate noorte arvu vähenemine¹²⁴ ja eriteenistujate siirdumine pensionile, toob kaasa **raskusi siseturvalisuse teenuste pakkumiseks vajalike teenistujate leidmisel**. Konkurents asutuste vahel ja kandidaatidele esitatavad kõrged nõuded süvendavad tööjõunappusest põhjustatud probleeme. Täpsemini lahkub igal aastal teenistusest u 800 töötajat, neist 420 eriteenistujat. Teenistusest lahkuvate eriteenistujate arv suureneb veelgi. Prognoosi järgi läheb järgneva viie aasta jooksul pensionile keskmiselt 200 eriteenistujat aastas. Lähimõeldud personalipoliitika, konkurentsivõimelised palgad ja senisest paremad töötingimused on arengukava elluviimisperioodil seega üha olulisemad.

Personalinappus siseturvalisuse valdkonnas toob igapäevaülesannete täitmise keerukuse kõrval kaasa ka riski, et võimalike ulatuslikumate kriiside korral on abi osutajad ülekoormatud ja teenuste pakkumine raskem. Seetõttu on vajalik **leida parimaid ja paindlikke võimalusi, suurendamaks personali hulka siseturvalisuse valdkonnas ja tööd automatiseerida**, sest vajame juurde märkimisväärselt rohkem inimesi, et tagada valmisolek siseturvalisuse ülesannete täitmiseks kriiside korral. **Kutseliste teenistujate kõrval on oluline ka vabatahtlike panus ja personalipoliitika kujundamine nii, et siseturvalisuse panustajad moodustaksid ühtse meeskonna**. Et elu Eestis oleks turvaline, annab praegu oma panuse töötaja või vabatahtlikuna enam kui 11 000 inimest. Tähtis on suurendada ühist meeskonnatunnet, vähendada takistusi kutseliste ja vabatahtlike vahel ning tagada piisavad tugiteenused kõigile. Et tagada vabatahtliku tegevuse jätkusuutlikkus, peab vabatahtlike tegevust senisest enam toetama nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil. Inimeste valmisolek siseturvalisuse vabatahtlikes tegevustes osalemiseks on tunduvalt suurem võrreldes tegeliku osalemisega. Seega, lahendada on vaja küsimus, kuidas siseturvalisuse vabatahtlike võrgustikku terviklikumalt hallata ja vabatahtlikku tegevust mitmekesistada.¹²⁵

Arvestades prognoose järjest suureneva personalinappuse ja sellest tulenevalt teiste tööandjatega konkureerimise kohta on vaja tähelepanu pöörata asjatundlike, pühendunud ja väljaõppe saanud töötajaskonna hoidmisele. Olulisel kohal on **soodustada töötajate füüsilise ja vaimse tervise hoidmist**. Samuti luua ja arendada välja varajase märkamise süsteem koos võimalike toetusabinõudega. Toetada ka inimeste liikumist süsteemisiseselt, kui see osutub tervisliku seisundi tõttu vajalikuks.

Eelnevat arvesse võttes on meetme üheks oluliseks sihiks, et taseme- ja täiendusõppe võimalused siseturvalisuse valdkonnas oleksid paindlikud. Kui seni oleme tasemehariduse pakkumisel peamiselt keskendunud noortele, siis demograafilistest muutustest tõttu näeme vajadust laiendada sihtgruppi üle 30-aastaste inimestega, kel juba on töökogemus ja enamasti ka lapsed, ning neile on paindlik õppekorraldus ainus võimalus ühitada töö-, pere- ja koolielu.

Tööandjatena soovime soodustada meie asutuste töötajate liikumist valitsemisala asutuste vahel, sest laiapõhjaline töökogemus tuleb turvalisuse tagamisel ja koostööl asutuste vahel kasuks. Tihti takistab liikumist asutuste vahel kas erialase hariduse puudumine või teenistusse asumise erinevad nõuded. Seepärast on oluline arengukava perioodil ühtlustada eriteenistuse regulatsioonid ja soodustada hariduse omandamist moodulipõhiselt töö kõrvalt.

Väliskeskonna kiiretele muutustele operatiivseks reageerimiseks peaksime senisest kiiremini suutma pakkuda uute teadmiste omandamiseks täiendusõpet.

Arengukava perioodil oleme uue ajastu lävel, mil inimese ja tehnoloogia koostöövõime saab olema määrava tähtsusega. Neljas tööstusrevolutsioon ning digi- ja infoajastu on kujundanud keskkonna, mis vajab uudse

¹²³ Siseturvalisuse teenused on kasutatud üldmõistena katmaks ohutuse ja turvalisuse tagamisega tegelevaid asutusi, vabaiühendusi ning ettevõtteid

¹²⁴ Rahvastikuprognooside järgi ligikaudu 13% aastaks 2040 (allikas: Riigikantselei ja Rahandusministeeriumi taustamaterjal „Festi 2035“ faktilaht, november-detsember 2018).

¹²⁵ Vabatahtliku tegevuse mitmekesistamist on käsitletud meetmes „Ennetav ja turvaline elukeskkond“.

paradigma kujundamist, et saavutada eelseisval kümnendil siseturvalisusega seotud eesmärgid. Uus ajastu on toonud kaasa uute suurte probleemide tekke, ent pakub ka uusi võimalusi ja tööriistu, sh eeltoodud personaliprobleemidega tegelemiseks.

Uue ajastu üks olulisimaid märksõnu on **innovatsioon**¹²⁶. Vajaduse rakendada innovatsiooni tingivad ühelt poolt kasvavad ja üha keerukamad valdkondlikud ning ühiskondlikud väljakutsed ja probleemalad, teisalt aga praegu olemasolevate lahenduste piiratus või puudulikkus, mille tõttu on paratamatult vaja uuendusi. Süsteemne innovatsioon aitab lahendada siseturvalisuse valdkonna probleeme ning panna aluse tulemuslikumale, tõhusamale ja paindlikumale valdkondlike poliitikate kujundamisele ja elluviimisele.

Siseturvalisuse valdkond on juba praegu avatud innovatsioonile, mis hõlmab tööprotsesse ja juhtimist, töötajate mõtteviisi ja tööharjumusi, aga kindlasti ka suutlikkust luua ja ellu rakendada uusi ideid ning võtta kasutusele uuenduslikke tehnoloogilisi lahendusi. Samas on valdkonnas vajalik praeguste teadmiste ja oskuste piiri ulatuslikult laiendada, võtta kasutusele oluliselt enam nutikamaid, tõhusamaid, kiiremaid ja täpsemaid lahendusi.

Seega, on vaja kasutusele võtta parimad tehnoloogilised lahendused, mis võimestaksid valdkonna inimeste tegevust ja arvestaksid väheneva tööjõuga. Sealhulgas tuleb arendada välja suutlikkus tarkade tehnoloogiate lõimimiseks tööprotsessidesse¹²⁷ ja kasvatada suutlikkust olla tulevikuks valmis¹²⁸. Meetmes on selle jaoks plaani võetud mitmesuguseid tegevusi, mis aitavad senisest süsteemsemalt arendada siseturvalisuse valdkonna töötajate tehnoloogiateadlikkust ja -kasutusvõimekust ning vältida pädevustelõhe tekkimist tehnoloogiliste läbimurrete ajastul. Vaja on julgustada ja soosida valdkonna töötajaid igapäevatoos raamidevabalt ja uuenduslikult paremate lahenduste suunas mõtlema ning pakkuda neile selleks soodsat keskkonda ja võimalust innovaatiliste algatustega välja tulemiseks¹²⁹.

Meetmes keskendutakse järgmiste küsimuste lahendamisele

- 1 Milliseid uusi ja tööturul konkurentsivõimelisi lahendusi on vaja siseturvalisuse valdkonna töötajate leidmiseks, hoidmiseks ja arendamiseks luua?
- 2 Kuidas soodustada ja luua eeldusi nutikate, optimaalsete ja mõjusate lahenduste väljatöötamiseks siseturvalisuse valdkonna eesmärkide saavutamisel?

¹²⁶ Innovatsioon on uuenduslike ideede arendamise protsess, mille tulemusena on ellu viidud konkreetsed muudatused, mis parandavad olulisel määral süsteemi toimimist. Innovatsiooni mõiste sisaldab endas nii 1) uute toodete/teenuse loomist (tooteinnovatsioon); 2) toodete/teenuste osutamise protsessi muutumist tõhusamaks ja/või paindlikumaks (protsessiinnovatsioon); 3) juhtimisstruktuuri ja -meetodite muutmist (organisatsiooniline innovatsioon). Samuti võib innovatsioon olla järkjärguline olemasolevate lahenduste parandamine (järkinnovatsioon) või midagi murranguliselt uut (radikaalne innovatsioon).

¹²⁷ Ava- ja suurandmete analüüsimine ja kasutamine, tehisintellekti ja masinõppe lahenduste sissetoomine, automatiseerimine ja autonoomsete süsteemide kasutuselevõtt, tarkade sensorite ja muude uute teadmusallikate kasutamine, asjade interneti rakendamine tööprotsessides jpm.

¹²⁸ Tulevikuks valmisolek, sh võimekus tuleviku arenguid ette näha ja modelleerida. Aga ka sekkumisvajaduse ennustatäpsuse suurendamine (ingl *predictive policing*), mis võimaldab ennetaavat tegutsemist.

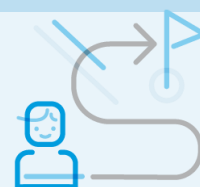
¹²⁹ Eeldame, et ekspertidel on suur potentsiaal leida valdkondlikele teravatele probleemidele ja väljakutsetele uuenduslikke ja mõjusaid lahendusi, koondades kokku valitsemisalas olevad teadmised, vääristades neid üheskoos ning vajaduse korral kaasates lisaeksperte ka väljastpoolt.

Olulisemad negatiivsed mõjud, mis võivad kaasneda, kui eelnevate küsimuste lahendamise ei tegeleta ning meetme eesmärgi ei saavutata

- Kui me ei ole atraktiivne ja kaasaegne organisatsioon, siis on keeruline saada tööle piisavalt kompetentseid ja pühendunud töötajaid ning hoida olemasolevaid. Sellisel juhul ei suudeta tagada siseturvalisuse eesmärkide täitmist ja siseturvalisuse teenuste osutamine võib kannatada.
- Kui töötajaid ei arendata ja neile ei pakuta paindlike õppimise- ja töötamise vorme ning kaasaegsed ja tehnoloogiliste lahendustega kaasnevaid uusi teadmisi ja oskusi, võib siseturvalisuse teenuste kvaliteet osutuda ühel hetkel ebapiisavaks.
- Kui me kutseliste teenistujate kõrval ei loo võimalusi vabatahtlikele siseturvalisusesse panustada ja tunda end ühtse meeskonnana, ei pruugi meil vajadusel olla piisavalt siseturvalisuse tagajaid.
- Kui me ei pööra piisavalt varakult tähelepanu töötajate füüsilise ja vaimse tervise hoidmisele ja toetamisele, võib hilisem märkamine ja reageerimine osutuda ebapiisavaks, jääme ilma asjatundlikest ja pühendunud töötajatest.
- Kui me ei arenda oma töötajate tehnoloogiateadlikkust ja -kasutusvõimekust, võib tekkida pädevuslõhe uute tehnoloogiate kasutuselevõtuks, motivatsiooni ning võimekuste langus teenuste pakkumisel.
- Toetava keskkonna ja võimaluste puudumisel, ei pruugi paljud head ja uudsed ideed arendusse ega rakendusse jõuda.

Meetme olulisema mõjuga tegevused aastatel 2022–2025

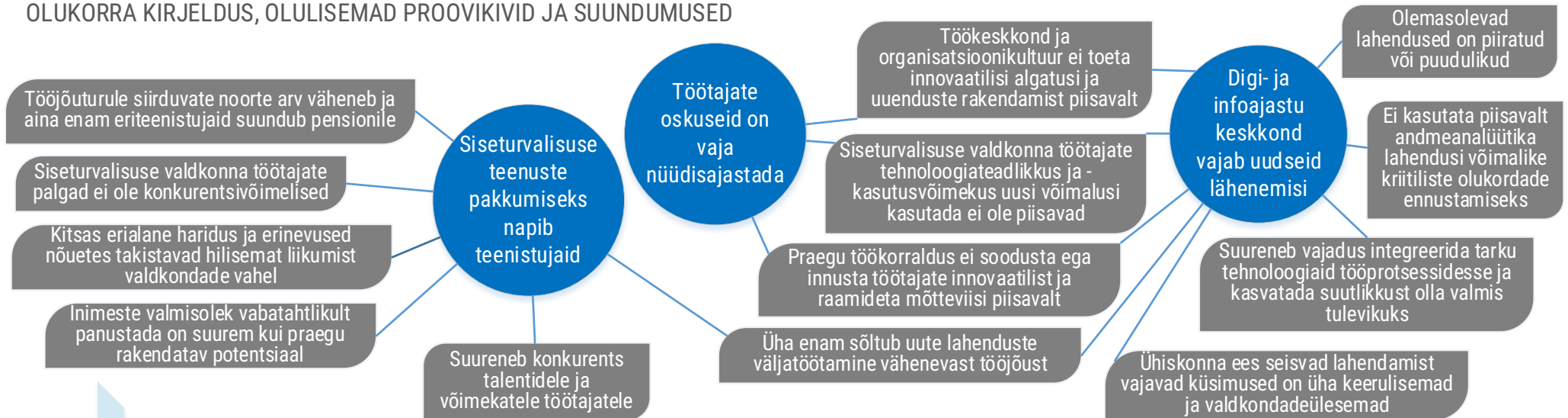

Järgnevatel aastatel jätkuvad mitmed 2020. aastal alustatud tegevused inimeste hoidmisel ja arendamisel, kuid on plaanis ka uued algatused lähtuvalt 2020. aastal väliskeskkonnas toimunud muutustest ja organisatsioonide vajadustest..

- **Taseme- ja täiendusõppe paindlikumaks muutmine ja e-õppevormide arendamine jätkub.** Eesmärk on muuta õppevormid paindlikumaks, sh kombineerida tasemeõpet töökohapõhise õppega, arendada välja kvaliteetne e-õppekeskkond. Suuremat arenguhüpet prognoosime poliitsei haridusmudeli uuendamisel ja selleks moodustatakse töörühm SIM, SKA ja PPA esindajatest. Jätkatakse ka tegevustega, et muuta SKA pakutav päästekorraldaja õpe töökohapõhiseks õppeks. Muudetakse üha paindlikumaks võimalusi siseturvalisuse töötajate ümberõppeks. 2021. a lõpuks valmib pilootprojektina karjäärimuutja programm.
- **Eriteenistuste ühtlustamiseks 2020. aastal koostatud eelnõu Vabariigi Valitsuses heaks kiitmine, Riigikogus menetlemine ja vastu võtmine.** Muudatustega tagatakse eriteenistujate võrdne kohtlemine, mõjutatakse teenistujate motivatsiooni, suurendatakse asutuste vahelist koostööd ja teenistujate rotatsiooni, vähendatakse bürokraatiat, ametiasutuste töökoormust ja ebamõistliku töö tegemist ning hoitakse kokku riigi raha.
- **Jätkatakse vabatahtlike nõuete ja väljaõppe kaasajastamist ning võimalusel ühtlustamist kutseliste eriteenistujatega, vaadatakse üle vabatahtlike motivatsioonisüsteem.** Oleme võtnud eesmärgiks ka sisuliselt arendada põhimõtte, et Siseministeeriumi valitsemisalas ei ole 8000 teenistujat, vaid on 11 000 (koos vabatahtlikega).
- **Innovatsiooni soodustamiseks** pakutakse igal aastal **täiendõpet ja koolitusi** teenusedisaini, nutikate tehnoloogiate ja käitumisteaduste valdkonnas, et aina enam omandada inimkesksete ja tarkade teenuste arendamise praktilisi oskusi. Valitsemisalas luuakse **toimivad koostöövormid** erasektori ja ülikoolidega, et töötada välja ja tuua valitsemisala asutuste praktikasse kasutusele uusi kaasaegseid tooteid. Regulaarselt hakkab toimuma valitsemisala **innovatsioonipäev**, et tutvustada teostatud ja töös olevaid innovatsiooni-, teenusedisaini ja nutikate tehnoloogiate projekte, kogemusi ja õppetunde. Valitsemisalas **lepitakse kokku ühtne innovatsiooni-, teadus- ja arendusprojektide defineerimise, eristamise ja aruandluse süsteem**, millest lähtuvalt on võimalik koostada regulaarseid ülevaateid asutuste vastavatest tegevustest, projektidest ja neile tehtud kulutustest.

Siseturvalisuse valdkonna targemaks ja innovaatilisemaks muutmist mõjutavad olulisemad suundumused, kitsaskohad ja abinõud nendega tegelemiseks

OLUKORRA KIRJELDUS, OLULISEMAD PROOVIKIVID JA SUUNDUMUSED

ALAMEETMED EHK PROGRAMMI TEGEVUSED JA VÕIMEKUSED

Tasemeõpe ja täienduskoolitus Sisekaitseakadeemias
Tasemeõpe
Täienduskoolitus
Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevus
Teadus- ja tõenduspõhise poliitikakujundamise toetamine
IKT teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole
IKT teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole

SEOTUD POOLED

SKA, SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO

SKA, SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO

SMIT

Alameede ehk programmi tegevus 5.1. Tasemeõpe ja täienduskoolitus Sisekaitseakadeemias

Eesmärk

Tasemeõpe aitab tagada siseturvalisuse valdkonnas piisava teenistujate järelkasvu. Täienduskoolituste abil on töötajate teadmised ja oskused pidevalt ajakohastatud ning toetavad töökohale seatud ootuste ja eesmärkide täitmist.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2020 (tegelik)	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Nominaalajaga lõpetajate osakaal	83,73%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	SKA
Täiendkoolituses aasta jooksul osalenud õppijate arv	4932	≥ 4000	≥ 4000	> 4000	> 4000	> 4000	

Võimekus 5.1.1. Sisekaitseakadeemia tasemeõpe ja täienduskoolitus

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik				
1. Tagatud on siseturvalisuse valdkonna piisav teenistujate järelkasv ning töötajate teadmised ja oskused on pidevalt ajakohastatud.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SKA Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE		
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.				
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
1.1. Tasemeõppe ja täiendusõppe süsteem on muudetud paindlikuks: SKA ja ametid on koostöös loonud süsteemi, kus töötaja saab enda arendamiseks valida erinevaid õppevorme.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO	pidev	RE
1.2. Hariduse kvaliteedi tagamiseks tehakse koostööd teiste kõrgkoolidega, nt ühised õppekava osad tehnoloogia- ja küberteemade õpetamiseks.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO	pidev	RE
1.3. Panustatakse SKA õppe rahvusvahelistumisesse ja ollakse üha aktiivsem partner Cepoli ja Frontexi ühisõppekavades jt koolitustes.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, KAPO	pidev	RE

Alameede ehk programmi tegevus 5.2. Sisekaitseakadeemia teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevus

Eesmärk

Siseturvalisus valdkonnas on kasvanud teadus- ja tõenduspõhise poliitikakujundamise suutlikkus ning innovaatiliste lähenemiste ja lahenduste kasutuselevõtt.

Mõõdikud

Mõõdiku nimi	2021 (tegelik)	2022	2023	2024	2025	2025	Allikas
Täiskohaga teadurite arv Sisekaitseakadeemia Sisejulgeoleku instituudis	3,5	7,5	9,5	9,5	9,5	9,5	Sisekaitseakadeemia

Võimekus 5.2.1. Teadus- ja tõenduspõhise poliitikakujundamise toetamine

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik				
1. Siseministeeriumi valitsemisala teadus-ja tõenduspõhise poliitikakujundamise osakaal on oluliselt kasvanud ning teadus- ja arendusvõimekus on kasvanud.		Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SIM, SKA, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO		
		Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE ja välisvahendid		
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.				
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
1.1. Siseministeeriumi valitsemisalas on välja töötatud ja kokku lepitud strateegilised uurimissuunad, mis toetavad siseturvalisuse strateegiliste arengueesmärkide saavutamist.	SIM, SKA	PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO	2022–2023	RE / välisvahendid
1.2 Strateegiliste arengueesmärkide saavutamisel toetatakse tõhusale valitsemisalasisesele koostööle (sh SKA kompetentsidele) ning ka koostööle väljaspool asuvate avalik-õiguslike ülikoolide ning teadus- ja arendusasutustega.	SIM, SKA, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO		2022–2023	RE / välisvahendid
1.3 Siseministeeriumi valitsemisala asutused panustavad EL prioriteetsete probleemide innovaatiliste lahenduste väljatöötamisse (erinevad koostööprojektid ja –formaadid), et rakendada uudseid teadmisi ja tehnoloogiaid Eesti siseturvalisuse tugevdamisel.	SIM, SKA, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO		2022–2023	RE / välisvahendid

1.4 Loodud on valitsemisalaüleselt kättesaadav ja kasutajasõbralik infovahetusplatvorm, mis tagab valitsemisalas läbi viidud teadus-, arendus- ja innovatsiooniprojektide kättesaadavuse ja kasutamise (nt. digiriit 2.0).	SKA, SMIT	SIM, PPA, PÄA, HÄK, KAPO	2022–2023	RE / välisvahendid
--	-----------	--------------------------	-----------	--------------------

Võimekuse oodatav tulemus või selle saavutamiseks vajalik				
2. Sisekaitseakadeemiasse on loodud Eesti siseturvalisuse teadus-arendus- ja innovatsioonitegevuse kompetentsikeskus.	Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada järgmised asutused: SIM, SKA, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO			
	Võimekuse oodatava tulemuse saavutamise vahendid: RE ja välisvahendid			
Oodatava tulemuse saavutamiseks võtavad asutused seda arvesse oma teenuste kujundamisel. Programmis on kokku lepitud järgmised alatulemused (väljundeesmärk või olulise arendustegevuse väljund), kuid asutused võivad seada ka teisi vajalikke väljundeesmärke ja ellu viia täiendavaid tegevusi.				
Alatulemus	Vastutaja	Seotud pool	Aasta	Vahendid
2.1. Siseturvalisuse kompetentsikeskus on arendatud valitsemisala keskseks teadus- ja arendustegevuse ning eriteadmuse arendamise ja hoidmise keskuseks, mis panustab tõhusalt valdkondlike valupunktide lahendamisse ning on valdkonna eestkõneleja ühiskondlikes aruteludes.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO	2022–2029	RE / välisvahendid
2.2. Siseturvalisuse valdkonna strateegilisi uurimissuundi on arendatud kompetentsikeskuses tegutsevate teaduritest, valitsemisala ekspertidest ja välisekspertidest mehitatud uurimisrühmade abil.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO	2022–2029	RE / välisvahendid
2.3. Siseturvalisuse kompetentsikeskus on arendatud atraktiivseks teadus- ja arendustegevuse läbiviimise keskuseks doktorantidele, teaduritele ning teistele valdkonna tippeksperthe.	SKA		2022–2025	RE / välisvahendid
2.4. Siseturvalisuse kompetentsikeskus on arendatud rahvusvaheliselt konkurentsivõimeliseks ja tunnustatud koostööpartneriks, mis panustab aktiivselt siseturvalisuse teadus-, arendus- ja innovatsioonikoostöö rahvusvahelistesse võrgustikesse.	SKA		2022–2029	
2.5. Siseturvalisuse kompetentsikeskuses on professionaalsel tasemel välja arendatud administratiivne võimekus teadusrahade oluliselt suuremaks kaasamiseks.	SKA	SIM, PPA, PÄA, HÄK, SMIT, KAPO	2022–2025	RE / välisvahendid
2.6. Kompetentsikeskuses läbiviidav teadustegevus on suurel määral integreeritud õppetööga.	SKA	SIM	2022–2025	RE / välisvahendid
2.10 Käivitatud on Sisekaitseakadeemia teadus- ja arendusasutuseks evalveerimise protsess.	SKA	SIM		RE / välisvahendid

Alameede ehk programmi tegevus 5.3. IKT teenuste pakkumine SIM valitsemisalast väljapoole

Eesmärk

IKT teenused on töökindlad ning kasutajate rahulolu teenustega on kõrge.

Meetme mõõdikud

	2021	2022	2023	2024	2025	Allikas
Teenuse kasutajate rahulolu	77%	-	≥ 77%	-	≥ 77%	SMIT, rahulolu uuring

Selle programmi tegevuse alla on koondatud Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskuse poolt pakutavad teenused teistele valitsemisaladele. Programmi tegevuse eesmärgi saavutamiseks osutatakse 18 teenust, näiteks operatiivraadioside teenus, vääртеomenetluse portaali teenus, mitu IKT teenust Transpordiametile, samuti Rahapesu Andmebüroole.

4. Programmi juhtimiskorraldus

Ülevaade programmi ulatuse, koostamise, muutmise ja seire korraldusest

Programm **ajakohastatakse vajaduse korral kord aastas** riigieelarve koostamise käigus, et tagada kooskõla riigi eelarvestrateegia ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi **kooskõlastavad programmi kaudu oma teenuste raha planeerivad ministeeriumid** ning selle kinnitab valdkonna eest vastutav minister või ministrid pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist. Programm tehakse kättesaadavaks ja vajaduse korral esitatakse teadmiseks või arvamuse avaldamiseks teistele programmi eesmärkidesse panustavatele pooltele.

Programm annab suuna välisvahendite planeerimisele ja kasutamisele.

Programmi elluviimist juhivad ja järelevalvet selle elluviimise üle teevad järgmised Siseministeeriumi asekantslerid:

- 1) sisejulgeoleku-, korrakaitse- ja migratsioonipoliitika asekantsler (1., 2., 3. ja 4. meede),
- 2) pääste, hädaabi ja kriisireguleerimise asekantsler (1, 2. ja 3. meede) ja
- 3) varade, planeerimise ja tehnoloogia asekantsler (5. meede).

Programmi elluviimises osalev ministeerium koostab igal aastal oma vastutusalasse jäävate meetmete ja tegevuste rakendamise kohta ülevaate ja esitab selle lähtudes kokkulepitud tähtajast Siseministeeriumile. Siseministeerium koostab tulemusaruande tervikdokumendi. Arengukava täitmise aruandluse ja lõpparuande koostamisel lähtutakse seda reguleerivatest Vabariigi Valitsuse määrustest.

Et luua siseturvalisuse valdkonnast terviklik arusaamine ja tõhustada koostööd, **kajastatakse programmis võimekuste tulemuste ja alatulemuste juures nii nende asutuste vastutus, kes planeerivad nende pakutavate teenuste raha selles programmis, ent ka nende asutuste vastutus, kes oma teenuste raha siin programmis ei planeeri, kuid kelle panuseta jääks programmis nimetatud eesmärk saavutamata.** (Muul juhul positiivse mõjuga asutuste panuseid ei dubleerita).

Programm avalikustatakse Siseministeeriumi kodulehel.

Poolte rollid probleemide lahendamisel

Siseturvalisuse eesmärkide saavutamiseks on tähtis nii riigiasutuste kui ka teiste poolte roll.

Joonis. Siseturvalisuse eesmärkidesse panustamise tasandid

Siseturvalisuse programmis on täpsustatud **riigiasutuste ja sealhulgas siseturvalisuse- ja õiguskaitseasutuste** rollid ja täpsed tegevussuunad turvalisuse eesmärkide saavutamisel. Programmis on kirjeldatud oodatavad tulemused, millega seotud pooled oma teenuste ja asutuste tegevuskavade kujundamisel arvestavad.

Arengukavas on täpsustatud ka tegevussuundasid seoses **kohaliku omavalitsuse üksuste ja nende koostööorganitega**. Nende peamine roll turvalisusele kaasaaitamisel on see, et nad kujundavad kohaliku elukeskkonna, peavad haridusasutusi (turvaline õpikeskkond ja turvalist käitumist kujundav õpe), osutavad

sotsiaalteenuseid- ja toetusi, tegelevad ruumilise planeerimisega, edendavad avaliku korra kaitset ja ohutust ning võtavad asjakohase rolli kohalikul tasandil asetleidvate ohtude ja korrarikkumiste ennetamisel, võimestavad kogukondi ja üksikisikuid, edendavad koostöö- ja ennetusvõrgustikke, viivad kohalikul tasandil ellu riiklikke programme, korraldavad inimestele elutähtsaid teenuseid, tagavad toimepidevuse plaani kõigi nende korraldavate teenuste toimimise jaoks ka kriiside ajal, aitavad kaasa piirkondlikule koostööle kriiside ajal. **Oluline panus on teistelgi pooltel, kelle turvalisust suurendava rolli soodustamisele programmis ka tähelepanu pööratakse:**

Kehtiv korrakaitseseadus näeb **igaühel** rolli turvalisuse loomisel ehk avaliku korra tagamisel. Eelkõige saab igaüks turvalisuse tagamisse panustada, vähendades iseenda riskikäitumist, suurendades ohutust, et ei oleks vaja tagajärgedega tegeleda. Programmis on ette nähtud mitmesuguseid sekkumisi, mis aitavad kaasa inimeste teadlikkuse, oskuste ja valmisoleku suurenemisele.

Siseturvalisuse valdkond toetub peale kutseliste teenistujate ka **vabatahtlikele**, kes panustavad nii sündmuste lahendamisse kui ka oma piirkonna turvalisuse hoidmisesse, ohtude ennetamisse. Arengukavas on kokku lepitud suunad, millega vabatahtliku tegevuse edendamisel arvestada.

Riigiasutuste kõrval on turvalisuse suurendamisel roll **eraettevõtetel**. Turvaettevõtted näiteks on mitmes kohaliku omavalitsuse üksuses lepingupartnerid avalikus kohas korra tagamisel, peale selle panustavad turvaettevõtted ennetustöösse nii oma klientide nõustamisel kui ka kogukondade turvalisuse loomisel laiemalt (nt kohaliku omavalitsuse üksuste nõustamine, osalemine turvalisusega tegelevate komisjonide töös, turvaettevõtete koostöö siseturvalisuse vabatahtlike ühendustega jne). Vähetähtsaks ei saa pidada mitmesuguseid ennetustooteid pakkuvate ettevõtete rolli, kes pakuvad nii kohustuslikke tooteid (nt suitsuandur) kui ka vabatahtlikke (nt targa maja lahendused). Programmis pööratakse tähelepanu, et riigiasutused aitaksid parandada eeldusi, sh õiguslikke, soodustamaks ettevõtete rolli turvalisuse suurendamisel. Ka teised **äri- ja vabaühingud** saavad siseturvalisuse tagamisse panustada, näiteks toimida õiguspäraselt, teha koostööd ning tunnustada ja toetada siseturvalisuse vabatahtlikke.

Ülevaade programmi seostest teiste arengudokumentidega¹³⁰

SISETURVALISUSE ARENGUKAVA 2020–2030 JA SISETURVALISUSE PROGRAMM

Eesti 2035	Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21”	Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030
- üldised suunad, eeldused julgeoleku ja turvalisuse tagamiseks - täpsustab seatud sihte, valdkondade panust turvalisuse loomisel	- üldised suunad säästvaks arenguks, heaolu kasv, ühiskonna sidusus - aitab kaasa jätkusuutliku arengu eeldustele sh ühiskonna sidususele	- suunad kuritegevusevastase võitluse osas - arvestab läbivalt põhialustega
Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030	Heaolu arengukava 2016–2023	Liiklusohutusprogramm 2016–2025
- vigastussurmade, õnnetuste ja alkoholi tarbimise vähendamine, vaimne tervis - vigastussurmade, riskeeriva käitumise vähendamine	- sotsiaalne turvalisus, rändepoliitika eesmärkidele tugi - elukvaliteedi parandamine, kogukondade elavdamine, turvatunne	- Liiklussurmade sh elu, tervise ja varajahjude vähendamine - ei dubleeri, aga arvestab ja aitab kaasa sh hoiakute, keskkonna, järelevalve kaudu

¹³⁰ – tähistab teise arengudokumendi mõju siseturvalisuse valdkonnale. – tähistab siseturvalisuse mõju teise arengudokumendi sihtidele.

Riigikaitse arengukava 2021–2030 (koostamisel) sisejulgeoleku tagamine, asutuste valmisolek kriisi või rünnaku ajal, Eesti iseseisvuse, suveräänsuse ja põhiseadusliku korra kaitse eeldused tipuvõimetele, täpsustab tavaolukorras ja mitteriigikaitseliste kriiside jaoks vajalikku	Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 toetab inimeste heaolu ja turvalisust üldoskuste arendamise, ühise kultuuri- ja väärtusruumi kaudu; turvaline õppekeskkond täpsemad tegevussuunad ennetuse ja ohutu käitumise edendamiseks	Noortevaldkonna arengukava 2021–2035 noorte aktiivsus, üksijäämise ja eemaldumise ennetus sh toetav turvavõrgustik täpsemad suunad ennetus-tööle ja sh noorsootööle, et aidata kaasa sotsiaalsetele oskustele ja riskikäitumise vähendamisele
Kultuuri arengukava 2021–2030 mitmekesisust väärtustav ja turvatunnet toetav kultuuriruum; kaasamise ja osalemise toetamine inimeste osalemise ja kogukondliku koostegutsemise soodustamine	Spordipoliitika põhialused aastani 2030 noorte positiivse käitumise ja ühiskondliku vastutuse edendamine kaudne mõju, nt spordiga seotud ennetustegevused	Sidusa Eesti arengukava 2021–2030 ühiskonna sidusus, jagatud riigiidentiteet, kohanemise toetamine, kodanike algatav hoiak, kodanikuühiskonna võimestamine üldised suunad, eeldused julgeoleku ja turvalisuse tagamiseks, vabatahtliku tegevuse populariseerimine
Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021–2035 Turvaline transpordi taristu, riskeeriva käitumise vähendamine, Schengeni piiriturvalisuse nõuetega arvestamine rahvusvahelise kauba- ja reisijateveo osas Liiklussurmade ja sh elu ja tervise, varakahjude vähendamine ennetuse ning kiire abi pakkumisega	Kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027 valmisolek kiirgushädaolukordadeks olulised tegevussuunad kriisideks valmisolekuks	Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava 2030 toiduohutus ja sellega seotud tööohutus; maa- ja rannakogukondade elujõulisus turvaline elukeskkond on eeldus põllumajanduse arengukava eesmärkidele
Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030 üldised suunad kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks, Eesti haavatavuse vähendamiseks, eeldused keskkonnakahju ja inimkannatuste vähendamiseks pääste- ja kriisireguleerimis ja hädaolukordadeks valmisoleku edendamine, äärmuslike ilmastikuolude riskide maandamine	Välispoliitika arengukava 2030 julgeolekut toetava rahvusvahelise keskkonna kujundamine, rahvusvaheliste suhete edendamine, reisimise riskikommunikatsioon, rahvastikuhalduse toetamine Eesti maine kujundamise kaudu arvestab tegevussuundadega, mõjutab eri poliitikate kujundamisega Eesti rahvusvahelist mainet	Eesti digiühiskond 2030 (koostamisel) sihid küberjulgeoleku- ja turvalisuse osas, ennetus ja teavitust küberkuritegevuse vastane võitlus, üldised eeldused inimeste ennetavaks Hoiakuks, E-residentsuse ja digitaalse identiteedi riskide maandamine, piiriüleste e-teenuste ja digitaalsete dokumentide edendamine

Lisainformatsioon

www.siseministeerium.ee/stak2030

